

**KENTSEL SİT ALANINDA PLANLAMA: KORUMA VE
SÜREKLİLİK BAĞLAMINDA SORUNLAR VE ÖNERİLER,
GİRESUN ÖRNEĞİ**

Tamer CİNEL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2010

ANKARA

Tamer Cinel tarafından hazırlanan “Kentsel Sit Alanında Planlama: Koruma ve Süreklilik Bağlamında Sorunlar ve Öneriler, Giresun Örneği” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Nevin Gültekin

Tez Danışmanı, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Işık Aksulu

Mimarlık Restorasyon Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Nevin Gültekin

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Zuhal Özcan

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Prof. Dr. Hakkı Acun

Sanat Tarihi Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Özlem Güzey

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Gazi Üniversitesi

Tarih: 24/02/2010

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Bilal TOKLU

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Tamer CİNEL

**KENTSEL SİT ALANINDA PLANLAMA: KORUMA VE SÜREKLİLİK
BAĞLAMINDA SORUNLAR VE ÖNERİLER, GİRESUN ÖRNEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Tamer CİNEL

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ocak 2010

ÖZET

Dünyada Taşınmaz kültürel mirasın yoğunlukla bulunduğu kentsel alanların korunması, uluslararası düzeyde ilk kez 1904’te Madrid’teki *Mimarlar Kongresi*’nde ele alınmıştır. Türkiye’de bu sürecin başlangıcı sayılabilecek 1983 yılına kadar kültürel miras ve alanlarını koruma-yaşatmaya ilişkin süreç ve sonrası, ortaya çıkan koruma(ma) sorunlarının aşılmasına yönelik 2004 yılındaki yasal düzenlemeler koruma amaçlı imar planı elde etme ve uygulama açısından değerlendirilmiştir.

Koruma konusunda yetki ve sorumlulukları olan yönetim birimlerinin yapılanmasından kaynaklanan sorunlar ve kültürel miras alanlarının korunması konusunda bugüne kadar devam etmekte olan geleneksel planlama yaklaşımının, koruma uygulamalarında yaşanan sorunlara çözüm olamaması, elde edilen planların fiziki planın ötesine geçememesi ve bu alanlarda yaşayan paydaşların plana sahip çıkmaması dolayısıyla, korumada yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

2004 yılında yapılan yasal düzenlemelerle, koruma amaçlı imar planı elde etme ve uygulama sürecine “alan yönetimi”, “KUDEB” ve “katkı payı” gibi kavramlar eklenmiştir. Ayrıca, paydaşları koruma sürecinin dışında bırakan,

teknik kadro ve finansal yetersizlik gibi uygulamadaki engellerin aşılması bakımından önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin koruma amaçlı imar planı elde etme ve uygulama sürecine nasıl bir katkı verdiği/verebileceği örnek olarak seçilen Giresun Koruma Amaçlı Revizyon imar planı üzerinde incelenmiş ve planların elde edilme, uygulama sürecinde yaşanan sorunların giderilmesine yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bilim Kodu : 912. 1.085

Anahtar Kelimeler :Taşınmaz kültürel miras alanları, kentsel koruma, koruma amaçlı imar planı ve güncel yaklaşımlar, sürdürülebilir koruma

Sayfa Adedi : 152

Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. Nevin Turgut GÜLTEKİN

**PLANNING IN THE URBAN CONSERVATION AREA: PROBLEMS AND
SUGGESTIONS WITHIN CONSERVATION AND SUSTAINABILITY:**

GIRESUN CASE

(M.Sc. Thesis)

Tamer CİNEL

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

January 2010

ABSTRACT

The conservation of urban areas that include dense cultural heritage is considered for the first time in the Congress of Architects in Madrid in 1904 globally. In this thesis, the legal process from 1983 that might be acceptable as the beginning point of the conservation of cultural heritage and areas in Turkey and the legal arrangements, announced in 2004, that aim to solve the problems related to (or caused the failure in) conservation are evaluated in terms of the preparation and application of conservation plans.

A new approach in conservation is recently needed due to the structural problems occurred in the organisation of managerial authorities responsible for the conservation, the insufficiency of traditional planning methods that are still in practice to solve the problems of the cultural heritage areas, the limited content of the conservation plans that are not able to present policies and strategies beyond the physical decisions and the lack of interest from stakeholders in the conservation areas.

Recently, the new instruments such as “area management”, “KUDEB (The Bureau for the Conservation, Application and Controlling)” and “Financial

Contribution Share” have been put into practise to support the preparing and application process of conservation plans. These instruments aim to eliminate the practical difficulties caused by the traditional planning approach that pays no attention to the stakeholders and that has the lack of financial source and technical staff. In this study, the contributions of recent legal arrangements to the preparing and application process of conservation plans are examined in the Revision Conservation Plan of Giresun Urban Conservation Area as the case. The study is finalised with the suggestions and proposals that are developed to solve the problems that are faced in preparing and application process of the Conservation Plan.

Science Code	: 912.1.085
Key Words	:Immovable cultural heritage areas, urban conservation, urban conservation plans and recent approaches, sustainable conservation
Page Number	: 152
Adviser	: Yrd. Doç. Dr. Nevin Turgut GÜLTEKİN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde ve sonuçlanmasındaki desteği, katkısı ve yönlendiriciliğine daima minnettar kalacağım değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nevin Turgut GÜLTEKİN Hocama,

Çalışmanın örnek projesi, Giresun Koruma Amaçlı İmar Planı planlama ekibindeki ekip arkadaşlarım Murat Suzi ÜNALAN, Şehir Plancısı Yrd. Doç. Dr. Ceyhan YÜCEL, Sanat Tarihçisi Yrd. Doç. Dr. Burcu CEYLAN, Restorasyon Uzmanı Y. Mimar H. Hale KOZLU, Şehir Plancısı Sema BÜYÜKNALBANT, Mimar Yalçın MERAL, Peyzaj Mimarı Işıl KOÇ ve Sosyolog Mustafa İŞLEK' e,

Manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan kardeşlerim Prof. Dr. İsmail CİNEL ve Ömer CİNEL ile çok değerli dostlarım Mimar Hakan ÖZKAN ve Av. Seyfi TOPUZOĞLU'na,

Bana göstermiş oldukları fedakârlık ve desteklerine karşı borcumu ödemem imkânsız olan Annem ve babama,

Ve...

Çalışmanın başından sonuna sergiledikleri olgun tavır nedeni ile oğlum Osman CİNEL, kızım Zehra CİNEL ile hayat arkadaşım Fikriye Dilek CİNEL'e teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xiv
RESİMLERİN LİSTESİ	xv
HARİTALARIN LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR	xvii
1. GİRİŞ	1
2. TÜRKİYE’DE TAŞINMAZ KÜLTÜREL MİRAS ALANI OLARAK KENTSEL SİT ALANLARINI KORUMA-YAŞATMA	8
2.1. Taşınmaz Kültürel Miras	8
2.2. Kültürel Miras Alanı	14
2.3. Sürdürülebilir Koruma	17
2.4. Yasal Süreç	18
2.4.1. Cumhuriyet öncesi dönem	19
2.4.2. 1923 – 1983 yılları arası dönem	20
2.4.3. 1983–2004 yılları arası dönem	24
2.4.4. 2004 yılı sonrasındaki gelişmeler	29
2.5. Görev ve Sorumluluklar	40

Sayfa

2.5.1. Merkezi yönetim	40
2.5.2. Yerel yönetim.....	43
2.5.3. Sivil toplum örgütleri ve meslek odaları	46
2.5.4. Üniversiteler	47
2.6. Koruma Sürecinde Elde Edilen Plan ve Projeler	48
2.6.1. Tek yapı ölçeğinde	48
2.6.2. Kentsel ölçekte	49
3. TÜRKİYE’DE KENTSEL SİT ALANLARINDA KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI	51
3.1. Koruma Amaçlı İmar Planı	51
3.2. Yetki ve Sorumluluklar.....	53
3.3. Onama, Değişiklik Süreci ve İtiraz	54
4. GİRESUN KENT MERKEZİ, TAŞINMAZ KÜLTÜREL MİRAS –KENTSEL SİT - ALANINDA KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI ELDE ETME SÜRECİ	57
4.1. Temel İlkeler ve Yöntem.....	61
4.2. Planlama Alanı Tarihi ve Mekânsal Gelişimi	63
4.3. Tarihsel Süreçte İmar ve Koruma Planları.....	68
4.4. Plan Hazırlama Aşaması; Analitik Çalışmalar.....	77
4.4.1. Doğal yapı	77
4.4.2. Ekonomik yapı	78
4.4.3. Sosyo-kültürel yapı	80
4.4.4. Fiziksel- mekânsal yapı.....	82

Sayfa

4.5. Analitik Çalışmaların Değerlendirilmesi: Sorun ve Olanaklar	111
4.5.1. Değerlendirme	111
4.5.2. Sorunlar	113
4.5.3. Olanaklar	115
4.6. Plan Hedefleri	117
4.7. Planlama Kararları	118
4.7.1. Planlama alanı bütününe yönelik kararlar	118
4.7.2. Tek parsel ve yapı ölçeğinde kararlar	119
4.8. Uygulama Yöntemleri	120
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	123
5.1. Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Planlama Sürecine ve Plan Elde Etmeye İlişkin Sorunlar	124
5.1.1. Yasal ve yönetsel yapıdan kaynaklanan sorunlar	125
5.1.2. Koruma bilinci ve katılım	130
5.1.3. Ekonomik ve finansal sorunlar	132
5.2. Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarını Uygulama Sorunları	134
5.2.1. Yönetim sorunları	134
5.2.2. Ekonomik yetersizlikler, rant baskıları	135
5.2.3. Teknik yetersizlikler	136
5.2.4. Koruma mevzuatından kaynaklanan sorunlar	136
5.3. Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarını Hazırlama ve Uygulamaya Yönelik Sorunsalın Çözümlemesine Yönelik Öneriler	137

Sayfa

6. KAYNAKLAR	141
EKLER.....	145
EK-1. Kentsel sit alanı jeomorfolojik durum haritası	146
EK-2. Şekiller.....	147
EK-3. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yol yapım malzemesi	151
EK-4. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yol yapım malzemesi haritası	151
7. ÖZGEÇMİŞ	152

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Çalışmanın yöntem ve aşamaları	6
Şekil 2.1. Türkiye’de yasal düzenlemelere göre alan yönetiminde yönetim planının kapsamı	34
Şekil 2.2. Alan yönetim birimleri.....	35
Şekil 2.3. Türkiye’de taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında yönetsel yapı	44
Şekil 3.1. Koruma amaçlı imar planının yapım ve onama süreci	55
Şekil 4.1. Giresun kent merkezi taşınmaz kültürel miras alanının coğrafi konumu ..	58
Şekil 4.2. Kullanıcının geleneksel konutta yaşama süresi	80
Şekil 4.3. Kentsel sit alanında arazi kullanımı	85
Şekil 4.4. Kentsel sit alanında yapı/parsel kullanımı	88
Şekil 4.5. Kentsel sit alanı mülkiyet durumu.....	94
Şekil 4.6. Koruma alanları mülkiyet durumu	95
Şekil 4.7. Tescilli sivil mimari yapıların plan tipolojileri.....	108
Şekil 5.1. Türkiye’de koruma amaçlı imar planı sürecinin değerlendirilmesi	139

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. 1997 ve 2008 yılı revizyon planların karşılaştırılması.....	75
Çizelge 4.2. Planlama alanı içindeki tescilli anıtsal yapılar.....	76
Çizelge 4.3. Kentsel sit alanı ve koruma alanları 2008 yılı nüfusu.....	81
Çizelge 4.4. Kentsel sit alanı ve koruma alanları alan kullanımı.....	87
Çizelge 4.5. Planlama alanında parsel büyüklüğü ve yapılaşma durumu.....	89
Çizelge 4.6. Kentsel sit alanı ve koruma alanları parsel tipolojisi.....	92
Çizelge 4.7. Kentsel sit alanı ve koruma alanları parsellerin mülkiyeti.....	94
Çizelge 4.8. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yapım tekniği.....	105
Çizelge 4.9. Kentsel sit alanı ve koruma alanları çatı malzemesi.....	105

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 4.1. Giresun kent merkezi	58
Resim 4.2. Giresun kalesi –batıdan görünüş.....	58
Resim 4.3. Gedikkaya’nın batıdan görünümü.....	67
Resim 4.4. Giresun kalesinin kuzeyden görünüşü	70
Resim 4.5. Giresun Adasının güneyden görünüşü	71
Resim 4.6. Kentsel sit alanı konut ve sokak peyzajı.....	79
Resim 4.7. Planlama alanı merdivenli sokak dokusu.....	83
Resim 4.8. Günümüz Liman alanının 1940’lı yıllardaki görünümü	90
Resim 4.9. 1930’lu yıllarda Giresun Kalesi’nin Gedikkaya’dan görünümü.....	90
Resim 4.10. Planlama alanından ayrıık nizam konut örnekleri.....	96
Resim 4.11. Planlama alanından konut dış bahçe kapıları.....	96
Resim 4.12. Planlama alanından konut tipleri	96
Resim 4.13. Gazi Caddesi’nden (koruma alanından) tescilli yapı örnekleri	99
Resim 4.14. Planlama alanındaki restorasyon örnekleri	101
Resim 4.15. Sit alanından tescilli yapı pencere örnekleri	102
Resim 4.16. Sit alanından tescilli yapı cephe elemanları örnekleri	103
Resim 4.17. Planlama alanından yapım malzemesi ve yapım tekniğine örnekler...	104
Resim 4.18. Planlama alanı kat adetlerine örnekler	109

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1. Giresun merkez sit alanı sınırları, planlama alanındaki mahalle isim ve sınırları	59
Harita 4.2. Giresun sit alanı, koruma alanları sınırları, planlama alanındaki tescilli anıtsal yapılar	60
Harita 4.3. Planlama alanı arazi kullanım.....	86
Harita 4.4. Planlama alanı dolu-boş parsel	91
Harita 4.5. Kentsel sit alanı ve koruma alanları parsel tipolojisi	93
Harita 4.6. Kentsel sit alanı ve koruma alanlarında mülkiyet.....	97
Harita 4.7. Kentsel sit alanı ve koruma alanlarında yapı/parsel ilişkisi	98
Harita 4.8. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yapı gruplandırılması.....	100
Harita 4.9. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yapı niteliği.....	106
Harita 4.10. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yapım tekniği.....	107
Harita 4.11. Kentsel sit alanı ve koruma alanları kat adedi	110

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
AYAEKK ve GYABIUEHY	Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş Ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICCROM	International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Uluslararası Kültürel Varlıkların Restorasyonu ve Korunması Çalışmaları Merkezi)
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
K ve TVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
K.T.V.K.B.K	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları
KAİP ve ÇDPHGUDMİUEAY	Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi Ve Müelliflerine İlişkin Usul Ve Esaslara Ait Yönetmelik
KGTKVYE ve DDY	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları Ve Denetimine Dair Yönetmelik

Kısaltmalar	Açıklama
KTVKYK ve KBKÇİKYKYİDY	Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu Ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik
KUDEBEBKUEDY	Koruma, Uygulama Ve Denetim Büroları, Proje Büroları İle Eğitim Birimlerinin Kurulu, İzin, Çalışma Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik
KVRRRPHADY	Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri Ve Bunların Uygulamaları İle Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri Ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal Ve Hizmet Alımlarına Dair Yönetmelik
T ve KTVYK ve YKHK	Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun
T ve KTVYK ve YKHKUY	Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun Uygulama yönetmeliği
TK ve TVKYK	Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
TKVKAKPDY	Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik
TKVOYSDY	Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanması Dair Yönetmelik
TUİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

1.GİRİŞ

Türkiye’de kültür ve tabiat varlıklarını koruma, yaşatma ve sürdürülebilir koruma bağlamında geleceğe aktarma, toplumun kendiliğinden sahip çıktığı değil yasal yaptırımlarla gerçekleştirilmeye çalışılan bir olgudur. Bu anlayışla, koruma mevzuatı da Osmanlı İmparatorluğu’ndan gelen 19. yy ikinci yarısına tarihlenen nizamnamelerle taşınır objelerin korunmasından başlayarak, tek yapı, tek yapı ve çevresi ve kentsel ölçeğe yayılan gelişim süreci izlemiştir. Bu süreçte 1869 tarihli Asar-ı Atika (Eski Eserler) Nizamnamesi ile başlayan süreçte, kentsel ölçekli koruma düşüncesi 20.yy a kadar oluşmamıştır [Akozan, 1977].

Avrupa ülkelerinde 1970’li yıllardaki etkin koruma anlayışıyla Türkiye’de koruma kavramı ölçeği de genişleyerek 1973 yılında çıkarılan “Eski Eserler Yasası” ile sit tanımı ilk kez ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Dönemin koruma örgütü Anıtlar Yüksek Kurulu, sitlerin saptanması ve korunmasında yasa ile yetkilenerak, sit alanlarında uygulanan, imar planlarını yürürlükten kaldırarak koruma amaçlı imar planları yapım sürecini başlatmıştır. 1980’li yıllar, uluslararası sözleşmelerin yaptırımlarıyla 1983 yılında yürürlüğe giren “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” ile korumada sistemli ve düzenli kurumsallaşma öngörülmüştür [Gültekin, ve ark, 1991]. Bu Kanun ile ilk kez kültür varlığı tanımı yapılmış ve kentsel sit alanlarında planlı koruma kavramı geliştirilerek, “sit alanlarının koruma amaçlı imar planı ile planlanması” sağlanmıştır.

Ancak, koruma planlamasında tek yapı/parsel ölçeğinden kentsel ölçeğe geçişteki bu süreçte, imar planı mantığı ile yapılan koruma planlarının fiziki plandan ileri gidememesi hatta kâğıt üstünde kalması ve imar planlarından ayrışması, her iki türdeki bu planları uygulama sorunlarını beraberinde getirmiştir. Uygulama sorunları çözülemeyen koruma planlarının; başlangıçta modernite baskılarıyla ve siyasi kararlarla uygulamaya aktarılamadığı hatta engellendiği ve sonuçta kültürel miras alanlarının özellikle kentsel sit alanlarının geniş yollar, yüksek katlı yapılaşma talepleri ile tarihsel, kültürel ve fiziksel birçok değerlerini yitirdiği, birçok taşınmaz kültür varlığının koruma(ma) adına tahrip ya da yok edildiği bilinmektedir. Koruma

amaçlı imar planlarını uygulamadaki sorunların aşılmasında, bu planları onaylayan koruma kurullarının, gereksinim ve beklentileri karşılayan ancak uygulama esaslarının ve/veya yöntemlerinin belirlendiği “plan notlarına” aykırı kararlar alması yaygın bir işlemdir. Özellikle yerel yönetimlerin yürürlükteki koruma amaçlı imar planı değişikliği ya da revizyonuna ilişkin zaman, emek ve akçalı giderleri karşılamamak için gelişmeye koşut ve genellikle imar rantlarıyla gündeme gelen talepleri koruma kurulları aracılığı ile çözümlemeye çalıştığı ve sonuçta koruma amaçlı imar planlarının (Kastamonu Tarihi Kent Merkezi, Çorum Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planlarında olduğu gibi) koruma-yaşatmadan uzaklaştırıldığı bilinmektedir. Bu noktada, 1983 tarih, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanununun yaptırımlarıyla elde edilen koruma amaçlı imar planlarının birçoğunun bugünün gereksinimleri karşılayamayacak düzeyde olduğu eşdeyişle uygulanabilirliğinin kalmadığı söylenebilir.

Ayrıca, koruma amaçlı imar planlarını elde etme sürecinin genellikle koruma planlamasını benimsemeyen yerel yönetimlerce sürekli ötelenmesi ya da koruma planlarının tahammül edilebilir sürelerde elde edilememesiyle koruma yönetimi önemsenmediği için uygulama süreci denetlenmemiş ve katılım sağlanamadığı için kullanıcı/halk/kamuoyu korumayı sahiplenmemiş ve yasal dayatmalar kabul görmemiştir. Korumada yetki ve sorumluluk karmaşası, farklı kurumların (Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Saraylar Dairesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, vs.) aynı sit alanında bile birbiriyle bütünleşmeyen koruma uygulamaları, ve imar planlarıyla bütünleşmeyen koruma planlarıyla mülk sahibinin rant kaybı/kazancıyla sosyal ve en önemlisi ekonomik uzlaşa sağlanamaması, paydaşları uzlaştıracak yönetim modellerinin geliştirmede bilgi, deneyim ve teknik açılardan yetersizlikler gibi çok çeşitli ve farklı boyutlardaki sorunlar süregelmektedir [Gültekin, 2001].

Sorunsalın çözümünde; 2004 sonrası süreçte, kentsel ölçekte korumayı red etme ve koruma-yaşatmanın sağlanmasına ilişkin gelişmeleri kabul etme ve/veya uygulama olarak tanımlanacak iki karşıt anlayış koruma mevzuatında yerini almıştır. 05.07.2005 tarih, 25866 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 5366 Sayılı Yıpranan T ve KTVYK ve YKHK 14.12.2005 tarihli Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz

Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği (T ve KTVYK ve YKHK UY) ile kentsel sit alanlarında ilan edilen “yenileme” alanlarında koruma-yaşatmayı ya da yeniden kazanımı değil yıkıp-yeniden yapılaşmayı getiren yasal düzenlemelerdir [Gültekin, 2007].

Uluslararası koruma modellerine uygun bir yapılanma, 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Yasa” ile getirilmeye çalışılmaktadır. Bu kanun değişikliği ile koruma mevzuatına giren katılımcı “alan yönetim modeli”, koruma alanlarının yönetimi kavramını, Dünya Miras Listesinde bulunan alanlar özelinde (ilk kez İstanbul Tarihi Yarımada’da) gündeme getirilerek konu ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Arkeolojik ve doğal sit alanlarında “alan yönetimi” yasa ile hükme bağlanmasına karşın, kentsel sit alanlarında alan yönetimi doğrudan öngörülmemekte, sadece koruma amaçlı imar planlarının en az iki toplantı ile tüm tarafların görüşüne sunulmasıyla katılımın sağlanacağı düşünülmektedir. Aynı süreçte yürürlüğe giren yönetmeliklerle¹, kamu yararı adına yapılmaya çalışılan koruma planlamasına paydaş katılımıyla birlikte kurumsallaşmada yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır [Gültekin, Yürü, 2008].

Koruma amaçlı imar planı, çevre düzenleme projesi ve yönetim alanı ile yönetim planı gibi kavramların mevzuata eklenmesiyle uygulamanın farklı ölçek ve yöntemlerle yeniden biçimlendirilmesi hedeflenmiştir. Finansal katkı, imar

---

¹ 13.04.2005 / 25785, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik, 11.06.2005 / 25842, Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik, 11.06.2005 / 25842, Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik, 18.06.2005 / 25849, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Röleve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri ve Bunların Uygulamaları İle Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal ve Hizmet Alımlarına Dair Yönetmelik, 15.07.2005 / 25876, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik, 26.07.2005 / 25887, Koruma Amaçlı İmar Planları ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi ve Müelliflerine İlişkin Usul Ve Esaslara Ait Yönetmelik, 27.10.2005 / 26006, Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş Ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

planlarının elde edilmesine ilişkin esaslar ile uygulamaya teknik destek ve denetim sağlanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’de yasal yaptırımlarla tanımlanan koruma planlamasındaki bu gelişmelerden hareketle; “kültürel miras alanı olarak tanımlanan kentsel sit alanlarına ait koruma amaçlı imar planlarının, alan yönetimi kapsamında, hazırlanan yönetim planı ve örgütlenme modeli ile katılımcı, sürdürülebilir, uygulamanın denetlenebildiği biçimde hazırlanması gerekliliği ya da koruma amaçlı imar planlarının bu gerekliliğe görece değerlendirilmesi” ve bu değerlendirmeye “elde edilecek sonuçların, süregelen sorunların çözümüne yönelik ipuçları olarak tanımlanması”, bu tezin hipotezi olarak belirlenmiştir. Böylece Türkiye’de taşınmaz kültürel miras alanlarının özelinde kentsel sit alanlarının korunması ve yaşatılmasında en etkin araç olan koruma amaçlı imar planlarının elde edilme ve uygulama süreci ve bu süreçte 2004 sonrası yapılan yasal düzenlemelere karşı yaşanan sorunlar belirlenecektir. Diğer bir deyişle; koruma amaçlı imar planının koruma sürecindeki etkinliği değerlendirilecektir. Dolayısıyla sorunsalın çözümüne yönelik düzenlemelere rağmen sorunların süregelmesi, nedensellik (neden ve sonuç) ilişkisi içerisinde irdelenecektir.

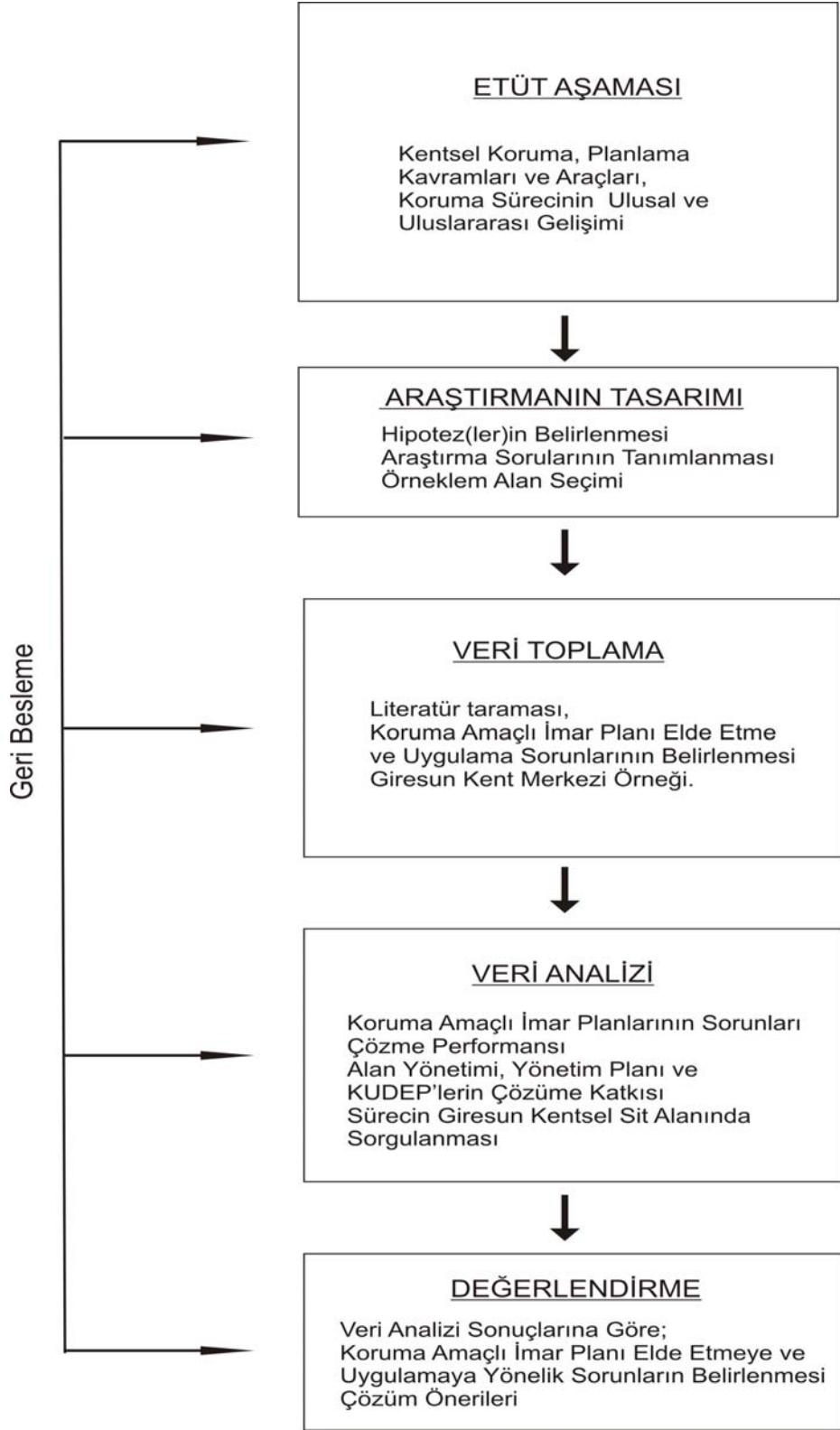
Bu yaklaşımla kültürel miras alanlarında “koruma amaçlı imar planı hazırlama ve uygulama sorunsalı nasıl aşılr?”, “süregelen farklı boyutlardaki sorunların çözümünde alan yönetimi etkin olabilir mi?” ve “koruma amaçlı revizyon imar planları, uygulamaya ilişkin sorunları çözebilecek doğru bir araç mıdır?” sorularına yanıt aranmaktadır. Böylece bu tez çalışması ile kentsel korumanın yada bu amaçlı imar planlarının varsayılan “sınırlayıcı” etkisini azaltmak için yöntemler geliştirmeye ilişkin ip uçları elde edilmeye çalışılacaktır.

Tez çalışmasında izlenen yöntem beş aşamadan oluşmaktadır (bkz. Şekil 1.1).

- *Etüt Aşaması:* kültürel miras alanları günümüzde farklı kentsel işlevlerin kullanımında olduğu için imar rantı açısından, koruma planlamasının sınırlayıcı olduğu varsayılan koruma amaçlı imar planlarına ilişkin sürecin, kavramların ve

koruma mevzuatının irdelenmesi ve bu konudaki ulusal ve uluslar arası gelişmeler izlenerek, karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılması, uygulamadaki sorunların aşılmasına yönelik hazırlanan koruma amaçlı revizyon imar planları örneklerinin incelenmesi ve bu tezin amaç ve hedefleri doğrultusunda seçim kriterlerinin belirlenerek bu örnekler arasından incelenecek revizyon imar planı, seçiminin yapılması,

- *Araştırmanın Tasarımı Aşaması:* Söz konusu tez kapsamında hipotezin ve soruların oluşturulduğu aşamadır. “Koruma amaçlı imar planı hazırlama ve uygulama sorunsalının nasıl aşılabacağı, süregelen farklı boyutlardaki sorunların çözümünde “alan yönetimi”, “KUDEB”, “katkı payı” gibi kavramların etkinliği ve özellikle, uygulamaya ilişkin sorunları çözebilecek doğru aracın koruma amaçlı revizyon imar planları olup olmadığı” gibi tez sorularının belirlenmesi ve böylece sorunsalın tanımlanması .
- *Veri Toplama Aşaması:* Literatür taraması, Türkiye’de koruma mevzuatının gelişim sürecinde koruma amaçlı imar planlarını hazırlanmasına, elde edilmesine ve uygulanmasına ilişkin durumun ve/veya sorun ve sonuçların belirlenmesi, 2004 sonrası gelişmeler ve yasal yaptırımların özellikle “alan yönetimi” ve “yönetim planı” kavramlarının kentsel sit alanlarına ait koruma amaçlı imar planlarını elde etme, uygulama ve başarı olasılıklarının değerlendirilmesi,
- *Veri Analizi Aşaması:* Kentsel sit alanlarına ilişkin koruma amaçlı imar planlarını uygulama sorunları, koruma amaçlı revizyon imar planlarının bu sorunları çözmedeki başarı düzeyinin “Giresun Kentsel Sit Alanı” örneği üzerinde incelenmesi ile sorunların çözümünde alan yönetimi ve yönetim planının etkinliğinin değerlendirilmesi,
- *Değerlendirme Aşaması:* Literatür ve teorik söylemler ile Türkiye’de kentsel sit alanlarına ait koruma amaçlı imar ve revizyon planlarına ilişkin yasal hükümlerin, veri analizi sonuçlarına ve uygulama ve/veya gerçeklemeye yönelik sorgulanması ve bu tez çalışmasının sorularının yanıtlanması ile elde edilen çıkarsamalara göre önerilerin geliştirilmesi.

Şekil 1.1 Çalışmanın yöntem ve aşamaları

Bu izlencede, etüt aşaması sonrasında belirlenen tez sorularına ilişkin kapsam ve kavramlar belirlenerek, öncelikle kentsel sit alanları, kültürel miras alanı olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de kültürel miras yönetimi kavramı yasal, örgütsel açıdan gelişme süreci içerisinde yeni yasal düzenlemeler ile birlikte irdelenmiştir. Bu ele alışıta alan yönetimi, alan yönetimi süreci, yönetim planı ve bileşenleri gibi anahtar kavramlar tanımlanmıştır (bkz. 2. Bölüm). Kentsel sit alanlarında koruma amaçlı imar planları kapsamı, yetki, onama ve itiraz süreci kapsamında değerlendirilmiştir (bkz. 3. bölüm) Konuya ilişkin çalışma alanı olarak belirlenen Giresun Kentsel Sit Alanı ve Koruma Bölgelerine ilişkin koruma planlaması kapsamında koruma amaçlı imar planları ile revizyon imar planının bu planların uygulama sorunlarının çözümüne ilişkin performansı belirlenmiştir (bkz. 4. bölüm). Tek bir çalışma alanı üzerinden elde edilen çıkarsamalarla, genelleme yapma iddiası taşımayan sonuç bölümünde geliştirilen öneriler, Türkiye’de henüz uygulama sürecini tamamlanmamış olan, kentsel sit (kültürel miras) alanlarının korunması, yaşatılması ve sürdürülebilirliğe uygun kullanımında, “alan yönetimi”nin koruma amaçlı imar planları ile değerlendirilebileceği ve korumada başarılı olabilmede etkin bir araç niteliğinde görülebilmesi gelecek adına umut taşıyabilir (bkz. 5. Bölüm).

2. TÜRKİYE’DE TAŞINMAZ KÜLTÜREL MİRAS ALANI OLARAK KENTSEL SİT ALANLARINI KORUMA-YAŞATMA

Türkiye’de kentsel sit alanı olarak tanımlanan taşınmaz kültür miras alanlarını koruma-yaşatma, yasal boyutta değerlendirilmiş ve bu çerçevede merkezi ve yerel yönetim ve diğer ilgili kurum ve kuruluşların (sivil toplum örgütleri, meslek odaları, üniversiteler, araştırma enstitüleri gibi) görev ve sorumlulukları ile koruma-yaşatma uygulamalarında temel olan plan ve projelerin elde etme biçim ve teknikleri incelenerek, bu bilgi doğrultusunda “koruma amaçlı imar planları”nın hazırlanması, onanması ve uygulanması sürecinde süregelen sorunlar tespit edilecektir.

Kültürel miras, insanlık tarihinin başlangıcından bu güne insanın yaratıcılığı ve toplumlararası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan kültürel değerlerin birikimidir. Kültürel miras, somut ve somut olmayan kültürel miras² olarak iki farklı nitelikte tanımlanmaktadır. Somut kültürel miras taşınabilen veya taşınamayan (taşınmaz, gayr-i menkul) olarak (tarihi evler, köprüler, ibadet mekânları vb.) ayrıştırılmaktadır. Taşınmaz –somut- kültür mirası, konumlarına göre “yer altında, deniz altında ve yer üstünde” olarak sınıflandırılmaktadır. Yer üstünde, taşınmaz, somut kültürel miras ve oluşturduğu doku eşdeyişle kentsel sit alanı bu tezin öznesi durumundadır. Bu nedenle ilgili kavram ve kapsamlar olarak taşınmaz kültürel miras (bkz. Bölüm. 2.1), kültürel miras alanı (bkz. Bölüm 2.2) ve kültürel mirası korumayı başarılı kılan sürdürülebilir koruma (bkz. Bölüm 2.3) yaklaşımı öncelikle tanımlanmalıdır.

2.1. Taşınmaz Kültürel Miras

Taşınmaz kültür mirası “tek yapı” ya da bir arada olmalarına ve nicel çokluğuna göre “yapı topluluğu”, tipoloji oluşturacak biçimde konumlandıkları alan da “sit” olarak

² UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı’nda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesini kabul etmiştir. Sözleşme’nin 2. maddesine göre; “somut olmayan (elle tutulamayan) kültürel miras, toplulukların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar” anlamına gelmektedir.

tanımlanmaktadır. Tek yapı ölçeğinde anıtsal (genellikle kamuya ait olan) yapılar ve anıtsal olmayan (mütevazı ölçekli olup günlük yaşamda kullanılan) yapılar olarak gruplandırılmaktadır. Taşınmaz kültür mirası olan yapılar ulusal boyutta “tescilli taşınmaz kültür mirası”, uluslar arası boyutta insan uygarlığının kanıtı olup biriciklik veya istisnai değer taşıyanlar da “dünya kültür mirası” olarak nitelendirilmektedir. Bu tanımların içeriğini betimleyebilmek için tarihsel süreçte gelişme, koruma amaçlı imar planı bağlamında kısaca irdelenmektedir.

1931 tarihinde Atina’da yapılan Tarihi Yapıların Restorasyonu Kongresi’nde (The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments) taşınmaz miras ve koruma kavramları ilk olarak tanımlanmış, anıtların korunması ve restorasyon teknikleri, eğitimsel ve yasal değerlendirmeler ve estetik değerlerin artırılması konuları ele alınmıştır. Bu kongrenin en önemli sonucu “kültür mirasının korunmasında her ülkede yasal düzenlemelerin gerekliliği”dir [ICOMOS, 2009].

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yıllarda ortak bir Avrupa kültürü oluşturma çabaları, “kültürel miras ve koruma kavramı”nın gelişiminde belirleyici ve etkin olmuştur. Savaş sonrası tahrip edilen ya da bombalanan tarihi yapıların, yeniden aynı coğrafyada insanlığa kazandırılması girişimleriyle, taşınmaz kültürel mirasını korumanın genel ilkeleri belirlenmiş ve uluslararası mevzuatın biçimlendirilmesinde etkili olmuştur. Bu çabalar İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında, tarihi ve kültürel değerleri yeniden kazanmakla birlikte, Avrupa’dan doğan aydınlanma felsefesinin veya uygarlığın kesintisiz gelişebilmesinin, taşınmaz kültürel mirasın korunmasıyla gerçekleşeceği bilincini yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır [Ekinci, 2003]. Bu amaçla kurulan birçok uluslararası kurum/kuruluşlar, taşınmaz kültür mirasını koruma-yaşatma politikalarını ve ilkelerini geliştirmişler ve düzenledikleri organizasyonlarla, yayınladıkları tüzük, bildiri, sözleşmelerle korumada etkin olmuşlardır.

1945 yılında kurulan UNESCO (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) kültürel konularda belirleyicidir. Bu kuruluş, eğitim, bilim kültür ve iletişim alanlarında uluslar arası işbirliği merkezi olarak, gelişme hedefleri, politikaları için yetkililere yardımcı olma; aynı alanlarda uluslararası hukukun

gelişmesine katkı sağlama, üye ülkelere teknik danışmanlık yapma görevlerini sürdürmektedir [Adalet Bakanlığı, 2009]. Türkiye, UNESCO Sözleşmesini 1946 yılı Mayıs ayında ve 4895 sayılı Kanun’la kabul etmiştir.

1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi (Council of Europe) kültürel hakları, mimariyi, arkeolojik eserleri, taşınır ve soyut kültürel öğeleri, kültür mirası kapsamında değerlendirerek kültür mirasının korunması ve geliştirilmesinde üye ülkeler ile işbirliğini sağlamaktadır [Avrupa Konseyi, 2008].

UNESCO’nun 1956 yılında yapılan 9. Genel Konferansı’nın sonucunda 1959’da kurulan ICCROM (International Centre for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property, Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımı Çalışmaları Uluslararası Merkezi) taşınır ve taşınmaz kültürel mirasın korunmasında eğitim ve teknik yardım, koruma yaklaşımları geliştirme, işbirliği ve ortak proje geliştirme alanlarında çalışmaktadır. Bu merkezin bilgi paylaşımı ilkesiyle sürdürdüğü ve Türkiye’nin de izlediği seminerlerle, uluslararası düzeyde “kültürel miras yönetimi” konusu yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır [ICCROM, 2008].

1963 yılında kurulan Europa Nostra (Pan- Europe Federation for Heritage- Miras İçin Avrupa Birliği) Avrupa Konseyinin danışma kurulu olarak, koruma bilincinin, miras yönetiminin yaygınlaştırılmasına ve risk altındaki mirasın korunması ve kurtarılmasına ilişkin kampanyaları desteklemektedir [Europe Nostra, 2008].

1964 tarihli Venedik Tüzüğü (Venice Charter) 5805 sayılı özel kanun ile yetkilenen Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 24 Eylül 1967 tarih ve 3674 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu Tüzüğün 1. Maddesine göre; tarihi anıt kavramı sadece mimari eserleri değil, belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olaya tanıklık yapan kentsel ya da kırsal yerleşmeleri kapsamaktadır. Böylece taşınmaz kültürel mirasının çevre ölçeğinde değerlendirilmesi ortaya konulmuştur.

1965 yılında kurulan ICOMOS (International Council on Monuments and Sites- Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) UNESCO tarafından, kültürel mirasa ilişkin

konuları takip etmekle, tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek için kurulmuştur. Bu konsey uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyondur [ICOMOS, 2008]. 1974 yılında ICOMOS Türkiye ulusal komitesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra Atina, Venedik, Amsterdam Sözleşmeleri³ TBMM kararları ile yasallaşmıştır.

1972 yılında Paris'te toplanan UNESCO'nun 17. toplantısında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmesi (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and National Heritage) kabul edilmiştir [<http://whc.unesco.org/>]. Bu sözleşme, 14.4.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla uygun görülmüş ve 23.5.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla onaylanarak, 14.2.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Sözleşme; kültürel ve doğal mirasın ulusal ve uluslararası boyutta korunmasını öngörerek kültürel mirası “anıtlar, yapı toplulukları ve sitler”⁴ olarak sınıflandırmıştır [ICCROM, 2008]. Bu sınıflama ile kültürel miras kavramının içeriği yeniden tanımlanmış ve böylece evrensel anlam kazanmıştır. Sözleşmenin 5. Maddesine göre; Türkiye’de dâhil olmak üzere taraf olan devletlerin, kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri amacıyla etkili önlemleri alması için, miras alanlarına toplumun yaşamında bir işlev kazandırılmalı ve kapsamlı planlama politikaları benimsemesi ve geliştirmesi gerekmektedir [Kapan, Aydın, 2007].

³ Türkiye'nin kabul etmiş olduğu başlıca uluslar arası düzenlemeler şunlardır:

- 563 Sayılı La Haye’de 14 Mayıs 1954 Tarihinde imzalanan “Silahlı bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme” ile Bu Sözleşmenin Tatbikatına Ait Tüzük, Protokol ve Kararlara Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (10.4.1965 Tarih, 11976 Sayılı R. G.)
- 2256 Sayılı Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO)’nun XVI’. Genel Kurulu Tarafından 14 Kasım 1970’de Kabul Olunan “Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi, Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme”ye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. (6.1.1980 Tarih 16861 Sayılı R. G.)
- 2658 Sayılı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesine Türkiye Cumhuriyeti’nin Katılmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (20.4.1982 Tarih ve 17670 Sayılı R. G.)

⁴ Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri. Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları. Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.

Bu sözleşme doğrultusunda UNESCO çerçevesinde 1978 yılında kurulan Dünya Mirası Komitesi, (The World Heritage Committee) istisnai evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal mirasın, dünya mirası statüsünü kazanma kriterlerini belirlemekte ve bu kriterlere⁵ göre liste oluşturmakta, listedeki varlıklarının korunması çalışmalarını izlemekte ve bu koruma faaliyetleri için oluşturulan fonu yönetmektedir [<http://whc.unesco.org/>]. Dünya Kültür Mirası Listesinde bulunan varlıkların bulundukları devlet tarafından yapılması gerekli çalışmaları da, UNESCO'nun hazırladığı “operasyonel rehberler” (operational guide) yönlendirmektedir. Fielden ve Jokilehto tarafından 1993 yılında hazırlanan ve 1998 yılında güncellenen “Dünya Miras Alanları İçin Yönetim Rehberi”, yönetim planlarının hazırlanmasında kaynak olarak kullanılmaktadır. Bu rehberde, “restorasyon ve korumanın, miras olarak nitelendirilen varlığın çevresi ile olan ilişkileri dikkate alınarak yapılması” gerekliliği belirtilmektedir. Böylece, kültürel miras alanlarında, bu tezde konu edilen koruma planlaması ve koruma imar planlarının bu planlamanın en etkin aracı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca bu rehberde ilk kez varlık (property) yerine miras (heritage) terimi kullanılmıştır [Fielden, Jokilehto, 1998]. Bu tez de bu terimler kullanılmaktadır.

1985 yılında Granada’da kabul edilen Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi (Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe) mimari mirasın korunması açısından tüm Avrupa ülkeleri tarafından kabul edilen önemli hükümler içermektedir [Kapan, Aydın, 2007]. Türkiye 20.04.1989 tarih ve 20145 sayılı resmi gazetede yayımlanan, 3354 sayılı “Avrupa Mimari Mirasının

---

⁵ Dünya mirası kriterleri;

- . yaratıcı insan dehasının ürünü olma
- . belli bir zaman diliminde veya kültürel mekanda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi gösterme,
- . kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp uygarlığın tek veya istisnai tanıklığını yapma,
- . insanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması,
- . bir veya daha fazla kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine veya toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunması ve özellikle bu örneğin, geri dönüşü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirmesi,
- . istisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olmasıdır [<http://whc.unesco.org/>].

Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun” ile bu sözleşmeyi kabul etmiş ve böylece bu sözleşme ve maddi destek ile taşınmaz kültür varlıklarının tespit ve tescil işlemleri hız kazanmış ve koruma amaçlı imar planlarının yapımı gündeme gelmiştir.

1987 yılında, tarihi kentler ve kentsel alanlar üzerine ilke kararlarının verildiği, Washington Tüzüğü (Washington Charter) olarak anılan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) kabul edilmiştir. Bu tüzük, tarihi kent ve kentsel alanların yasal olarak koruma altına alınmasını, bakım ve restorasyonların yapılmasını, geliştirilmeleri ve çağdaş yaşama katılmaları için gerekli müdahalelerin yapılmasını öngörmektedir (ICOMOS, 2009). Bu Tüzük ile “kentlerin sürdürülebilir koruma politikaları doğrultusunda gelecek nesillerle aktarılma” zorunluluğu önemli bir gelişmedir. Bu tezde de sürdürülebilir koruma temel koruma yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir.

1999 yılında kültürel mirasın korunmasında kentsel ölçekte faaliyetlerde bulunan Avrupa Tarihi Kentler Birliği (European Association of Historic Towns and Regions) Avrupa Konseyi bünyesinde Strazburg’da kurulmuştur. Konsey; Avrupa Birliği’ne üye ülkelerdeki, tarihi kentlerde yaşayanların ve yerel yöneticilerin kültürel mirasa dikkatini çekmekte, gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamakta ve koruma-yaşatmada işbirliği ve ortaklık kurmak ve toplumun bilinçlendirilmesi, Avrupa kültürel mirasının yönetimi için konferanslar ve araştırma programları düzenlemektedir [Tarihi Kentler Birliği, 2009].

Kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasında, uluslar arası kurum ve kuruluşlara üye olma ve sözleşme ve tüzükleri kabul etmede, Türkiye Cumhuriyetinin gelişmeye paralel bir tutum gösterdiği söylenebilir. Bu konuda Türkiye’nin gelişmiş ülkelerle aynı başarı düzeyinde olmasının nedenleri, koruma bilincinin yaygınlaşmaması, korumayı sahiplenmesi gereken paydaşların işbirliği içerisinde olamaması ve yönetim biçimlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu tezin amacı da bu olumsuzlukların örneklem alan üzerinden nedenleriyle tespit edilerek, çözümlenmesine ilişkin ipuçlarının elde etmektir.

2.2. Kültürel Miras Alanı

Taşınmaz kültürel mirasın yoğunlukla bulunduğu kentsel alanların korunması, uluslararası düzeyde ilk kez 1904'te Madrid'teki *Mimarlar Kongresi*'nde ele alınmıştır. 1930'larda İtalya, Fransa ve Polonya'da sitlerin korunmasına ilişkin ilk yasalar yürürlüğe girmiştir. 1933'te yayınlanan *Atina Antlaşması* ile de koruma ilkeleri geliştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası, büyük ölçüde tahrip olan hatta yok edilen kentler, koruma anlayışına yeni boyutlar getirmiş, tarihi kent ya da kent parçalarının, tarihi, estetik, sosyal ve kültürel değerleri ile birlikte korunması ilkesi güçlenmiş, eski kentleri tümüyle korumayı amaçlayan faaliyetler hız kazanmıştır. Bu dönemde gelişen en önemli ya da yeni koruma anlayışı tarihi ve kültürel mirasın, sadece sınırları içinde kaldıkları ülkenin değil, tüm dünyanın ve insanlığın ortak malı olduğu düşüncesidir ve bu anlayışta yeni örgütlenmelere gidilmiştir.

Kentsel alanları koruma, ilk kez 1954 yılındaki *Lahey Kongresi*'nde, silahlı çatışmada korunacak kültürel miras; mimari, arkeolojik, sanat ve tarihi, bina toplulukları ve koleksiyonlar olarak konu edilmiştir. Bu kongre ile mimari mirasın oluşturduğu tarihi kentsel alanların korunması, 20. yüzyılın ikinci yarısında, uluslararası boyutta kabul görmüştür. Böylece, 1970'li yıllarda korumada tek yapıdan, çevre ölçeğine geçilmiştir. 1972 yılındaki *Dünya Miras Kongresi*'nde Lahey'de sözü edilen “bina toplulukları” tanımının yerini “tarihi kent alanları” almıştır [Jokilehto, 2007].

Kentsel dokunun, dokuyu oluşturan yapılar kadar önemli olduğu ve bilinçli bir korumanın gerekliliği 1964'de imzalanan *Venedik Tüzüğü* ile başlamaktadır. Dünya'nın her yerinde tarihi kent merkezlerinin korunması, ilgi çekici bir konu olarak gündeme gelmeye başlamış ve Birleşmiş Milletler, UNESCO ve diğer uluslararası birimlerce koruma üzerine tavsiyeler yayınlanmaya başlamıştır 1975 yılında yayınlanan *Amsterdam Bildirgesi*, Avrupa Mimari Miras Kongresi'nde mimarlık mirası “yalnız üstün nitelikli tek yapıları ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir” denilmiş ve bir bütünün

tanımı yapılmıştır [Kapan, Aydın, 2007]. Burada kültürel mirasın konumlandığı yerleşimin statüsü ya da yönetim biçimi önemsenmeden mimarlık mirası tanımının yapıldığı görülmektedir.

Nairobi’de 1976 yılında UNESCO tarafından düzenlenen “Tarihi Bölgelerin Korunması ve Çağdaş Rolü Hakkındaki Tavsiye” genel konferansında, koruma *“tarihi veya geleneksel alanlar ve onların çevresinin tanımlanması, korunması, himaye edilmesi, onarımı, yenilenmesi, bakımı ve canlandırılması”* olarak tanımlanırken, alan ölçeği *“tarih öncesi araziler, tarihi şehirler, eski şehir semtleri, bağdaşık anıtsal gruplar yanı sıra köyler ve küçük köyler”* biçiminde ifade edilmiştir. Aynı konferansta korumada paydaşların katılımı vurgulanırken, koruma planlamasında ilk kez *“sanat tarihçileri; mimarlar ve şehir planlamacıları dâhil olmak üzere muhafaza ve yenilemede uzmanlar; sosyologlar ve ekonomistler, çevre bilimcileri ve peyzaj mimarları; kamu sağlığı ve sosyal refah uzmanları ve daha genel anlamda, tarihi alanların korunması ve artırılması ile ilgili disiplinlerde uzman olan herkes; çok disiplinli ekiplerce gerekli bütün ileri bilimsel çalışmalar yürütüldüğünde, koruma planları ve belgeleri çıkarılmalıdır.”* hükmü getirilmiştir (Kapan ve Aydın, 2007).

Böylece ilk kez koruma amaçlı imar planları da uluslar arası ölçekte yer almıştır. Türkiye’de ilk kez 1978 sonunda GEEAYK tarafından alınan kararlar ile koruma planı anlamında “Sit Koruma-Geliştirme Planları”na atıfta bulunulmuştur. Koruma Amaçlı İmar Planı tanımı ise ilk kez 1983’de 2863 sayılı koruma kanunu ile yapılmıştır.

1987 tarihli Washington Tüzüğü (Washington Charter) olarak anılan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas) korumanın planlama ile bütünleştirilmesi açısından anahtar bir tüzüktür. Tarihi kentlerin korunması ve çağdaş yaşama katılmaları, kentlerin sürdürülebilir koruma politikaları doğrultusunda gelecek nesillerle bırakılması gibi

konular, bu tüzük kapsamındaki öncelikler olmuştur ⁶. Kentsel koruma ve yaşatmada, planlamanın zorunlu ve etkin bir araç olarak kabul edildiği 1980’li yıllar sonrasında, kültürel miras alanları ile birlikte bu alanların korunmasında tampon bölgelerin oluşturulması ise uluslar arası ölçekte ilk kez 2005 yılında Viyana’ da düzenlenen Dünya Mirası ve Günümüz Mimarisi- Tarihi Çevre Yönetimi Konferansı (International Conference on World Heritage and Contemporary Architecture)’nın “Viyana Memorandumu” olarak bilinen sonuç bildirisinde tanımlanmıştır. Böylece, kentsel sit alanı etkilenme bölgesi olarak tampon bölgelerinde (buffer zone), bu alanların silüetlerini etkileyecek yüksek yapılara dikkat edilmesi ve alan yönetiminin bu konuda duyarlı ve etkin olması öngörülmektedir [Gültekin, Yürü, 2008]. Türkiye’de bu yaklaşım henüz yaygınlaşmamıştır ⁷.

Kültürel miras alanı, ICOMOS 2008 yılında Quebec (Kanada) da yapılan 16. Kültürel Miras Alanlarının Tanımı ve Sunumu (Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites) kongresinde, “tarihi ve kültürel önemi dolayısıyla yasal olarak korunan alan, doğal görünüm, mimari kompleks ve mekan” olarak yapılmıştır [ICOMOS 16th General Assembly, 2009]. Bu tezde, içerdiği değerler ve kavramların bu terimi karşılaması nedeniyle kentsel sit alanı, “kültürel miras alanı” olarak adlandırılmaktadır.

Ülkemiz coğrafyasında gerek kapsamlılığı gerekse etkinliği açısından çok önemli iki veri vardır. Bu iki veriyi, planlamanın hiçbir ölçeğinde göz ardı etme olanağı yoktur.

⁶ Tüzüğün tarihi kentler yada tarihi kentsel alanların korunmasında planlamanın ve paydaş katılımının önemi 1. 3. ve 4. Maddeleri ile vurgulanmıştır.

- . Etkili olabilmek için tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması tutarlı ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının ve her düzeydeki kent ve bölge planlamanın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.
- . Koruma programının başarısı, kentlilerin katılımı ve görev almalarıyla mümkün olabilir; bu nedenle halkın katılımı desteklenmelidir. Tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması öncelikle orada yaşayanları ilgilendirir.
- . Tarihi bir kentin veya kentsel alanın korunması sağduyu, sistemli yaklaşım ve disiplin gerektirir. Özel durumlarda çıkabilecek sorunlardan kaçınmak için katı yaklaşımlardan uzak durulmalıdır.

⁷ Etkileşim geçiş sahası Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 720 sayılı ilke kararında şöyle açıklanmaktadır; “Kentsel sit alanının bulunduğu çevre içerisinde korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararlara konu alanlar etkileşim geçiş sahası olarak tanımlanır”. Etkileşim geçiş sahası kentsel alanları ile bütünleşik alanlar olarak Koruma amaçlı imar planına konu olan önemli alanlardır.

Bu verilerden bir tanesi negatiftir ve ona karşı korunmamız gerekir. Diğeri ise pozitif olup onu da bizlere karşı korumak zorunluluğu vardır. Birinci veri risk duyarlılığı; ikincisi ise doğal ve kültürel mirastır [Tankut, 2005].

2.3. Sürdürülebilir Koruma

XX. yüzyılın sonlarındaki on yılda, kentlerin yeniden yapılanmasında “sürdürülebilir kalkınma” anahtar konulardan biridir. Sürdürülebilirlik 1987’de yayınlanan Brunttland Raporu ile dünya gündeminde yerini almıştır. Bu raporda sürdürülebilirlik iki farklı hedefle tanımlanmaktadır;

- Bugünün özellikle dünyadaki yoksulların gereksinimlerinin karşılanması,
- Bugünün ve geleceğin gereksinimlerini ve beklentilerini karşılamada, teknolojinin ve sosyal organizasyon alanlarının sınırları içerisinde, çevreden yararlanmayı garanti etmek, ancak bu yönde sınırlama getirmek [Serafy, 1992].

Bu hedeflerle sürdürülebilir kalkınma, ilkesel olarak nesiller arası bir adalet kavramını gerçekleştirmeye yönelmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik kavramı topluma referanslı bir kavramdır. Sürdürülebilirliğin bir toplum hali olması için farklı stratejiler izlenebilir. Dolayısıyla, sürdürülebilirlik tek bir gelişme biçimini tanımlamamaktadır. Teknolojide, nüfusta, toplumsal örgütlenmede, kültürel tüketim kalıplarında, vb. konularda değişiklikler yapılarak bu hedefe ulaşılabilir [Tekeli, 1996]. Koruma olgusu bu yaklaşımla yeniden içeriklendirilerek sürdürülebilir koruma olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Sürdürülebilir koruma sürdürülebilirliğe referansla tanımlandığında;

- Koruma geçmişten bugüne evrilerek gelen değerleri, geleceğe aktaran ve sürekliliği olan bir olgudur. Bu niteliği ile sürdürülebilirliğin zamansal hedefleri ve boyutu ile çakışmakta, aynılaşmaktadır. Diğeri bir deyişle, korumada bugünün gereksinimlerini karşılamak için kullanılan geçmişe ait değerleri ve/veya kültürel mirası, gelecekteki neslin geçmişini dolayısıyla kültürünü, kimliğini tanıma gereksinimi için korumak/yaşatmak, sürdürülebilirliğin de ön koşuludur.

- Dünyanın herhangi bir yerinde tahrip ya da yok edilen kültür mirası sadece ait olduğu toplumun değil insanlığın, uygarlığın kaybıdır. Dolayısıyla, korumanın alanı, ilkesel ve eylemsel olarak sürdürülebilirliğin dünya ölçeği bağlamıyla örtüşmektedir.
- Gelecekte geçmişi tanıma olanağı bugünün koruma anlayışına bağlıdır. Bu nedenle, bugün yaşamda ve mekânda var olan kültürel miras özgün işlevi ve anlamında geleceğe aktarılmalıdır. Bu sürdürülebilirliğin geleceği garanti altına almak için koyduğu sınırlılıkla eşdeğer bir kısıtlamadır. Ancak bu kültürel miras üzerinde yeni değerlerin üretilmesini engellemez [Gültekin, 1999].

Taşınmaz kültürel mirasın korunmasında sürdürülebilirlik, bu taşınmazın var edilme nedeni olan özgün işlev ve anlamını, gününün ve var olduğu süredeki kullanım biçiminin sürekliliğinin sağlanması, geçmiş ile gelecek arasındaki bağı sağlam ve doğru kılması olarak açıklanabilir. Böylece, fiziksel yapının bugünün ve gelecekteki insanın, yapıyı kullanma, geçmişi anlama ve değerlendirme, kültürünü tanıma ve devam ettirme yada yaşatma vb. korumanın gerekçeleri ile eşleyen gereksinimlerini karşılaması amaçlanmaktadır. Bu yönlenme, sürdürülebilir koruma yaklaşımını da tanımlamaktadır [Gültekin, 2005]. Türkiye’de bu yaklaşımın uygulamaya aktarımı, yasal boyuttaki gelişme sürecinde de izlenebilmektedir.

2.4. Yasal Süreç

Türkiye’de korumada yasal boyutta gelişme süreci, ilgili yasaların yürürlüğe girdiği ve ülkenin genel siyasi ve ekonomik değişim süreçleriyle de örtüşen dört dönemde irdelenmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna kadarki dönem, sonraki yıllarda belirleyici olması nedeniyle önemsenmiş ve 1923 tarihine kadar Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki yasal düzenlemeler (nizamnameler), kültür mirasının kentsel ölçekte korunmasında, tez çalışmasının kapsamı önemsenerek planlama boyutunda incelenmiştir.

2.4.1. Cumhuriyet öncesi dönem

Ülkemizde eski eserlere karşı ilk duyarlılık, XIX. yüzyıl ortalarına doğru başlamıştır. Avrupa'da doğan ve gelişen modernite projesi, sanayi devrimini takiben 1840'lı yıllardan itibaren Osmanlıları da etkilemiştir [Tekeli, 1998]. Tanzimat'la birlikte başlayan koruma düşüncesi ilk başlarda salt “taşınır eser”i kapsamış, bunu daha sonraları anıtsal yapı koruması izlemiştir. Devlet işlerini yönlendirecek batılılaşma ürünü kamu binalarının yapımının ön plana çıkmasıyla sadece taşınır kültür varlığının korunması için çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnameleri ile koruma yasal tabana oturtulmuştur [Dinçer, Akın, 1994].

Osmanlı İmparatorluğunun doğrudan eski eserle ilgili ilk düzenlemesi olan Âsâr-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü) toplamda 4 kere düzenlenmiş, ilki 13 Kasım 1869 tarihinde çıkarılmıştır. 1874 tarihli İkinci Nizamnameyi, 1884'de yürürlüğe giren Üçüncü Âsâr-ı Atika Nizamnamesi izlemiş ve 1906'da çıkartılan son Nizamname, Cumhuriyet döneminde de kullanılacak ve 1951 yılına değin, tek koruma mevzuatı olma özelliğini koruyacaktır.

1877 Birinci Meşrutiyet döneminde Dersaadet ve diğer vilayetler için çıkartılan “Belediye Kanunları”yla bu yeni yönetim biçimi tüm imparatorluğa yayılmıştır. Bundan sonra ise 1882 tarihli Ebniye Kanunu yürürlüğe konmuştur [Tekeli, 1998]. Osmanlı imparatorluğunda planlamayı yönlendiren bu Kanun, kent yollarının genişletilmesiyle önem kazanırken, yangın yerleri ve göçmen mahallelerinin grid örtülü dokusu da mekânda ikili bir dokuyu ortaya çıkarmıştır. Bu uygulama biçimi 1850'li yıllardan sonra İstanbul dışındaki kentlerde yayılmaya başlamış ve Cumhuriyet Türkiye'sine aktarılan kavramların temelini oluşturmuştur. [Dinçer, Akın, 1994].

Görülmektedir ki; 1923 öncesi korumaya ilişkin düzenlemeler kentsel ölçekte değil, tek yapı ölçeğindedir. Ancak, anıtsal yapılar çoğunlukla vakıflara ait olduğu için korunabilmiştir. Dolayısıyla bu dönem, kentsel ölçekli korumanın henüz oluşmadığı kentsel dokuların korunamadığı ve tahrip edildiği dönem olarak tanımlanabilir.

2.4.2. 1923 – 1983 yılları arası dönem

29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin kurulması ile koruma konusunda yeni ve çağdaş ilkelerin ortaya çıkma süreci başlamıştır. Bu süreçte, Ankara'nın başkent olarak ilanı ile kent planlaması öne çıkmış ve modernleşme projesinin uygulandığı ilk Anadolu kenti ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında "Sağlıklı Kent" ve "Güzel Kent" yaklaşımlarının devam ettiği fakat yerini giderek "Pratik Kent" akımına bırakmaya başladığı bir kavramsal yapı görülmektedir [Dinçer, Akın, 1994]. Cumhuriyet sonrası; anıtsal nitelikte tarihsel mimari eserlerin korunması gereğinin ağırlık kazandığını ve bu eserlerin ilk kez imar planları yapımı sırasında korunmalarının tartışıldığını görmekteyiz. 1930 yıllarından sonra eski eser anlayışı içine taşınmazların da girmesiyle koruma anlayışı genişlemiştir. Bu dönemde ülke genelinde 3500 eser uzmanlar tarafından saptanmıştır [Tekeli, 1998].

Cumhuriyet yönetimi ilk aşamada 1930 ile 1935 yılları arasında çıkardığı yasalar ile, Osmanlılardan kalan mevzuatı değiştirmiş ve yeni bir düzenlemeye gitmiştir. Bunlar, 1930 yılında çıkarılan ve her belediyeye plan yapma zorunluluğu getiren 1580 sayılı Belediye Kanunu ve yine aynı yıl çıkarılan 1593 sayılı "Umumi Hıfzısıhha Kanunu" ile 2033 sayılı "Belediye Bankası Kuruluş Kanunu"dur. Bu kanunlarla, kentlerin tarihi çekirdeği üzerinde açılan ana arter ve bu arterin sonuçlandığı Cumhuriyet Meydanları, Hükümet Konağı ve Resmi Kurum binaları ile tarihi eserlerin bulunduğu bölgelerin etraflarının açılarak, herkese gösterilerek korunması düşüncesi ile uygulama planları yapılmıştır [Dinçer, Akın, 1994].

10.06.1933 tarihinde kabul edilen ve 21.06.1933 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren, 2290 sayılı "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu" ile, yapıların çevreleri ile birlikte bir bütün olarak korunmasının gerektiğine değinilmiştir [Akozan, 1977].

Eski eserlerin yoğun olarak bulunduğu alanlarda özel bir planlama metodu gereği vurgulanmış, ayrıca, anıtsal nitelikli eski eserlerin her yönünde 10 metre yapı yaklaşma sınırı olması öngörülmüştür. Mimari eserlerin imar planları yoluyla korunması bilincinin yaygınlaşmasından sonra kent planlama ilkeleri içinde tarihsel

ve doğal değerlere saygılı olmak düşüncesi de önem kazanmıştır. 1934 yılında çıkarılan 2722 sayılı “Belediyeler İstimlâk Kanunu” ile 1935 yılında çıkarılan 2763 sayılı “Belediyeler İmar Heyeti”nin Kuruluşuna İlişkin Kanun da önemli kanunlardandır [Tekeli, 1998].

Cumhuriyet ilanı sonrası 1930’lu yıllarda oluşturulmaya çalışılan sistem, bu dönemin kent yönetimi ve kent planlaması konusundaki yaklaşımını 1980’li yıllara ve hatta daha sonrasına kadar taşıyıcı niteliktedir. Bu yaklaşım, 23 Temmuz 1932’de onaylanan H. Jansen’in hazırladığı Ankara İmar Planı’nda Ankara Kalesi’nin ulusal yaşamın simgesi sayılarak korunması ve kolaylıkla algılanabilmesinin gerekliliği ile 1937 yılında kale ve çevresi ilk kez protokol alanı olarak koruma kapsamına girmesi ile açıklanabilir [Dinçer, Akın, 1994].

1950’li yıllardan sonraki hızlı kentleşme sonucu taşınmaz eski eserlerin korunmasını denetlemek üzere yetkili bir kuruluş kurulması gereği duyulmuş ve 2 Temmuz 1951’de yürürlüğe giren 5805 sayılı ‘Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkili ve Vazifelerine Dair Kanun’la’ Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Bu kurulun oluşturulması, anıtların korunmasına yönelik atılan bir adımdır [Kuban, 2004]. Her türlü tarihsel anıtın envanterini çıkartmak, tescil etmek ve onarım projelerini denetlemek ve koruma konusunda bilimsel bilgi üretmek bu kurulun göreviydi. GEEAYK kurulduğu günden bu yana taşınmaz eski eserlerin korunması konusunda en yetkili kuruluş olmuştur. GEEAYK’nun kuruluş yıllarında, eski eserleri yaşatmak için bunlara bir işlev verilmesi (10.08.1953 No:155), eski eserlerin çökme tehlikesi olsa da yıkılmayıp onarılması (19.03.1956 No: 466), kurul tarafından korunması gerekmeyen yapıların yıkılmadan önce rölövelerinin çizilmesi, gibi konularda önemli kararlar almıştır [Zeren, 1981].

1950’den sonra kentin merkezi iş alanları ve çevresinde nüfus artışı ve yoğunlaşmanın ortaya çıkmasıyla, o tarihe kadar bireysel mülkiyette olan 1-2 katlı evler ve çok katlı apartmanlar, 1954 yılında çıkarılan 6217 sayılı yeni bir yasal değişiklikle, kat mülkiyetine geçilmiştir [Özsoydan, 2007]. Bu süreçte, büyük

kentlerde olduğu gibi, Anadolu’nun diğerkentlerindeki merkezi iş alanları ile birlikte bugünün kültür mirası olacak nitelikteki birçok yapı yok edilmiştir.

1956 yılında yürürlüğe giren 6785 sayılı “İmar Kanunu” dünyada gelişmeye başlayan o dönemin yeni planlama anlayışının yarası olmuş, kentlerde planlamayı belediye sınırları dışında mücavir alanlara taşınmıştır [Tekeli, 1998]. Bu süreçte tarihi merkezde yer alan taşınmaz kültür miras alanlarının -bilinçsiz bir biçimde- korunmuş olduğu söylenebilir.

Eski eserlerin imar planlarında korunmasının kabul edildiğı yıllarda yürürlüğe giren 6785 sayılı “İmar Kanunu”, düşünölenin aksine Eski Eser ve Tarihi Çevre Koruma konusuna uygulama yönünden bir açıklık getirmemiştir. Sadece 25. maddesi ile yeni yapıların komşu sınırlarına, yol ve su kenarlarına kara ve demiryollarına ve “eski eserlere” yaklaşma uzaklıklarının özel nizamnamelerle belirlenmesini öngörmüştür [Dinçer, Akın, 1994].

1960 sonrası dönem; dünyada koruma anlayışının önemli değişimlere uğradığı yıllar olurken, Türkiye’de ise 1960’lı yıllar ölkö yönetiminde de yeni bir dönemin başladığı yıllardır. Yönetim değişikliği sonucu, koruma konusunda en önemli adım 1961 Anayasa’sıdır. Anayasanın 50. Maddesine göre Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtları korumakla yükümlüdür [Tekeli, 1998].

1960’lı yılların sonundan itibaren kentsel ölçekte koruma sorunu, ilgili yasalarda yer almaya başlamıştır. Bu yasalarda 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü’nün Türkiye’deki ilk etkileridir. Uygulamalarda ise, mevcut plan uygulamalarına devam edilirken, anıtsal yapıların tespit ve tescil işlemleri ancak 1970’lerden sonra olmuştur. Tarihi anıtların tek başlarına değil de çevreleri ile beraber düşünölmesi ve “Sit” anlayışının yerleşmesi ilkesinin doğması aşamasına gelinmiştir [Salman, 1976]. 11.07.1972 yılında 6785 sayılı yasaya ek 1605 sayılı İmar Yasası’nın 6. maddesi de, tarihi değeri olan anıtsal ve sivil mimarlık ürünlerinin korunmasının yanı sıra, bunlar ile bir bütönlük teşkil etmek üzere korunması gerekli çeşme, eski sokak ve

meydancık tanımını kullanarak korumayı bir bütün içinde ele almayı öngörmüştür [Dinçer, Akın, 1994].

Cumhuriyet Dönemi'nde koruma ile ilgili ilk yasa ve korumayı çevre ölçeğinde tanımlayan ilk yasal düzenleme olan 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'nın yürürlüğe girdiği 1973 tarihine kadarki süre, koruma amaçlı imar planları olmadan kentsel korumadan söz edilen dönemdir. 1710 sayılı kanunla, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin ayrıca, anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit, tabii sit kavramlarının ilk defa ayrıntılı tanımları ve kapsamaları belirtilmiştir. Bu Kanun ile getirilen “sit” kavramından sonra koruma, parsel ölçeğinden alan ölçeğine taşınmış, buna paralel olarak kurulun yetki, sorumluluk ve görev alanı genişlemiştir[Avcı, 2001].

GEEAYK 13.02.1976 tarih ve 8891 sayılı kararı ile özellikle yerleşik alanların korunması konusunda tartışmalara yol açan “kentsel sit” deyimini 1710 sayılı yasada belirtilen “sit” tanımının içinde yorumlanmasını kabul etmiştir. Kentsel siti, “Yaşanılan kentlerin belli bir devirde belli bir kesiminde homojen olarak sosyal, ekonomik, kültürel durumunu yansıtan, özellikler veya tarihi veya bilimsel veya artistik veya arkeolojik veya etnografik veya edebi veya efsanevi önemi bakımından korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken yerler” olarak tanımlamıştır. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 26.01.1977 gün ve 196 sayılı genelgesiyle 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'nın 8. maddesine göre yapılan saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yurt düzeyinde yaygınlaştırılmış ve hızlandırılmıştır [Zeren, 1981].

1978'li yılların sonlarına doğru GEEAYK yaklaşık 30 kadar kentte sit koruma kararları almış ve imar planı uygulamasını durdurmuştur. Plan uygulaması durdurulan yerlerde “Sit Koruma-Geliştirme Planları” yapılıncaya kadar tek tipte “Geçiş Dönemi Yapılanma Koşulları” adı altında bir tür geçici yönetmelik hazırlamaya başlamıştır. Türkiye’de 1967 yılında GEEAYK tarafından Venedik Tüzüğü benimsenmiş olmasına rağmen, ilkelerini hemen ve tam olarak uygulamaya koymak ve mevcut yasayla tarihi bir mahalleyi ya da sokağı korumak mümkün olamamıştır. Yasal düzenlemedeki bu önemli eksiklik nedeniyle ülkemizde kırsal ve

kentsel sit nitelikli tarihi çevrelerin korunması çok gecikmiştir [Kejanlı ve ark., 2007].

Bu dönemde kronolojik olarak; 1930 da 1/500 ölçekli bir plan çalışmasının anıtsal eserlerin etrafının açılması amacı ile yapılması ile başlar. Tarihi kent merkezlerinin ana arterler açılması amacı ile feda edildiği dönemdir. 1951’de yürürlüğe giren 5805 sayılı GEEAYK kanunu; anıtların tespit ve korunması amacına yöneliktir. 1956’da 6785 sayılı imar yasası yürürlüğe girmesine rağmen koruma anlamında sadece bir maddesinde eski eserler yaklaşma mesafesi özel nizamnameler ile belirlenir, ibaresi yer almaktadır. 1964 de kentsel anlamda korumadan bahsedilen Venedik Tüzüğü 1967 de GEEAYK tarafından benimsenmiş olmasına karşılık, ilkeler ortaya konulamamıştır. 1973’de 1710 sayılı eski eserler kanununda tarihi, arkeolojik ve tabii sit kavramları yasada yer almış, ayrıca tarihi eser sahiplerine parasal ve teknik destekten söz edilmesine karşın bu kaynak işlerlik kazanamamıştır. 1976’da GEEAYK, 1710 sayılı kanunda kentsel sit tanımını “sit” tanımı içinde yorumlanabileceğinin kararını almıştır. 1965–1980 arasında uluslar arası protokoller ve sözleşmeler ile ilgili çıkarılan dört yasada da Kentsel ölçekte koruma amaçlı imar planı kavramına atıfta bulunulmamıştır. Genel olarak 1923–1983 yılları arası dönemde koruma amaçlı imar planı anlamında; ne bir yasal düzenleme ne de bir uygulamadan bahsetmek mümkün değildir.

2.4.3. 1983–2004 yılları arası dönem

1980 yılı, Türkiye’nin siyasal yönetiminde, bir kırılma noktası yaşadığı yılların başlangıcı sayılabilir. Bunu izleyen yıllardaki liberal ekonomi anlayışı, tüm kurumlarda etkisini göstermiştir. Türkiye yeni bir Anayasa ile yönetilmeye başlanmıştır. 1982 Anayasasında bir önceki Anayasa’da olduğu gibi, koruma konusunda hükümler yer almış, koruma yasal yaptırımlarla, kamu yararı adına gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1982 Anayasa’sının 63. Maddesi ile, Devletin tarih ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirlenmiştir [Kejanlı ve ark., 2007].

23.07.1983 tarihinde yürürlüğe giren, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda "Anıt" kavramı değiştirilerek "Kültür Varlıkları" tanımlaması yapılmıştır. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na bağlı 1989 yılında Resmi Gazetede yayımlanan yönetmeliğin 1. Maddesi ile değişik “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik” ile şu tanımlar getirilmiştir.

- *Taşınmaz kültür varlıkları: tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki korunması gerekli taşınmaz varlıkları,*
- *Taşınmaz tabiat varlıkları: jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan taşınmazları ifade eder.*

Tarih öncesi ve sonrası devirlerin izlerini taşıyan taşınır ve taşınmaz varlıkların tümü; dönemin sosyal, kültürel, bilimsel, dinsel özelliklerini yansıtan, tarihsel bir olay ya da kişiyle doğrudan bağlantılı olan yapılar, özel bir mimari stil yaratan yapılar, güzel sanatlarla ilgili yapılar "Anıt" niteliği taşırlar.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'ndaki tanımlamada ise Sit; "Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır" şeklinde açıklanmıştır [Madran, Özgönül, 2006]. Bu tanımlamalara göre sit alanı, yalnız tarihi yapıların bulunduğu yöreler değildir. Doğal güzelliklerin, herhangi bir tarihi olayın cereyan ettiği yerlerin, daha önce insanların yaşadığı fakat günümüze kalıntıları kalmış bölgelerin hepsini içine almaktadır.

2863 sayılı yasanın en önemli özelliklerinden birisi kentsel sit alanlarında planlı koruma kavramını getirmesidir. “Koruma Amaçlı İmar Planı” tanımı da bu yasa ile güncellik kazanmıştır. Kanunun 2. bölüm sit geçiş dönemi-koruma amaçlı imar planı-kısmi plan değişikliği başlıklı 17.maddesi, koruma amaçlı imar planının elde edilme sürecini tanımlamaktadır. 2863 sayılı yasa uyarınca "Koruma Amaçlı

Planları'nın Belediyeler tarafından yapılması gerekmektedir. Ancak, gerekli görüldüğünde Belediyeler, Kültür Bakanlığı'ndan teknik ve parasal yardım alabilmektedir. Bu planlama çalışmaları esnasında, yerel yönetimler teknik yönden yetersiz oldukları için ihale etme ya da proje yarışması açarak koruma amaçlı planları elde etmektedirler. Kentsel sit alanlarında yapılan koruma amaçlı imar planları, kent imar planı ile bütünleşmek zorundadır. Bugüne kadar, kent uygulama imar planları ile koruma imar planının bütünleştirilmesi ve eş zamanlı hazırlanması sağlanamamıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü ile TBMM. bünyesinde yer alan Milli Saraylar Dairesi de koruma konusunda yetkili kurumlar arasındadır. Özellikle Vakıflar Genel Müdürlüğü, sahibi olduğu çok sayıda han, hamam, cami ve medrese gibi anıtsal nitelikli eserlerin tespit, tescil, onarım ve restorasyonlarını gerçekleştiren önemli bir kurumdur. Ayrıca aynı yörelerde İller Bankası, Kültür ve Turizm Bakanlığı birbiriyle bağlantısı olmayan çalışmalar da yapabilmektedirler. Bir yetki ve görev karmaşası olarak nitelendirilebilecek bu durum, yasal düzenlemelerle çeşitli kamu kurumlarının korumadan sorumlu olması ve yetki alanlarında çok çeşitli tarafların etkin olmasıyla süregelmektedir. 2863 sayılı yasanın 10. Maddesi kültürel değerlerin korunmasında “Kültür Bakanlığını” sorumlu ve yetkili kılmıştır. Bakanlık 13.9.1989 günlü 379 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ve Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile bu görevi yapmaktadır. Anıt eserlerin, taşınmaz kültür varlığı statüsünde olmasına karşın, bu eserlerden iki farklı genel müdürlüğün sorumlu olması, korumada kurumsal yapıdan kaynaklanan karmaşa ve sorunların, merkez teşkilatından itibaren başlamasının bir göstergesi olmuştur [Gültekin, 2001].

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, kültürel ve doğal değerlerin korunması sorumluluğunu ağırlıklı olarak Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları'na yüklemiştir. Bu sorumluluk kültür varlığının doğru tespit edilmesinden, doğru ve uygulanabilir koruma ve uygulama kararları alınmasına kadar çeşitli boyutları içermektedir [Avcı, 2001].

Bu yasa ile ilk kez merkezden yerele bir yayılma söz konusudur ki bu, merkezde Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Bakanlıkça belirlenen bölgelerde Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulları kurulması şeklinde yansımasını bulmuştur. Bölge Kurulları, Yüksek Kurulun verdiği ilke kararlarına uymak koşuluyla uygulamaya yönelik karar almakla görevlendirilmişlerdir [Yücel, Gülersoy, 2006].

Uygulama aşamasında, karar mercii olan koruma kurullarının kararları dışında Belediye devreye girmektedir. 03.05.1985 de çıkarılan 3194 sayılı İmar Kanunu ile belediyelerin kaynaklarının önemli derecede artırılması, merkezi yönetimin denetiminin bir ölçüde de olsa azaltılması ve imar plan yapımına ve onanmasına ilişkin yetkilerin belediyelere devredilmesi kentleşme açısından önem kazanırken, metropoliten alanlarda iki kademeli bir belediye yönetimine geçilmiştir [Tekeli, 1998]. Kurullar hem tek yapı, hem de yerleşme ölçeğinde karar aldıkları halde bu kararların uygulanmasını takip edecek olanağa sahip değildir. Kültür varlıklarını onaylayan koruma kurulları bu uygulamaların denetimini şikâyet olmadığı durumlarda izleyememektedir. Ancak, koruma amaçlı imar planlarının tahammül edilebilir sürelerde elde edilememesi ve yerel yönetimlerin genellikle koruma planlarına karşı olmaları, korumada toplumsal/ekonomik uzlaşmayı engellemektedir [Gültekin, 2001].

Gerek yapı, gerekse doku ölçeğinde korunacak değerlerin nitelik, durum ve ölçek açısından sunduğu çeşitlilik, korumada ortak yöntemler tanımlamasını güçleştirmektedir. Öte yandan kentsel sit alanları kendi içlerinde farklı yapı türlerini barındırdığından koruma kapsamı içinde çok çeşitli önlem türlerini bir arada düşünmek gerekmektedir. Bu çevreler yaşayan kentlerde sürekli değişme içinde olmakta, hatta durağan nitelikli veya koruma kararlarına konu olan bu alanlarda da bu değişimden söz edilebilmektedir. Bu nedenle, kentsel sit alanlarının farklı yapı türlerini barındırıyor olması farklı karar türlerini gerekli kılmaktadır.

Aslında tarihi çevre ve tarihi yapı koruma sorunu aynı zamanda bir kültürel örgütlenme, bilinçlenme, imge yaratma ve kamuoyu oluşturma sorunudur. Bu

sorunun üstesinden gelmek halkın bilinçlenmesi ile mümkün olurken, batı ülkeleri halkın katılımı ile korumanın gerçekleştirilmesine yasalarında yer vermiş ve çözüme bu şekilde ulaşmışlardır [Kuban, 1991].

Ülkemizde özellikle planlamada yaşanan karmaşa o kentte yaşayanlarda büyük bir rahatsızlık yaratmaktadır. Bu karmaşa, farklı yasalarla, aynı kentte, aynı zamanda, bir yandan imar planı, diğer yandan bu plandan neredeyse bağımsız olarak koruma imar planları yapılması hatta varsa revize edilmesi ile açıklanabilir. Bu süreçte imar planları gelişme/modernlik adına, koruma planları ise saklamak adına, genellikle “yer”in ve “yerleşik”lerin gereksinimleri yadsınarak üretilmekte, planlar benimsetilmemekte, planlamada katılım sağlanamamakta ve bir ekonomik model belirlenmemektedir. Alınan koruma kararlarının, kararlaştırılan yatırımların uygulanabilmesi için kültürel, teknik, ekonomik temel destek sağlanamadığından, koruma etkinliklerinde istenen başarı sağlanamamıştır [Gültekin, 2001].

1983 – 2004 arası dönemde 2863 sayılı yasanın uygulanmasına yönelik çıkarılmış olan yönetmeliklerde⁸ koruma amaçlı imar planını doğrudan ilgilendiren bir düzenleme bulunmamaktadır. Sadece Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek

---

⁸ Bu yönetmelikler;

- . Özel Hukuka Tabi Gerçek ve Tüzel Kişilerin Mülkiyetinde Bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu Yönetmeliği (24.6.1985 Tarih ve 18791 Sayılı R.G. -22.10.1993 Tarih ve 21736 Sayılı R.G. ile değişik)
- . Tasarrufu Kısıtlanan Bina, Arsa ve Arazi Hakkında Yönetmelik (17.11.1986 Tarih ve 19284 Sayılı R.G.)
- . Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik (10.12.1987 Tarih ve 19660 Sayılı R.G.-19.08.1989 tarih ve 20527 Sayılı R.G. ile değişik)
- . Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği (30.01.1989 Tarih ve 20065 Sayılı R.G.)
- . Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar İle Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik (8.2.1990 Tarih ve 20427 Sayılı R.G.)
- . Taşınmaz Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Bakım, Onarım, Restorasyon, Değerlendirme, Muhafaza Ve Nakil İşleri İle Bu Maksatla Hazırlanacak Projelerin Yapılması ve Arkeolojik Kazılarda Kullanılacak Aletlerin Alımı Hakkında Yönetmelik (14.2.1993 Tarih ve 21496 Sayılı R.G.)
- . Kültür Bakanlığınca 3984 Sayılı Kanun Çerçevesinde Elde Edilen Gelirin Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (17.02.2003 Tarih ve 25023 Sayılı R.G.)
- . Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde ve Turizm Merkezlerinde İmar Planlarının Hazırlanması ve Onaylanmasına İlişkin Yönetmelik (03.11.2003 Tarih ve 25278 Sayılı R.G.)

Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliğinde (30.01.1989 Tarih, 20065 Sayılı R.G.) koruma kurulları görev ve yetkileri tanımlanırken koruma amaçlı imar planını ve değişikliklerini inceleyip onaylamak şeklinde bir düzenleme vardır.

1983–2004 döneminde koruma konusunda yapılan en önemli yasal düzenleme kuşkusuz 23.07.1983 tarihinde yürürlüğe giren, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’dur. Aynı zamanda tezin ana konusu koruma amaçlı imar planı kavramı ile yasal olarak ilk tanıştığımız yasadır. Bu dönem içinde 3194 sayılı İmar Kanunu’nun da yürürlüğe girmesi, yerel yönetimlerin imar yetkilerini belediye meclislerine almış olması planlamada bir yol ayrımıdır. Yaklaşık 20 yıllık süreç içerisinde kanunun ilk halinin değişikliğe uğradığını ve fakat koruma amaçlı imar planları ile ilgili bir değişiklik olmadığını görmekteyiz. Aynı zamanda bu dönem içinde yürürlüğe giren hiçbir yönetmelikte doğrudan ya da dolaylı olarak koruma amaçlı imar planı elde etme ve uygulamaya yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Buradan hareketle koruma amaçlı imar planına ilk kez rastladığımız bir kanun olmasına karşın bu süreç içinde hiçbir değişiklik ve/veya ek madde olmaması koruma amaçlı imar planının yasal boyutta yadsındığının göstergesidir.

2.4.4. 2004 yılı sonrasındaki gelişmeler

2863 sayılı yasada 17.06.1987 tarih 3386 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler, belirtilmeye çalışılan sorunların çözümünde yetersiz kaldığından 14.07.2004 tarih 5226 sayılı yasa ile kapsamlı bir değişiklik ve eklemeler yapılmıştır.

Yasada yapılan önemli ekleme ve değişiklikler şu şekildedir; yasada tanımlar olarak verilen 3 üncü maddede kültür varlıkları tanımı daha açıklayıcı olacak şekilde ekleme yapılmış, ayrıca 6. bentten sonra gelmek üzere “Ören yeri”, “Koruma amaçlı imar plânı”, “Çevre düzenleme projesi”, “Yönetim alanı”, “Yönetim plânı”, “Bağlantı noktası” tanımları verilmiştir. Bu tanımlar ülkemizde ilk defa yasal anlamda yer almaları ve korumanın yönetsel boyutuna vurgu bakımından önemlidir.

Yasanın Yetki ve Yöntem başlıklı 10. maddesinde 1. fıkrada bakanlık yaptığı işleri; kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak ibaresi eklenmiştir. Buradan yerel yönetimlere atıfta bulunmak sureti ile maddenin sonunda hangi yönetimin neleri nasıl yapacağına dair eklemeler yapılmış ve bununla ilgili bakanlık ve İçişleri Bakanlığı'nca yönetmelik çıkarılacağı eklenmiştir. Bu maddeye yapılan önemli bir ekleme de koruma konusunda çalışacak uzmanlara (sanat tarihi, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji) yasada yer verilmesi ve bu uzmanların yer alacağı koruma uygulama denetim büroları kurulur ibaresidir.

Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı başlıklı 12 maddede de başlık dâhil olmak üzere köklü bir değişiklik ve ekleme yapılmış ve daha önceki alt başlıklarda da belirtilen maddi sorun ile ilgili önemli değişiklikler yasaya girmiştir. Emlak Vergisi Kanunu'na dayalı olarak, tahakkuk eden emlak vergisinin %10'u nispetinde "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" tahakkuk ettirilir ve ilgili belediyesince emlak vergisi ile birlikte tahsil edilir ve tahsil edilen miktar İl Özel İdaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanır ibaresi eklenmiştir. Bu tamamı ile yeni bir kaynak olarak yasada yer almıştır. Ayrıca aynı maddede Toplu Konut İdaresi tarafından kullanılacak kredilerin %10'u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakım, onarım ve restorasyonuna ilişkin başvurularda kullanılması yönünde bir ekleme daha yapılmıştır.

Genel olarak yeni kaynak yaratmaya yönelik olan bu değişiklikler uygulamadaki finansal sorunun çözümüne yönelik fırsatlar ortaya koymasından ötürü önemlidir. Katkı payından Koruma amaçlı imar planı yapım ve uygulamasına da kaynak aktarılmasının öngörülmüş olması bakımından önemli bir düzenlemedir.

Bir başka önemli değişiklik Sit alanlarında geçiş dönemi-koruma esasları ve kullanma şartları ile koruma amaçlı imar planı olarak başlığı da değişen 17. maddede olmuştur. Sit alanı ilanı sonrası varsa üst ölçek planların tekrar gözden geçirilmesi, Koruma Amaçlı İmar Planı elde etme sürecinde meslek odaları, sivil toplum örgütlerini ve plandan etkilenen hemşerilerin plana katılımının sağlanması amacı ile toplantı yapılması ve planın onanması ile ilgili olarak yerel yönetim ve koruma bölge

kurulu ilişkisini açıklayıcı eklemeler yapılmıştır. Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar koruma bölge kurulu tarafından üç ay içerisinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir, şeklinde bir düzenleme de bu yasa ile getirilen bir başka düzenlemedir. Geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının belirlenmesi sonrası iki yıllık süre içerisinde zorunlu nedenler ile planları yapılmayan yerlerde koruma bölge kurulları bu süreyi bir sene uzatabilir şeklinde bir düzenleme de bu yasa ile getirilmiştir.

Yine aynı madde içinde koruma amaçlı imar planı müellifi şehir plancısı olmak üzere; alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak mimar, restoratör mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, mühendis, peyzaj mimarı gibi meslek gruplarından Bakanlıkça belirlenecek uzmanlar tarafından hazırlanacağı şeklinde bir düzenleme yapılmıştır. İller Bankası bütçesine koruma amaçlı imar planı yapımında belediyelerce kullanılmak üzere ödenek konulması ve Aktarım Alanı tanımlaması da bu maddeye eklenmiştir.

2863 sayılı yasanın 55. maddesinde Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulu üyelerinin görev süresinin beş yıl olduğu, (06.05.2009' tarih ve 27220 sayılı resmi gazetede yayınlanan KTVKYK ve KBKÇİKYKYİDY'de Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 5 yıllık süre 3 yıl olarak değiştirilmiştir) huzur hakkı ile ilgili ve hangi durumlarda kurul üyeliklerinin düştüğünü açıklayıcı eklemeler yapılmıştır. 57. maddede ise koruma bölge kurulunun başkan ve yardımcısının nasıl seçileceği ve karar almada üye sayısının salt çoğunluğunun sağlanması gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca alınan kararların, kanun ve ilke kararlarındaki dayanakları ve bilimsel gerekçeleri belirtilerek yazılması bu maddeye eklenmiştir. Aynı maddeye, koruma bölge kuruluna sunulan koruma amaçlı imar planının en geç altı ay içinde, uygulama projelerinin ise en geç üç ay içerisinde karara bağlanması hususu da eklenmiştir.

Buraya kadar verilmeye çalışılan değişiklikler ve eklemeler, Korumanın tarihsel süreci içinde planlama ve yasal boyuttaki eksikliklerin giderilmesine yönelik olan dikkat çekici değişiklik ve eklemeler olarak öne çıkanlardır.

Gelinen süreçte; Korumanın öneminin giderek artması ve konunun karmaşıklığı “korumanın yönetim”ini gerekli kılmıştır. Ayrıca uluslararası mevzuatta yönetimin çeşitli sözleşmeler ile zorunlu hale getirilmesi ile koruma mevzuatına 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanunla eklenen Ek Madde-2 ile alan yönetimi tanımı yapılmıştır ve gerekli hükümler 27.11.2005 tarihli Resmi Gazete de yayınlanan Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Yürürlükte bulunan mevzuat korumanın yönetimini iki alt başlık altında değerlendirmiştir. Bunların ilki alan ölçeğinde, diğeri ise korunacak yapı ölçeğindeki usul ve esasları belirlemektedir.

Bu tez çalışması taşınmaz kültür miras alanı ve/veya kentsel sit alanı ve yönetimine odaklı olduğu için alan ölçeğindeki mevzuat öncelikle incelenecektir. Diğer bir deyişle, ilgili Yönetmeliğin 5. Maddesinde tanımlanan;

“alan yönetimine konu olan yönetim alanı; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler” tezin öznesi durumundadır.

Alan yönetiminin hedefleri ilgili yönetmeliğin, alan yönetiminin hedefleri başlığı altında 5 inci Maddesinde şu şekilde belirlenmiştir;

- Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesinin,
- Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesinin,
- Alanın değerini arttırarak uluslar arası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılmasının,
- Kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslar arası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulmasının,

- Belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılmasının,
- Yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliğinin,
- Sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaşatılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesinin,
- Kültür varlıklarının yönetiminde, konservasyon alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılmasının sağlanmasıdır.”

Yönetmeliğin yönetim alanının belirlenmesi başlıklı 6. maddesinde⁹, yönetim alanı yetkili idarece belirlenir ibaresi bulunmaktadır. Söz konusu yetkili idareler; kentsel sitlerde birden fazla belediyeyi ilgilendirmesi halinde Büyükşehir belediyesi eşgüdümünde ilgili belediyeler, tek bir belediyenin görev alanına girmesi halinde ilgili belediye, diğer sit alanlarında ise Kültür ve Turizm Bakanlığıdır.

Yönetim alanının belirlenmesinde aşağıdaki hususlara uyulmaktadır. Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 6. maddeye göre; alan yönetiminde yönetim alanı sınırları ve bu sınırlar içerisindeki paydaşların katılım biçimi açıklanmaktadır.

---

⁹ Bu maddeye göre;

- a) Sit alanlarının, ören yerlerinin ve alanın etkileşim sahalarının ve bağlantı noktalarının araştırılması ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla etütler yapılır. Bu etüt sonuçlarına göre Kanun, bu Yönetmelik ve İlke Kararlarına uygun olarak öneri yönetim alanı sınırı belirlenir. Öneri yönetim alanının belirlenmesiyle ilgili olarak ilgili kurum ve kuruluşlar, meslek odaları, üniversiteler, sivil toplum örgütlerinin ve alanda mülkiyet hakkı bulunanların önerileri de değerlendirilir.
- b) Öneri yönetim alanı sınırı, bu sınır dâhilinde alanla ilgili hizmetine ihtiyaç duyulan ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına iletilir. Kuruluşlar öneri ve görüşlerini otuz gün içerisinde yetkili idareye iletir. Alanın planlanması ve korunması ile ilgili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdüm sağlamak ve görüşlerini almak üzere bir koordinasyon toplantısı düzenlenir.
- c) İlgili sivil toplum örgütleri yönetim alanı belirlenmesi önerisiyle başvurduğu takdirde bu esaslar doğrultusunda teklif yetkili idarece değerlendirilir.
- d) Bu çalışmalar sonucunda belirlenen nihai yönetim alanı sınırları yetkili idarece ilgili kurum ve kuruluşlara iletilir.

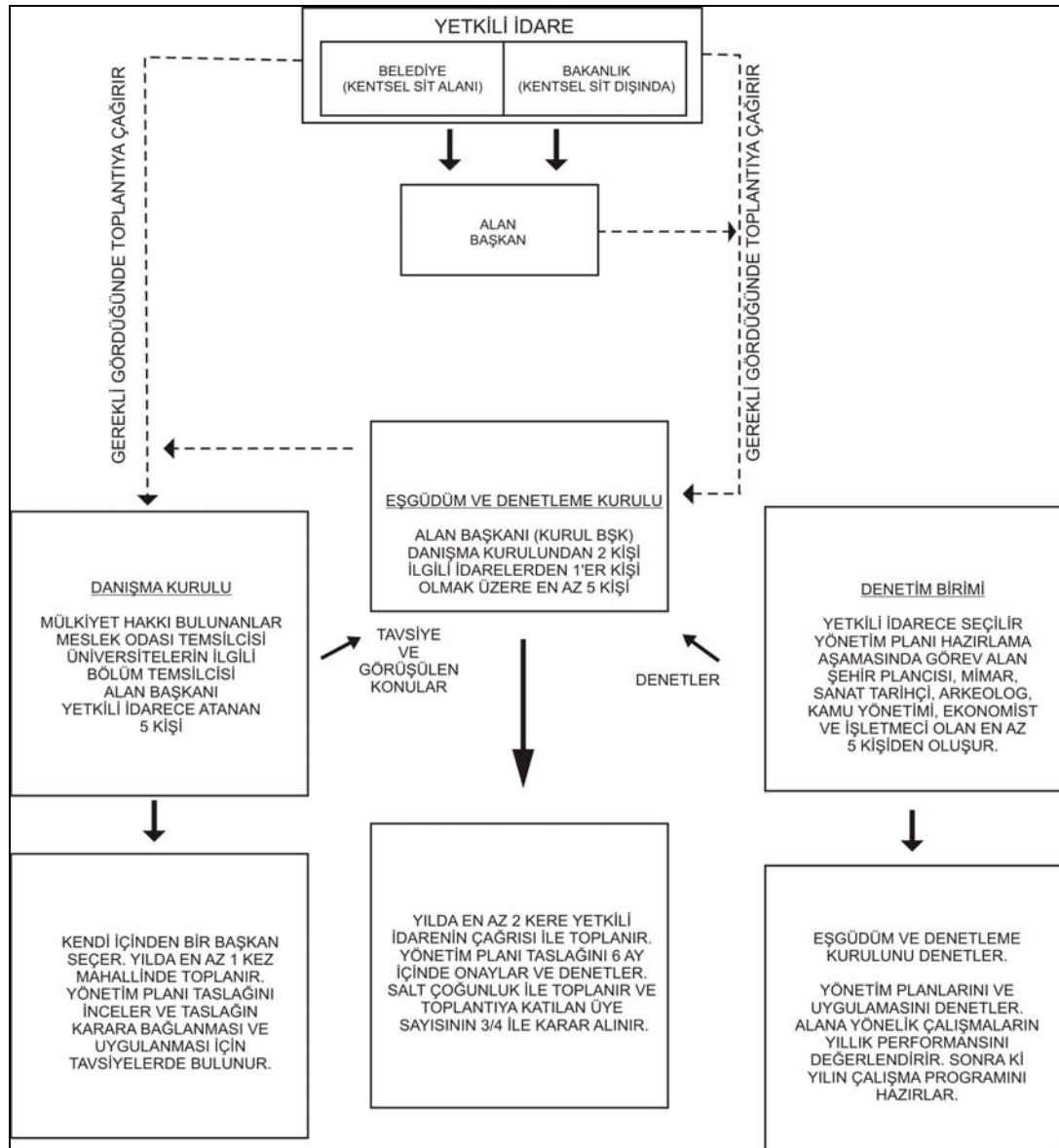
Yönetim alanı sınırları belirlenen sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarına ilişkin yönetim planı taslağı; kentsel sitlerde ilgili belediyelerce, arkeolojik, doğal ve tarihi sit alanlarında Bakanlıkça, İlgili belediyesi bulunmayan kentsel sit alanlarında Bakanlıkça, kentsel sit alanı ile diğer sit alanlarının birlikte bulunması durumunda ilgili belediyesince, kentsel sit yönetim alanının sınırlarının birden fazla belediyeyi ilgilendiriyorsa bu belediyelerin koordinasyonu ile Büyükşehir Belediye sınırları içinde ise Büyükşehir Belediyesince, dışında ise ilgili belediyelerin koordinasyonu ile Bakanlıkça doğrudan hazırlanır veya ihale mevzuatına göre hazırlattırılır AYAEKK ve GYABIUEHY, Madde/8; 2005. Yönetmeliği 9 uncu Maddesine göre yönetim planının içeriği beş ana bölümde oluşmaktadır (bkz. Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Türkiye’de yasal düzenlemelere göre alan yönetiminde yönetim planının kapsamı.

Aynı Yönetmeliğin 3. bölümüne göre; Alan Başkanı (14. madde ile), Danışma Kurulu (15. madde ile), Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu (16. madde ile) ve Denetim

Birimi (17. madde ile) alan yönetim birimleridir. Bu birimler kentsel sit alanı alan yönetimi sisteminde atama mercileri değişerek yer almaktadır (bkz. Şekil 2.2.).

Şekil 2.2. Alan yönetim birimleri

Alan başkanı, alanla ilgili daha önceden çalışmalarda bulunmuş, alanı yeterince tanıyan, alan hakkında belirli bir vizyon geliştirebilen, kültürel ve doğal miras yönetimi ile ilgili yeni yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi, yönetim politikaları ve uygulamaları hakkında deneyimli, üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, arkeoloji, sanat tarihi, kamu yönetimi, işletme ve ekonomi bölümü mezunlarından

kentsel sit alanlarında kurulacak alan yönetimlerinde ilgili belediye, kentsel sit dışındaki sit alanlarında ise Bakanlıkça atanır.

Danışma kurulu, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden, alan başkanı ve yetkili idarece tespit edilecek en az beş üyeden oluşur. Danışma kurulu kendi içinden bir başkan seçer. Danışma kurulu yılda en az bir kez toplanır. Yetkili idare ile eşgüdüm ve denetleme kurulu gerekli gördüğünde danışma kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilir. Danışma kurulu toplantıları mahallinde yapılır. Danışma kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek, bu taslağın karara bağlanması ve uygulanması için önerilerde bulunur. Bu kurulda görüşülen tüm hususlar ve tavsiyeler, eşgüdüm ve denetleme kuruluna iletilmek üzere tutanağa bağlanır.

Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu, alan başkanı, danışma kurulunca kendi içinden seçilecek iki üye ile yönetim planı taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilci olmak üzere en az beş kişiden oluşur. Alan başkanı, eşgüdüm ve denetleme kurulunun da başkanıdır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu yılda en az iki kere yetkili idarenin çağrısı ile toplanır. Kurul toplantısının gündemi denetleme birimi ile yetkili idare tarafından belirlenir. Alan başkanının talebi üzerine veya yetkili idare gerekli gördüğü takdirde kurul, olağanüstü toplantıya çağırılabilir. Kurul salt çoğunlukla toplanır ve toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oylarıyla karar alır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu toplantıları mahallinde yapılır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek altı ay içinde onaylar ve planın uygulanmasını denetler.

Denetim Birimi, eşgüdüm ve denetleme kurulunun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde görev alan denetim elemanları ve üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, sanat tarihi, arkeoloji, kamu yönetimi, ekonomi ve işletme bölümlerinden mezun uzman personel arasından yetkili idarelerce görevlendirilecek en az beş üyeden oluşur. Denetim birimi, yönetim planlarının uygulamasını denetler, yönetim planıyla belirlenen yönetim, koruma,

sunum, tanıtım ve ziyaretçi yönetimi stratejileri doğrultusunda denetim birimince alana yönelik yapılan çalışmaların yıllık performans değerlendirmelerini yapar ve bir sonraki yılın çalışma programını hazırlayarak eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunar. Denetim birimi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim planı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

İşleyişin bir döngü halinde çalışması dikkat çekicidir (bkz. Şekil2.2). Danışma Kurulu, uzman ekibin hazırladığı taslak yönetim planını inceler ve önerileri ile birlikte uzman ekibe tekrar gönderebilmektedir. Aynı şekilde yönetim planı tasarısı gerekli görülmesi durumunda tekrar planın ilk hazırlama aşaması olan uzman ekibe tekrar gönderilebilmektedir.

Alan yönetimi konusu kentsel sit alanları özelinde incelendiğinde; yetkili birimin ilgili belediye olduğu görülmektedir.

Bu yönetimde, yönetim planı temel olarak üç ana aşamadan oluşmaktadır;

- *Birinci aşama*; yönetim alanının belirlenmesi için Belediye tarafından oluşturulan uzman bir ekibin yapacağı bir dizi çalışmalar ve bu çalışmalara ek olarak paydaşların katılımı ile yönetim alanı sınırının belirlendiği aşamadır.
- *İkinci aşama*; planlama aşamasında tanımlama, kaydetme, analiz, vizyon geliştirme, stratejik politikaları içeren yönetim planı taslağının hazırlandığı süreçtir.
- *Son aşama*; planın uygulandığı dönemdir. Uygulama aşamasında mevzuata uygun olarak oluşturulan Danışma Kurulu taslak planın tasarıya dönüşmesini sağlamaktadır. Danışma kurulunun ilettiği tasarıyı inceleyen Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu taslak planı inceleyerek gerekirse düzeltmeler için uzman ekibe gönderebilmektedir.

Yönetim planı hazırlanması işi kendi içinde, geri beslemenin olduğu bir döngü halinde çalışmaktadır. Ayrıca Danışma Kurulu ve Eşgüdüm Denetleme Kurulu'nun yapısı gereği katılımcı bir sürecin işlemesi alan yönetiminin en önemli özelliklerindendir.

Kentsel sit alanlarının korunmasında yasal örgütsel yapı, kurumsal yapı ve işleyişi, uygulama süreç ve araçları ve yeni yasal düzenlemeler incelendiğinde; kentsel sit alanlarının korunmasında son yasal düzenlemeler ile birlikte yerel birimlere koruma uygulamalarında etkin olarak yer almasının amaçlandığı görülmektedir. Ayrıca alan yönetimi kavramının koruma mevzuatına girmesi ile korumanın başka bir boyutta ele alınması gerekliliğinin, merkezi yönetimler tarafından kavrandığı anlaşılmaktadır. Yönetim kavramı, mevcut koruma işleyişinde yer almayan; katılımın karar alma aşamasına kadar indirildiği, koordineli çalışmanın hedeflendiği yeni bir yaklaşım olarak 2004 yılında koruma mevzuatına girmiştir. Bu süreçte 5526 ile değişik 2863 sayılı yasanın uygulamasına yönelik birçok yönetmelik¹⁰ çıkarılmıştır.

Sonuç olarak 1980’li yıllarla başlayan bu dönem; 1980’li yıllar, uluslararası sözleşmelere katılımlarla ve bunun sonucunda uluslararası koruma çalışmaları ile paralellik gösteren bir dönemdir. Türkiye, 1983 yılında Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne 1989 yılında Avrupa Mimari Mirasın Korunması

¹⁰ Kronolojik sıra ile;

- . 12.01.2005 / 25698, Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu Ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik (K ve TVKYK ve KBKÇİKYKYİDY) ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İle Koruma Kurulları Yönetmeliği (30.01.1989 Tarih ve 20065 Sayılı R.G.) yürürlükten kalkmıştır.
- . 13.04.2005 / 25785, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik (TKVKAKPDY),
- . 11.06.2005 / 25842, Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları Ve Denetimine Dair Yönetmelik (KGTKVYE ve DDY),
- . 11.06.2005 / 25842, Koruma, Uygulama Ve Denetim Büroları, Proje Büroları İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmelik (KUDEBEBKUEDY),
- . 18.06.2005 / 25849, Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kapsamındaki Kültür Varlıklarının Rölöve, Restorasyon, Restitüsyon Projeleri, Sokak Sağıklaştırma, Çevre Düzenleme Projeleri Ve Bunların Uygulamaları İle Değerlendirme, Muhafaza, Nakil İşleri Ve Kazı Çalışmalarına İlişkin Mal Ve Hizmet Alımlarına Dair Yönetmelik(KVRRRPHADY),
- . 15.07.2005 / 25876, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik (TKVOYSDY),
- . 26.07.2005 / 25887, Koruma Amaçlı İmar Planları Ve Çevre Düzenleme Projelerinin Hazırlanması, Gösterimi, Uygulaması, Denetimi Ve Müelliflerine İlişkin Usul Ve Esaslara Ait Yönetmelik(KAİP ve ÇDPHGUD ve MİU ve EAY),
- . 27.10.2005 / 26006, Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş Ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (AYAEKK ve GYABİUEHY), çıkarılmıştır.
- . 5226 harici; 05.07.2005 tarih, 25866 Sayılı Resmi Gazetede 5366 Sayılı T ve KTVYK ve YKHK ve 14.12.2005 / 26023, T ve KTVYK ve YKHKUY de bu dönem içinde yapılan diğer yasal düzenlemelerdir.
- . 06.05.2009 / 27220, Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikler

Sözleşmesine katılmıştır. 1980 yılı 12 Eylül harekâtı sonrası 1983’e kadar yaşanan yasal-kurumsal boşluğun ardından, 1980li yıllardaki en önemli gelişme Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile korumada sistemli ve düzenli kurumsallaşmanın başlamasıdır [Görer ve ark., 1991]. Bu kanun ilk kez kültür varlığı tanımı yapılmış ve kentsel sit alanlarında planlı koruma kavramı geliştirilerek, sit alanlarının Koruma Amaçlı İmar Planı ile planlanması sağlanmıştır. Ancak bu süreçte Koruma Amaçlı İmar Planları ile kent bütünü planlarının, eş zamanlı olarak hazırlanamaması ve eşgüdüm sağlanmasında, diğer plan kademeleri ile karşılıklı ilişkilerin kurulmasında sorunlar yaşanmış ve koruma planlarının hazırlanması süreci ötelenerek mevcut koruma imar planlarında yönetim boyutu yadsınmıştır. Koruma planları elde edilmiş olsa bile yönetim planı gibi bir kavram ya da gereksinim önemsenmediği için uygulama süreci denetlenmemiş ve katılım sağlanamadığı için kullanıcı/halk/kamuoyu korumayı sahiplenmemiş, yasal dayatmalarla kabul görmemiştir.

Uluslararası koruma modellerine uygun bir yapılanma ancak 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Yasa” sağlanmıştır. Söz konusu Kanun ile koruma mevzuatına giren katılımcı “alan yönetim modeli”, koruma alanlarının yönetimi kavramını, Dünya Miras Listesinde bulunan alanlar özelinde (ilk kez İstanbul Tarihi Yarımada’da) gündeme getirerek konu ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır. Bu yasa ile arkeolojik ve doğal sit alanlarında “alan yönetimi” hükme bağlanmasına karşın, kentsel sit alanlarında alan yönetimi doğrudan öngörülmemekte, sadece koruma amaçlı imar planlarının en az iki toplantı ile tüm tarafların görüşüne sunulmasıyla katılımın sağlanacağını düşünülmektedir [Yürü, 2007]. Ayrıca bu dönem içinde yayınlanan yönetmelikler ile koruma amaçlı imar planına önemli yasal dayanaklar oluşturulmuştur.

2.5. Görev ve Sorumluluklar

Türkiye’de koruma sürecinde görev alan kurum ve kuruluşlar; Merkezi yönetim düzeyinde, yerel yönetim düzeyinde, Sivil toplum örgütleri ve meslek odaları ve üniversiteler olmak üzere dört bölümde verilmiştir.

2.5.1. Merkezi yönetim

Türkiye’de, 2863 Sayılı Koruma Kanunu’na göre koruma ile ilgili her türlü işlemi Kültür ve Turizm Bakanlığı yürütmektedir. Bakanlık bünyesinde yer alan ana hizmet birimlerinden olan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, koruma ile ilgili görevli birimdir. 29.04.2003 tarih, 25093 sayılı resmi gazetede yayınlanan 4848 Sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Madde–9’a göre Genel Müdürlüğün görevleri şu şekildedir:

- “Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almak,
- Gerekli görülen yerlerde müzeler, rölöve ve anıtlar müdürlükleri, restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurulmasını teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek, özel müzelerin kurulmasına rehberlik etmek, desteklemek ve belirli esaslar çerçevesinde bunları kontrol altında bulundurmak,
- Millî sınırlarımız dışında kalan, korunması gerekli, ata yadigarı taşınmaz kültür varlıklarını tespit etmek, karşılıklı kültürel anlaşmalar ve kültürel mübadele programları çerçevesinde bunların bakım ve onarımlarını sağlayıcı tedbirleri almak,
- Müzelerin geliştirilmesi, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bakımı ve restorasyonu konularında gerekli tedbirleri almak ve uygulamak,
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları’na verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla araştırma, inceleme, tespit, değerlendirme ve plânlamaya yönelik hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulları kararlarının alınmasına ve uygulanmasına dair işlemlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlamak,
- Gerekli görülen yerlerde Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulları ile büro müdürlükleri kurulmasını Bakanlık makamına teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- Her türlü imkân ve araçtan faydalanarak, koruma kültürünün geliştirilmesini sağlamak, (Ek ibare: 14.07.2004–5225/13 md.) kültür yatırımları ve

girişimlerinin belgelendirme işlemlerini ilgili birimlerin koordinasyonunda yürütmek, bunların faaliyetlerini denetlemek, kültür varlıklarının tahsis, restorasyon, restitüsyonlarıyla ilgili ihale ve kontrollük işlerini yapmak veya yaptırmak,

- Bakanlık makamınca verilecek benzeri görevleri yapmak” [Kültür Bakanlığı, 2009].

17.6.1987 tarih ve 3386 sayılı Kanun ile değişik, 2863 sayılı Koruma Kanun’un 51. maddesine göre; Yurt içinde bulunan ve bu Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak üzere, Bakanlığa bağlı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu” ile Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları”¹¹ kurulur denilmiştir.

Koruma amaçlı imar planı açısından; 5226 Sayılı değişiklik kanununun uygulanmasına yönelik yeni düzenlemelere göre Koruma Yüksek Kurulları’nın görevlerinin belirlenmesine yönelik, K ve TVKYK ve KBKÇİKYKYİDY (R. G. 12.01.2005 Tarih ve 25698 Sayı), Koruma Yüksek Kurulunun Görevleri başlıklı Madde 7/ d bendinde; “Plânlama yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile valilik ve belediyeler tarafından, kurullarca alınmış ve alınacak; sit alanı, derecelendirilmesi, sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma

¹¹ K.T.V.K.B.Kurulunun oluşturulması; K ve TVKYK ve KBKÇİKYKYİDY (R. G. 12.01.2005 Tarih ve 25698 Sayı), Koruma Bölge Kurulunun Oluşumu başlıklı Madde 9’da şu şekilde belirlenmiştir:

a) Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyeler:

- 1) Arkeoloji, sanat tarihi, hukuk, mimarlık ve şehir planlama dallarında uzmanlaşmış kişilerden Bakanlıkça seçilecek beş temsilci,
- 2) Yukarıdaki bentte belirtilen ve koruma bölge kurulunun ihtiyacına göre Bakanlıkça talep edilecek dallardan Yükseköğretim Kurulunca seçilecek iki öğretim üyesinden oluşur. Bakanlık personeli üye seçilemez. Seçilecek üyenin koruma konusunda ve alanında uzman kişiler olması tercih edilir.

b) Kurum temsilcisi üyeler:

- 1) Görüşülecek konu, belediye sınırları içinde ise Büyükşehirlerde Büyükşehir belediye başkanı veya teknik temsilcisi ile ilgili ilçe veya ilk kademe belediyesi başkanı veya teknik temsilcisi, belediye sınırları dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci,
- 2) Görüşülecek konu, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile ilgili ise Bayındırlık ve İskân İl Müdürlüğünden bir teknik temsilci,
- 3) Görüşülecek konu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise, Vakıflar Bölge Müdürü veya teknik temsilcisi,
- 4) Görüşülecek konu, Çevre ve Orman Bakanlığı ile ilgili ise konuyla ilgili teknik temsilci,
- 5) Görüşülecek konu, müze müdürlüğü ile ilgili ise ilgili müze müdüründen oluşur.

amaçlı imar plânları ve revizyonlarına ilişkin alınan kararlara karşı, yapılan itirazları değerlendirerek karar almaktır” denilmektedir.

Yüksek Kurul kararlarına bağlı olarak çalışmalarını sürdüren K.T.V.K.B.K ise, Bakanlıkça belirlenmiş hizmet bölgelerinde yer alan varlıkların korunması konusunda etkinlik gösterirler. Sahip oldukları değerlere bağlı olarak halen 31 farklı bölgede örgütlenmiş durumda olan K.T.V.K.B.K, K.T.V.K.B.K Müdürlüğü ve Koruma Bölge Kurulu üyeleri olarak iki farklı oluşuma sahiptir. Ankara’da Genel Müdürlüğün Merkeze Bağlı Taşra Teşkilatına bağlı olarak çalışan kurul müdürlükleri, kurulun sekretarya ve bürokratik işlerini yürütürken, Sürekli Bilimsel Kurul birimine bağlı olan ve koruma ile ilgili akademik ve uzmanlığa sahip kişilerden oluşan kurul üyeleri, korunacak varlıklara yönelik kararları alırlar. Ayrıca, ilgili meslek kuruluşları ile sivil toplum örgütleri temsilcileri koruma bölge kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılabilirler. Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü’nü ilgilendiren konularda ilgili rölöve ve anıtlar müdürü oy hakkı olmamak kaydıyla toplantıya danışman olarak çağrılabilir. Ayrıca, gerek görülmesi halinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarından oy hakkı olmaksızın görüş alınmak üzere uzman çağrılabilir.

Aynı yönetmelik, K.T.V.K.B.K Görevleri başlıklı Madde 11’ de; Koruma bölge kurulları, Kanun ve ilgili mevzuat ile Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları doğrultusunda aşağıdaki görevleri yürütür, denilmektedir.

Bu maddelerden koruma amaçlı imar planı ile ilgili olanlar aşağıdaki gibidir;

- c) “Sit alanlarının, tescilinden itibaren üç ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,
- d) Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini altı ay içerisinde inceleyip karar almak,
- g) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak,
- i) Koruma amaçlı imar planı onaylanmış sit alanlarında tescilli taşınmaz kültür varlığı parselinde, planın bulunmadığı sit alanlarında ise tüm parsellerde inşai ve fiziki müdahalelere; koruma uygulama ve denetim bürosu kurulmayan yerlerde

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 21. maddesi uyarınca ruhsat gerektirmeyen tamirat ve tadilatlarla ilişkin karar almak,

- 1) Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parsellerinde, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetlerini etkilemeyecek şekilde ayrılma ve birleştirilmelerine ilişkin karar almaktır" [Kültür Bakanlığı, 2009].

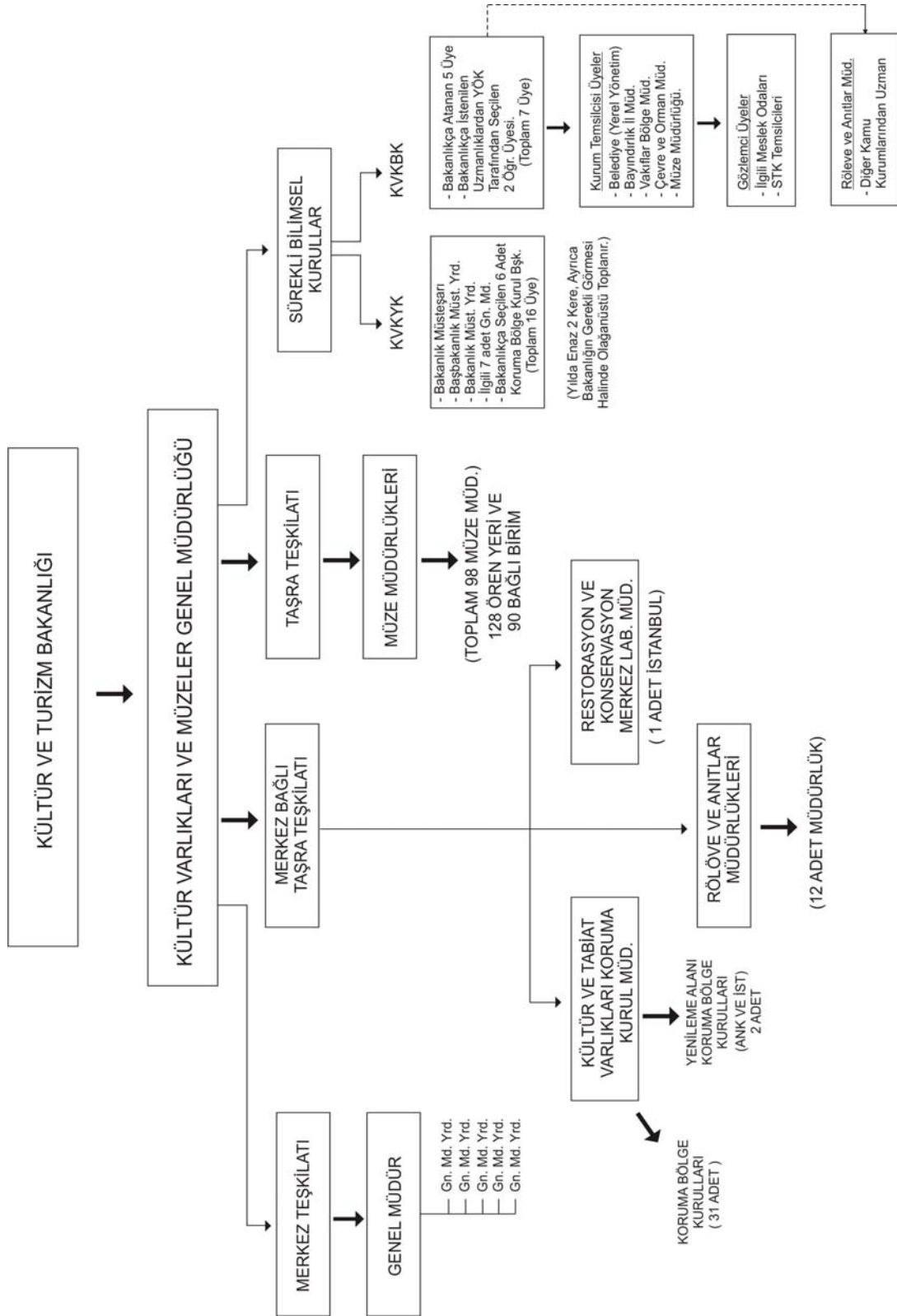
Koruma konusunda; merkezi yönetim düzeyinde hizmet veren organizasyonda yer alan kurum ve kurulları gösteren teşkilat şeması şekil 2.3.'de verilmiştir.

2.5.2. Yerel yönetim

Türkiye'de koruma konusunda yerel yönetimlerin görev ve yetkileri de yasalar ile belirlenmiştir. Bu bölümde; büyükşehir belediyeleri, belediyeler, il özel idarelerinin ve bu idarelerin bünyesinde kurulabilecek koruma uygulama ve denetim büroları (KUDEB) ile proje büroları ve eğitim birimlerinin yasal dayanakları açıklanmıştır.

Yerel yönetim olarak büyükşehir belediyeleri doğal ve kültürel değerlerin korunması ve onarımından sorumludur. Bu sorumluluk 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu Büyükşehir Belediyesinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları başlıklı Üçüncü bölüm 7. madde "o" bendinde kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek, olarak belirtilmiştir.

Büyükşehir belediyeleri bu görev ve sorumluluklarını yerine getirirken aynı yasanın Büyükşehir belediyesinin giderleri başlıklı 24. Maddesi "c" bendinde İlçe, ilk kademe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak proje giderleri, "d" bendinde her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri ve "n" bendinde kamu yararı görülen konularda yurt içi ve yurt dışı kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer projeler için harcama yapabilirler. Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesine ilişkin harcamalar da bu kapsamda yer almaktadır.

Şekil 2.3. Türkiye’de taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında yönetsel yapı

Büyükşehir belediyeleri dışındaki belediyelerin tabi olduğu, (RG: 13.07.2005 - Sayı: 25874) 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun Hemşehri Hukuku başlıklı 13. maddesinde; Belediye, *“hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır”*, denilmektedir. Aynı kanunun Üçüncü Bölüm Belediyenin Görev, Yetki Ve Sorumlulukları başlıklı 14. maddesi “b” bendinde ise *“... kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir”*, denilmektedir. Büyükşehir belediyeleri dışındaki belediyelerin bağlı olduğu 5393 sayılı yasaya göre koruma konusunda yasal dayanaklarından biri de madde 73’tür. Altıncı Kısım Birinci Bölüm Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanı başlıklı 73. maddesi; *Belediye, kentin gelişimine uygun olarak eskiyen kent kısımlarını yeniden inşa ve restore etmek; konut alanları, sanayi ve ticaret alanları, teknoloji parkları ve sosyal donatılar oluşturmak, depreme karşı tedbirler almak veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri uygulayabilir, şeklindedir.*

Yerel yönetim olarak il özel idarelerine de 04.03.2005 tarih, 25745 sayılı resmi gazetede yayınlanan 5302 sayılı İl Özel İdare Kanununun belirlediği yetki ve sorumluluklar vardır. Yasanın üçüncü bölüm İl özel idaresinin görev ve sorumlulukları başlıklı 6.maddesi kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahalli müşterek nitelikteki her türlü görev ve hizmeti yapar, gerekli kararları alır, uygular ve denetler, şeklindedir. Bu hizmetlere ek olarak kendi sınırlarındaki imar planı onama yetkileri de bulunmaktadır. Bu görev ve sorumlulukları yerine getirirken yasanın 43. maddesinde yer alan; her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım, yurtiçi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer projeler, sosyo-kültürel ve bilimsel etkinlikler için harcama yapabilirler, şeklindeki yasal dayanakları vardır.

Yasal olarak bağılı oldukları kanun kapsamında değerlendirmelerde bulunduğumuz yerel yönetim birimlerimiz; Büyükşehir belediyesi, belediye ve İl Özel idarelerine, 5226 ile değişik 2863 sayılı Koruma Kanunu’nun Yetki ve Yöntem başlıklı, 10. maddesinde de çeşitli görev ve sorumluluklar verilmiştir. Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulur. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulur, denilmektedir.

Belediyeler belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde, valilikler ise bu sınırlar dışında yetkilidir. Bu bürolar koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar plânı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdürler, denilmektedir.

Yerel yönetimlere, koruma konusunda bağılı oldukları yasalarda verilen yetki ve görevler ile koruma kanununda yer alan yetkilerin koruma amaçlı imar planı bakımından en önemli uygulama olanağı “alan yönetimi” ve KUDEB’ler olarak değerlendirilebilir.

2.5.3. Sivil toplum örgütleri ve meslek odaları

2004 öncesi Türkiye’de sivil kuruluşların koruma uygulamaları içerisindeki rolleri gönüllü etkinlikler kapsamında kalmaktadır. Daha çok koruma eğitimi ve bilincinin yaygınlaştırılması, korunacak değerlerin ve alanların tanıtılması, korumaya yönelik plan ve projelerin hazırlanması, yapılan uygulamaların izlenmesi ve denetlenmesi, koruma politikaları, planları ve kararları üzerinde kamuoyu ve baskı unsuru oluşturulması yönünde etkin olan bu kuruluşların başında meslek kuruluşları gelmektedir. Türkiye Mimar Mühendis Odaları Birliği’ne bağılı Mimarlar Odası ve Şehir Plâncıları Odası, gerek merkez birimleri gerek ise yurt çapında örgütlenmiş olan birimleri ile ön plana çıkmaktadır [Yücel, 2004].

Belediyeler aralarında kurmuş oldukları çeşitli birlikler ve yaptıkları işbirlikleri ile koruma konusunda gönüllü uygulamalar yapmaktadırlar. Türk Belediyeler Birliği ile farklı bölgelerde kurulmuş olan yerel belediye birlikleri de buna örnek olarak sayılabilirler. Koruma konusunda ise özellikle Tarihi Kentler Birliği; halen 225 üye belediye ile faaliyetlerine devam etmektedir. Bu birlik yerel yönetimlerin koruma konusundaki bilincinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Dönem dönem yapılan toplantılarla yapılmış uygulamalar yerel yöneticilere tanıtılmakta ve yurtdışı örneklerin yerinde görülebilmesi amacı ile seyahatler düzenlenmektedir. Tarihi kentler birliği aynı zamanda Avrupa tarihi kentler birliğinin 12. üyesi durumundadır. Yine birlik üyesi yerel yönetimler arasında uygulama ve proje dallarında yarışmalar düzenlenerek özendirme çalışmaları yapmaktadır. Sunulan projelere kısıtlı da olsa bir miktar karşılıksız maddi yardım sağlanarak belediyeler koruma konusunda teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

5226 Sayılı Kanun ile korumaya katılım yönünde de düzenlemeler yapılmıştır. Kanun ile oluşturulacak olan yönetim alanları içerisinde sivil toplum kuruluşları ile eşgüdümün sağlanması, plan hazırlama sürecinde halk ve sivil toplum/meslek kuruluşları ile toplantılar yapılması, ilgili meslek odalarının kurul toplantılarına gözlemci olarak katılabilmesi bu konuda atılmış önemli adımlardır. Ayrıca, koruma alanlarında oluşturulacak yönetim alanlarındaki danışma kurullarına sivil toplum kuruluşları ve meslek odası temsilcilerinin de katılması Kanun'da öngörülmüştür (2863 Sayılı Koruma Kanunu (Değişik: 5226) Madde 3-a, 17, 58, Ek Madde 2).

2.5.4. Üniversiteler

Koruma bölge kurulunun teşkil edilmesinde Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu Ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna yapılacak İtirazlara Dair Yönetmeliğin (R. G. 12.01.2005 Tarih ve 25698 Sayı) 9. madde, "a" bendi 2. maddesi; koruma bölge kurulunun ihtiyacına göre Bakanlıkça talep edilecek dallardan Yükseköğretim Kurulunca seçilecek iki öğretim üyesinden oluşur, şeklindedir. Yani bakanlık tarafından seçilen konusunun uzmanı 5 üye haricinde 2 üyenin üniversiteden olması yönetmelik gereğidir.

Ayrıca üniversitelerin ilgili bölümlerinde yapılan akademik çalışmalar ve bunun sonucu ortaya çıkan yayınlar da koruma konusunda bilincin oluşmasında önemli yer tutmaktadır. Bunların dışında, üniversiteler bünyesinde kurulmuş olan akademik düzeydeki araştırma ve uygulama merkezleri koruma konusunda ön planda olan diğer bağımsız kuruluşlardır.

Uluslararası alanda koruma konusunda oldukça etkin kuruluşlar olan UNESCO bünyesindeki Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on Monuments and Sites-ICOMOS) ve merkezi İtalya’da bulunan Kültürel Değerlerin Korunması ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property-ICCROM), Türkiye’nin de üye olduğu kuruluşlardır. Bu kuruluşlardan 15 Kişilik ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, yönetmeliğinin 10, 13 ve 15.maddeleri uyarınca 10.09.2005 tarihinde çoğunlukla toplanmış ve kendi arasında yaptığı seçimle Başkan ve Yönetim kurulu üyelerini seçmiştir [ICOMOS Türkiye, 2009]. Söz konusu yönetim kurulu üyelerinin tamamı, ülkemizdeki çeşitli üniversitelerin öğretim üyeleridir.

2.6. Koruma Sürecinde Elde Edilen Plan ve Projeler

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi için iki değişik ölçek ve nitelikte plan ve proje hazırlanır. Tek yapı ya da yapı grubu ölçeğinde hazırlanan Rölöve-Restitüsyon ve Restorasyon projeleri ve bunları tamamlayıcı nitelikteki yazılı ve görsel dokümanlar. Kentsel ölçekte ise; koruma alanları ve sit alanlarını kapsayan, Kentsel Yenileme Projeleri, Çevre Düzenleme Projeleri ve Koruma Amaçlı İmar Planları hazırlanır.

2.6.1. Tek yapı ölçeğinde

Tek bir yapının proje sürecinde ilk aşama belgeleme aşamasıdır. Belgeleme kültür varlıklarının mevcut durumunun değişik ölçek ve nitelikte saptanması olarak tanımlanabilir. Belgeleme aşamasında Rölöve; alanda değişik teknikler kullanılarak yapılan ölçümlerle yapıların ve alanların mevcut durumlarının çizimlerinin

hazırlanmasını kapsar. Yapının belgelenmesinde planlar, cepheler ve kesit temel belgelerdir. Restorasyon projesi ise yapıyı koruma-yaşatmaya ilişkin müdahalelerin tanımlandığı projedir. Bu projelerin, mühendislik projeleri de (elektrik, statik, sıhhi tesisat vb) hazırlanır.

Tek yapı ölçeğinde elde edilecek olan projelerin, koruma amaçlı imar planı sınırlarında olması durumunda planda belirtilen plan notlarına uygun yapılması gereklidir.

2.6.2. Kentsel ölçekte

Yoğun olarak kültür varlığı içeren ve bu niteliği ile kentsel sit alanı olarak tanımlanan kent bölgelerinde geleneksel yapılar ve onların oluşturduğu geleneksel dokular değişik nedenler ile özgün niteliklerini yitirebilmektedirler. Bu tür yerlerde onarım ve yeniden yapılaşma programları uygulanması öngörülmüş ve bu amaçla bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek yaşatılması amacı ile; 5366 sayılı T ve KTVYK ve YKHK yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile yenilenerek korunma ve yaşatılarak kullanılma amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda elde edilecek projeler Kentsel Yenileme Projesidir. Kentsel yenileme projeleri kaynak olarak katkı payından faydalanmaktadırlar. Koruma amaçlı imar planından farklı olarak yenileme alanlarının belirlenmesinde bakanlar kurulu kararı gerekmektedir. Kentsel yenileme projelerinde ilgili mevzuatın İçişleri Bakanlığı'na bağlı olmasından ötürü yürütme ve düzenleme de bu bakanlık tarafından yapılmaktadır. Ayrıca bu projelerin onaylanması amacı ile gerektiği kadar koruma bölge kurulu oluşturulur denilmektedir. Kurulca onaylanan projeler belediye veya il özel idaresince uygulanır. Kentsel yenileme projeleri korumadan ziyade rant odaklı, parçacı, kent planlama ilkeleri ile bütünleşmeyen bir koruma anlayışı ortaya koymaktadır.

Kentsel ölçekte elde edilen projelerin bir diğeri de Çevre Düzenleme Projesidir. 26.07.2005 / 25887, KAİP ve ÇDPHGUD ve MİU ve EAY'de; Çevre düzenleme projesi: *Ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak*

ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleridir, şeklinde tanımlanmıştır. Aynı yönetmeliğin beşinci bölüm Proje müellifi ve ekibi başlıklı 23. Maddesi; Bakanlıkça hazırlanacak çevre düzenleme projelerinde aşağıda belirtilen meslek gruplarından oluşacak proje ekibinin yürütücüsü, asgari beş yıllık tecrübeye sahip mimar veya peyzaj mimarıdır, denilmektedir. Çevre düzenleme projelerini hazırlayacak proje ekibinin içerisinde asgari; Restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar, Mimar, Arkeolog, Şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, Peyzaj mimarı, Sanat tarihçisi, uzmanların bulunması gerekmektedir. Ayrıca, ören yerinin niteliği, sorunları ve potansiyellerinin gerektirmesi halinde diğer meslek gruplarından uzmanlar da proje grubunda istihdam edilebilir, denilmektedir.

Çevre düzenleme projesi; müellifi, proje ekibi, ölçeği ve proje alanları dikkate alındığında koruma amaçlı imar planından farklı düşünülebilir. Korumadan ziyade, kullanım amacının belirlenmesine yönelik projeler olup, ören yerlerinin değerlendirilmesi amacına yöneliktir. Koruma bölge kurullarının uygun görüşü ile bakanlıkça onaylanmaları da koruma amaçlı imar planından farklı olan yanıdır.

26.07.2005 / 25887, KAİP ve ÇDPHGUD ve MİU ve EAY 'te tanım olarak verilen bir diğer kentsel ölçekli proje ise Koruma Amaçlı İmar Planıdır. Tez konusu olarak; Koruma Amaçlı İmar planı ile ilgili detaylı bilgi 3.Bölüm Türkiye'de Kentsel Sit Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planı başlığında verilmiştir.

3. TÜRKİYE’DE KENTSEL SİT ALANLARINDA KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI

Türkiye’de kentsel koruma daha çok merkezi yönetimin yetki ve sorumluluk alanına girmektedir. Merkezi yönetimin yanı sıra son yasal düzenlemelerle, dünyada küreselleşmeyle gündemde olan yeniden yapılanma sürecinde yerelleşme ve yerinden yönetim yaklaşımlarının etkisiyle, kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasında, yerel düzeyde İl Özel İdaresi ve Belediyelere koruma alanında yetkiler verilmiştir. Ancak merkezi yönetimin etkinliği süregelmektedir.

3.1. Koruma Amaçlı İmar Planı

26.07.2005 / 25887, KAİP ve ÇDPHGUD ve MİU ve EAY’ de; Koruma Amaçlı İmar Planı;

“Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; halihazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, altyapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlardır”, olarak tanımlanmaktadır.

Koruma İmar planlarının hazırlanması sürecindeki aşamalar ve içermeleri gereken temel bilgi türleri ana hatları ile şu şekilde tanımlanmaktadır;

- Bölgesel, Kentsel ve Planlama Alanı Ölçeğindeki Araştırmalar; Genel hususlar, tarihsel gelişim, planlama ve koruma çalışmaları.

- Planlama Alanı ve Yapı Parseli Ölçeğinde Analitik Etütler; Sosyo-ekonomik durum ve kültürel yapıya ilişkin etütler, görsel ve fiziksel özellikler ile kullanıma ilişkin etütler, arkeolojik alan ve kalıntılara ilişkin etüdüler.
- Sentez ve Değerlendirmeler; Tarihsel gelişime ilişkin verilerin değerlendirilmesi, bölgesel ve kentsel verilerin değerlendirilmesi, planlama alanı ve yapı parseli ölçeğindeki verilerin değerlendirilmesi, arkeolojik alan ve kalıntılara ilişkin verilerin değerlendirilmesi, fiziksel yapı-sosyo ekonomik durum ve kültürel yapı ilişkisinin değerlendirilmesi, sorun, değer ve potansiyeller açısından alt bölgelerin oluşturulması.
- Karar ve Öneriler; Planlama alanının geleceği ile bölgesel/kentsel bütün içindeki rolüne ilişkin vizyon tanımlanması ve öneriler, planlama alanı yapı parseli ölçeğinde görsel ve fiziksel özellikler ile kullanıma ilişkin karar ve öneriler, planlama alanı ve yapı parseli ölçeğinde sosyo-ekonomik durum ve kültürel yapıların yasal statüleri ve sınırlarına ilişkin karar ve öneriler, örgütlenme, koruma imar planı yönetimi ve uygulama sürecine ilişkin karar ve öneriler [Madran, Özgönül, 2006].

Bu tezde örneklem alan olarak seçilen Giresun kent merkezi kentsel sit alanına ait koruma amaçlı revizyon imar planı bu sistematığe göre değerlendirilmektedir.

Koruma Amaçlı İmar Planları Teknik Şartnamesi'nin kullanılmasında çok önemli bir konu bu belgede yer almaktadır. Bu belgenin ana hatları belirleyen yönlendirici bir nitelik taşımakta olduğu ve her sit alanının kendine özgü nitelik ve özelliklere sahip olduğunun unutulmaması gerektiği belirtilmektedir. Belgenin içinde değişiklik ve ilaveler yapılabileceği de yer almaktadır. Belgede yer alan bu ifadeler KAİP'nın sit alanlarının özelliklerine göre şekillenmesi gerekliliğinin Bakanlık tarafından öngörülmesi nedeniyle önemlidir.

Koruma amaçlı imar planlarının bir alt ölçeğinde yer alan sokak sağlıklılaştırma projeleri ise kentsel korumada parçacı yaklaşıma dayanılarak hazırlanan ve uygulanan projelerdir. 04.01.2002 tarihli 4734 sayılı Kamu ihale Kanunu'na 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanunla eklenen 3 üncü Maddesinin (i) bendi ile

geçici 4 üncü Maddesine dayanılarak hazırlanan KVRRRPHADY çerçevesinde sokak sağlıklılaştırma projeleri Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce ihale edilerek yaptırılmaktadır. Bu Yönetmeliğin tanımlar başlıklı 4. maddesinde “sokak sağlıklılaştırma projesi özetle; “.....koruma amaçlı imar planları veya imar planları doğrultusunda, tescilli ve tescilsiz taşınmaz kültür varlıklarının sokağa bakı veren cepheleri ile birlikte avlu duvarları, müştemilat, çeşme ve benzeri mimari elemanların özgün sokak dokusu ve kentsel mobilya ile birlikte korunması, sağlıklılaştırılarak yaşatılması ve çağdaş yaşama katılmasının sağlanmasının yanı sıra sokak dokusunu tanımlayan tüm öğelerin korunması ve belgelenmesine yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon, kentsel tasarım projeleri ile mühendislik dallarında yapılması gereken her türlü proje” olarak tanımlanmaktadır.

Sokak bütününde sadece sokağa cephe veren bölümlerin yenilenmesi kentsel koruma kapsamında bütüncül kararların alınmasına engel ve parçacı olması sebebiyle sürdürülebilirlikten uzak sadece makyaj olarak nitelendirilebilir. Ancak, koruma uzun süreli politikalar dâhilinde oluşturulan bütüncül projelerden oluşmalıdır.

3.2. Yetki ve Sorumluluklar

Koruma amaçlı imar planı müellifi şehir plancısıdır. Meslek odası kaydı ile büro tescil belgesi ve asgari E grubu karne sahibi şehir plancısı koruma amaçlı imar planı müellifi olabilir. Koruma amaçlı imar planı yapımı ekiplerinde plan müellifi dışında asgari;

- Kentsel sit alanları için, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar, peyzaj mimarı, sanat tarihçisi, sosyolog,
- Arkeolojik sit alanları için, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, restorasyon konusunda yüksek lisans yapmış mimar, arkeolog, sosyolog,
- Doğal sit alanları için, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, mimar, peyzaj mimarı, sosyolog ile alanın doğal karakterine bağlı olarak

orman mühendisi, ziraat mühendisi, çevre mühendisi, hidrolog, biyolog, zoolog gibi meslek gruplarından gerekli olanların,

- Tarihi sit alanları için, şehir plancısı veya şehir ve bölge plancısı veya kent plancısı, mimar, tarihçi, sosyolog bulunması zorunludur [Madran, Özgönül, 2006].

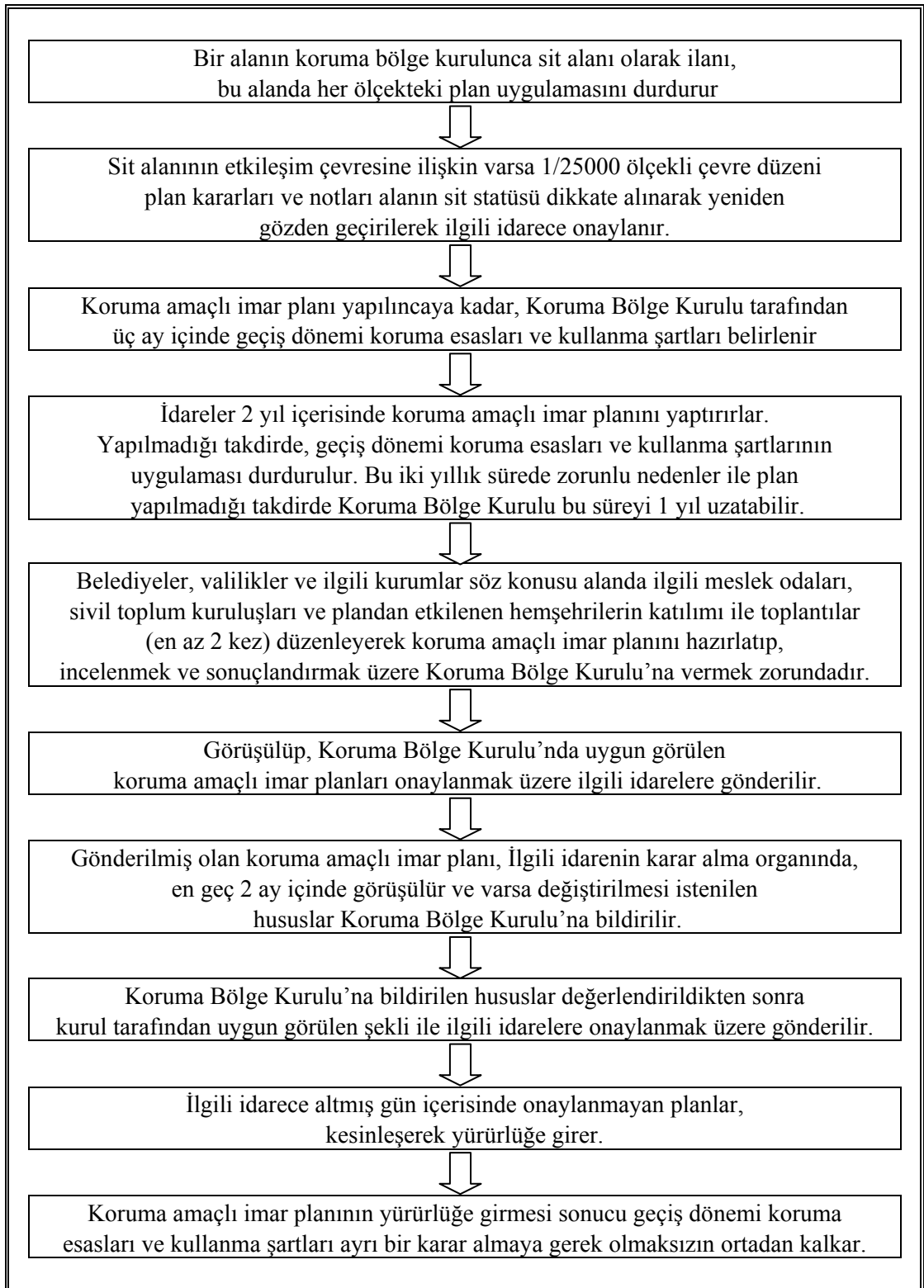
Planlama ekibinde yer alacak uzmanların sayısı ile alanının niteliğine göre ihtiyaç duyulabilecek diğer meslek uzmanları idarece belirlenir. Aynı alanda birden fazla türde sit olması halinde planlama ekibi her sit türü için tanımlanan planlama ekibindeki meslek gruplarını içerecek şekilde oluşturulur.

3.3. Onama, Değişiklik Süreci ve İtiraz

2863 sayılı yasanın 17.maddesi ve 26.07.2005 / 25887, KAİP ve ÇDPHGUD ve MİU ve EAY' in 10. maddesine göre, koruma amaçlı imar planının yapım ve onama sürecine ilişkin şematik gösterim bölüm sonunda verilmiştir (bkz. Şekil 3.1.).

Koruma amaçlı imar planlarında sit alanının bütünü olumsuz etkileyecek, mevcut korunması gerekli değerleri bozacak ya da yok edecek, geleneksel kentsel doku özelliklerini olumsuz yönde değiştirecek yeni işlev dönüşümlerine ilişkin plan değişikliği yapılamaz.

İtiraz:İdarece onaylanan planlar askıya çıkarılır, askı süresi içinde koruma amaçlı imar planlarına itiraz edilebilir. İtirazlar idarelere yapılır. İdarece itirazlar en geç otuz gün içinde değerlendirilir ve karara bağlanır. Alınan karar, koruma amaçlı imar planında değişiklik yapılmasını gerektirmesi halinde koruma bölge kurulunun değerlendirmesine sunulur. İdareler ile gerçek ve tüzel kişiler, Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları'nın kararlarına uymak zorundadırlar.

Şekil 3.1. Koruma amaçlı imar planının yapım ve onama süreci

Koruma amaçlı imar planı yapılan alanda idareler Koruma Bölge Kurulları'na alınmış ve alınacak koruma amaçlı imar plânları, değişiklikleri ve revizyonlarına ilişkin kararlara karşı altmış gün içerisinde Koruma Yüksek Kurulu'na itiraz edilebilir. Bu itirazlar, Koruma Yüksek Kurulu'na incelenir ve en geç altı ay içinde karara bağlanır. Koruma amaçlı imar planına yapılan itirazlar uygulamayı ve yürütmeyi durdurmaz. Yapım ve onama süreci şekil 3.1.'de verilmeye çalışılan koruma amaçlı imar planı için, plan değişikliği, revizyonu ve ilavesinde de yapım ve onama sürecindeki usul geçerlidir.

4. GİRESUN KENT MERKEZİ, TAŞINMAZ KÜLTÜREL MİRAS - KENTSEL SİT - ALANINDA KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI ELDE ETME SÜRECİ

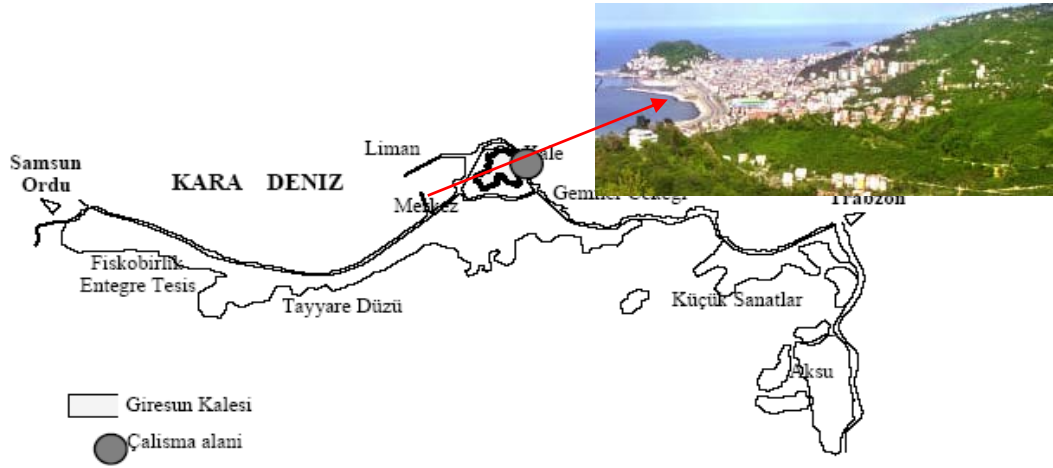
Türkiye’de taşınmaz kültür mirası ve alanlarını koruma-yaşatmada “koruma amaçlı imar planları” yasal zorunluluktur ve bu nedenle en etkin araçtır. Ancak koruma amaçlı imar planlarını elde etme ve uygulamada, tüm paydaşlara ve paydaşların konumlarına, bakış açıları ve değerlendirme yaklaşımlarına göre düşünsel ve olgusal bağlamlarda sorunların süregeldiği bilinmektedir (bkz. Bölüm 2 ve 3). Yürürlükteki koruma mevzuatına ve bunun biçimlendirdiği uygulama yöntem, teknikleri yönetim biçimine göre bu sorunlar aşılamamıştır. Bu nedenle bu tezde taşınmaz kültür mirasını koruma-yaşatma sorunsal¹² olarak kabul edilerek, sorunsalın oluşumunda temel olan koruma amaçlı imar planlarına ilişkin sorunların çözümü, sorunsalın çözümünde etkin ve belirleyici olacağı varsayılmıştır. Çözüm sürecinde başlangıç noktası sorunların belirlenmesidir. Nedensellik ilkesine koşut olarak, sorunlar tanımlandığı ölçüde çözümlenebilir yaklaşımı ile bu bölümde Giresun kent merkezi-taşınmaz kültürel miras (kentsel sit) alanında, koruma amaçlı imar planı elde etme ve uygulama sürecindeki sorunlar tanımlanmaktadır.

Bu ele alışıta öncelikle koruma-yaşatmada mevcut durum ve taşınmaz kültürel mirasın niteliği incelenmektedir. Giresun kent merkezi taşınmaz kültürel miras alanı Zeytinlik Mevkii’nde yer alan kentsel sit alanı olarak adlandırılmaktadır. Bu alan

---

¹² Sorunsal (problematic, problematical) kavramı çözümü belli olmayan ya da sorunu olan olarak kabul edilmiştir. Politik ve siyasal literatürde sorun teriminin karşılığı ya da özdeşi olarak kullanılan sorunsal, bu tezde sorundan farklı olarak, gereksinimlerin karşılanamadığı durumlarda ortaya çıkan ve gereksinimlere göre farklı nitelikteki sorunların birbirine bağlı olması ve birbirini sistemli bir biçimde etkilemesi ve/veya tanımlaması olarak açıklanabilir. Koruma amaçlı imar planlarının elde edilme ve uygulama sürecinde yaşanan sorunlar, farklı nitelikte (sosyal, ekonomik, kültürel vb.) ve farklı bakış açılarıyla değeri ve önceliği değişken olduğu ve birbirlerini doğrudan etkilediği için bu tezde “sorunsal” olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bu içerikte “belirsizlik” kavramsal ve olgusal olarak tezin 3. ve 4. bölümlerinde yapılan değerlendirme ve sonuçlarına koşut olarak, koruma amaçlı imar planlarını elde etme ve uygulama sürecinin dışında kalmaktadır.

Giresun Yarımadasının doğu yamacında ve Giresun Kalesi'nin kuzeydoğu eteklerinde konumlanmaktadır (Şekil 4.1., Resim 4.1. ve 4.2.).

Şekil 4.1. Giresun kent merkezi taşınmaz kültürel miras alanının coğrafi konumu

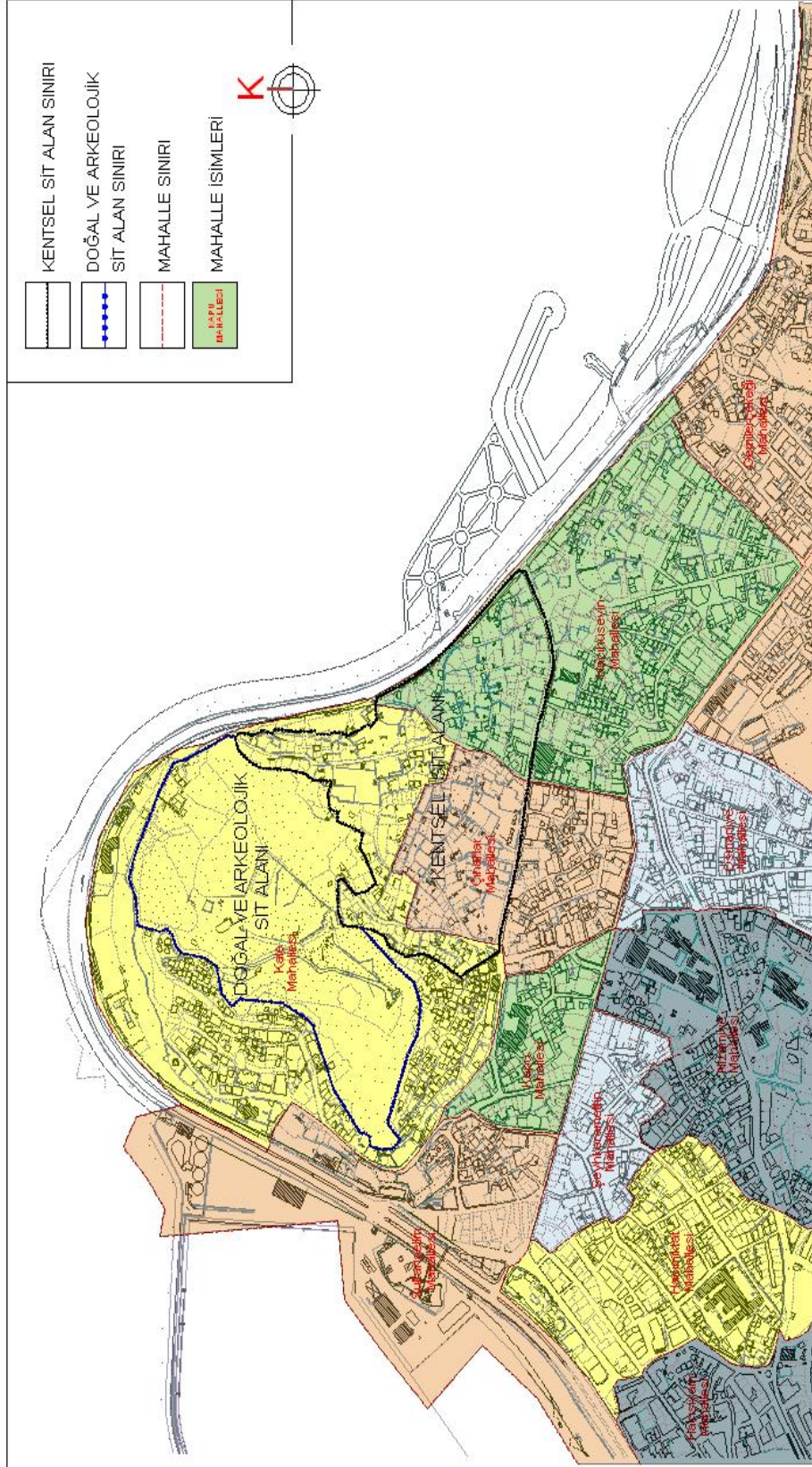
Kentsel ölçekte yerleşim geleneğini somut kültürel değer olarak da açıklayan ve tarihsel açıdan kentin en eski yerleşim alanı olan kentsel sit alanı, Çınarlar, Kale ve Hacı Hüseyin Mahalleleri sınırları içerisinde yer almaktadır (Harita 4.1.).

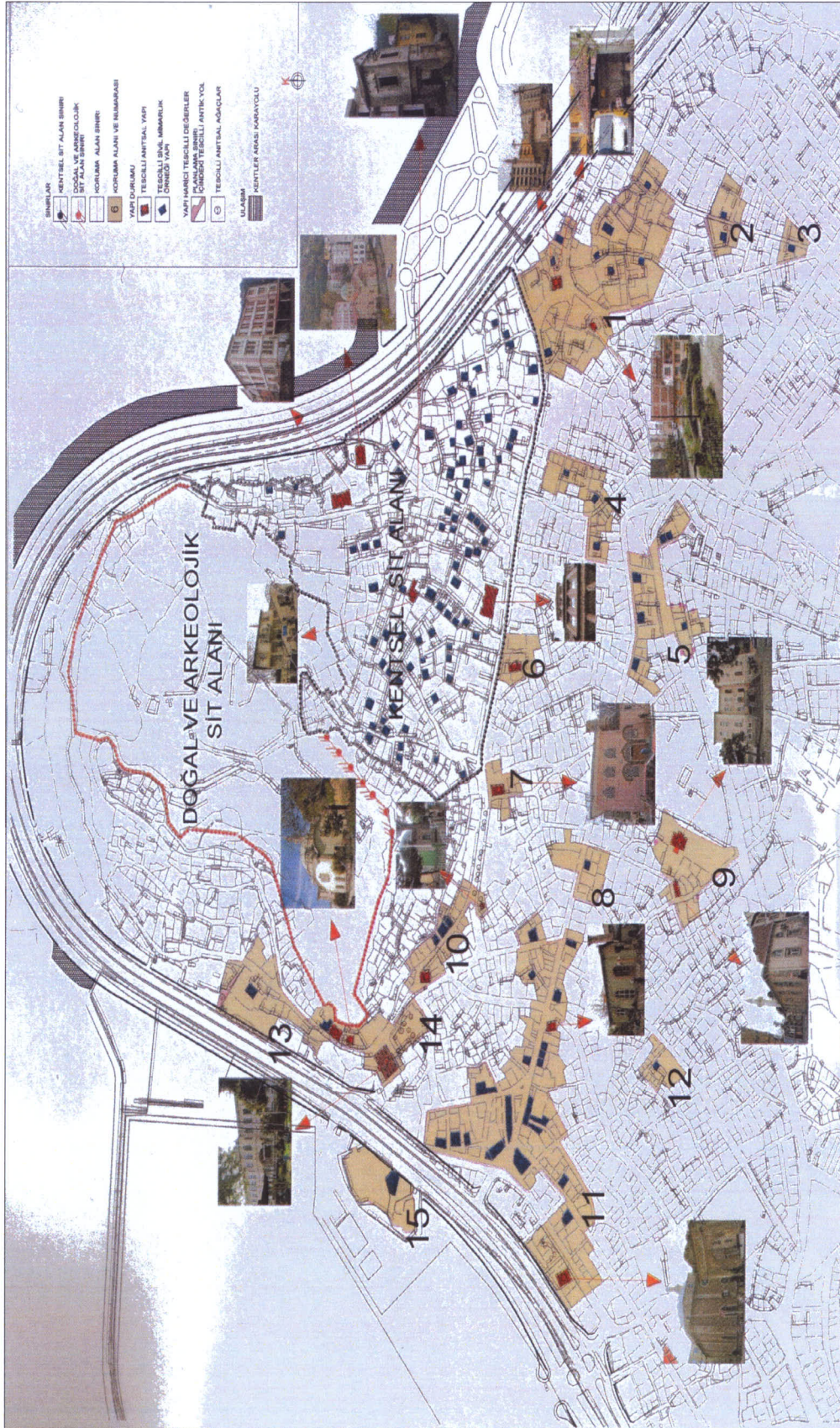
Resim 4.1. Giresun kent merkezi

Resim 4.2. Giresun Kalesi –batıdan görünüş-

Harita 4.1. Giresun merkez sit alanı sınırları, planlama alanındaki mahalle isim ve sınırları

Harita 4.2. Giresun sit alanı ve koruma alanları sınırları, planlama alanındaki tescilli anıtsal yapılar

Kentsel sit alanı dışında, tescilli sivil mimarlık örnekleri ile tescilli anıtsal yapıların yer aldığı planlama alanındaki koruma alanları da yer almaktadır (bkz. harita 4.2.).

4.1. Temel İlkeler ve Yöntem

Giresun kent merkezinde yer alan taşınmaz kültür mirası alanı (kentsel sit alanı) ile yakın çevresinde konumlanan taşınmaz kültür mirası olarak tescillenen yapıların korunma alanlarına ait yürürlükteki koruma amaçlı uygulama revizyon imar planı, sürdürülebilir koruma yaklaşımına, koruma mevzuatına ve bu kapsamda tanımlanan 26.07.2005 tarih ve 25887 sayılı KAİP ve ÇDPHGUD ve MİU ve EAY 6. maddesinde; belirlenen ilkelere ve bu planın elde edilmesinde yetki ve sorumlulukları olan tarafların arasındaki özel teknik şartnameye göre incelenmiştir.

Bu incelemede koruma imar planlarının hazırlanması sürecindeki aşamalar ve içermeleri gereken temel bilgiler aşağıdaki izlenceye göre incelenmiştir.

- Bölgesel, kentsel ve planlama alanı ölçeğindeki araştırmalar; planlama alanının kentsel ölçekteki konumu, genel çevre, özellikleri, tarihi ve mekansal gelişimi, gelişim, tarihsel süreçte planlama ve koruma çalışmaları (bkz. Bölüm 4.2., 4.3.),
- Planlama Alanı ve Yapı Parseli Ölçeğinde Analitik Etütler; doğal yapı, ekonomik yapı, sosyo-kültürel yapı, fiziksel- mekânsal yapı (yerleşim/doku özellikleri, görsel ve fiziksel özellikler, arazi kullanımı, parsel özellikleri ve parsel/yapı ilişkisi, yapı stoku ve özellikleri, taşınmaz kültür varlıklarının özgün nitelikleri) özellikleri (bkz. Bölüm 4.4. içerisinde 4.4.1., 4.4.2., 4.4.3., 4.4.4.),
- Sentez ve Değerlendirmeler; Tarihsel gelişim sürecinin, bölgesel ve kentsel verilerin değerlendirilmesi, planlama alanı ve yapı parseli ölçeğindeki mevcut durumun ve özgün değerlerin sosyo-ekonomik durum ve kültürel yapı ilişkilerinin değerlendirilmesi (bkz. Bölüm 4.5.1.), bu değerlendirmelere göre hem koruma hem

de koruma alanında yaşanabilirliğin sağlanmasına ilişkin sorun (bkz. Bölüm 4.5.2.) ve olanaklar, değer ve potansiyeller (bkz. Bölüm 4.5.3.),

- Karar ve Öneriler; plan hedefleri (bkz. Bölüm 4.6.), planlama alanına özgü stratejiler ve plan kararları (planlama alanı bütününe yönelik kararlar, tek parsel (bkz. Bölüm 4.7.1. ve yapı ölçeğinde kararlar (bkz. Bölüm 4.7.2.) ve öneriler ile uygulama yöntemi incelenmesi ve uygulama sürecinin örgütlenme, koruma imar planı yönetimi bağlamında sorgulanması (bkz. Bölüm 4.8.).

Plan hazırlama süreci içerisinde ilgili idarece (Giresun Belediyesi) plan yapılacak alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin ilgili bölümleri, koruma alanı içinde yaşayan hane halkı ve faaliyet gösteren işyeri sahipleri ve etkilenen hemşerilerin katılımı ile plan kararlarının oluşturulmasından önce sorunlar, olanaklar, vizyon, hedefler, araçlar, stratejilerin oluşturulması ve taslak planın görüşülerek, Koruma Bölge Kurulu'na sunulacak son şeklini alması için iki toplantının düzenlenmiş olduğu görülmektedir.

Bu toplantıların halka duyurusu ilgili belediyece anons, ilan panoları ve yerel yazılı yayın kuruluşları aracılığıyla, yapıldığı ve bu toplantılara ait doküman ve gündemin, ilgili meslek odalarına, üniversitelerin ilgili bölümlerine ve sivil toplum kuruluşlarına idarece toplantılardan yazılı olarak da bildirildiği tespit edilmiştir. Bu toplantılardaki paydaş görüşlerinin yazılı olarak Giresun Belediyesi'ne sunulduğu ve ilgili koruma bölge kurulu müdürlüğüne iletildiği tespit edilmiştir.

Koruma amaçlı imar planında tescilli kültür varlıkları ile sit alanları içindeki faaliyetlerin ve yapı stokunun deprem, sel baskını, heyelan, yangın, kaya düşmesi ve benzeri afetlere karşı daha dayanıklı ve güvenli hale getirileceğine ilişkin hedefler, stratejiler ve uygulama esasları getirilmiştir.

4.2. Planlama Alanı Tarihi ve Mekânsal Gelişimi

Karadeniz bölgesinde, tarihsel süreçte ilk ve orta çağlarda, İskit, Kimmerler, Hun, Hazar, Bulgar, Uz, Peçenek göçlerinin sonucu Türk iskânının olduğu bilinmektedir. Hitit İmparatorluk Dönemi tabletlerine dayanan tarihi kaynaklarda, Azzi Bölgesi¹³ sınırları içinde kaldığı anlaşılmaktadır. Karadeniz bölgesinde 90'a yakın koloni kuran Miletoslular, çevresinde önemli gümüş ve demir üretim yerleri olan Giresun'u da koloni şehri olarak 600'lü yıllarda kurmuşlardır. Bulunan sikkelere göre Romalılar da bölgeye hâkim olmuşlardır. Kent Romalılar sonrasında Pontuslar'ın egemenliğine girmiştir. Bizanslıların Anadolu Selçuklu Devleti'ne vergi vermeyi kabul ettikleri dönemden sonra Giresun 1244'te Moğolların egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde, Oğuzların Üçok koluna mensup boylardan olan Çepniler; Ordu, Giresun ve Trabzon illeri sınırlarına yerleşmeye başlamışlardır [Candaş, Sağsöz, 2004].

Tarihi gelişimi antik dönemlere kadar inen Giresun kentinde XIX. yy.dan önceki tarihi süreçte yoğun bir iskân olmamıştır. Şehirleşme daha çok antik çağda beliren kale-liman görüntüsündeki koloni tipi yerleşmeler şeklindedir. Roma ve Doğu Roma Döneminde, Giresun kentinin askeri önemi olan bir kale kentidir. Trabzon Pontus (Rum) Devleti'nin kurulmasıyla (1204-1461), sahil şeridinde kale içinde ve doğuya bakan kesimlerde küçük bir sivil yerleşim olmuştur. Bu dönemde, yerleşimdeki kentleşme deniz ulaşım ağındaki yeri ile demir ve gümüş madenlerinin nakil iskelesi olmasıyla gelişmiştir. Böylece, ticari amaçla, kolonileşme hareketine giren temsilcilerin kente yerleşmeleri ile sivil yerleşimler hız kazanmıştır [Emecen, 2008].

Fatih Sultan Mehmet 1461 yılında Anadolu'ya seferinde, Karadeniz kıyılarını tamamen Osmanlı Devleti hâkimiyetine dâhil etmiştir. Kıyıya yakın köylerde yaşayan Çepni Türklerinin; bu bölgelerin daha sonraki dönemde Türkleştirilmesinde ve yönetiminde etkin rol aldıkları da bilinmektedir. 1486 yılı ve sonrası yakın yerleşimlerin Çepni beylerinin tımârı olması bu tezi desteklemektedir [İnan, 1996].

¹³ Azzi, Kuzey-Doğu Anadolu'da, Karasu vadisini kaplayan bölgenin Hitit kaynaklarındaki adıdır. Yukarı ülke ya da yüksek ülke diye bilinen bu yörenin adı Boğazköy tabletlerinde Azzi-Hayaşa ülkeleri olarak geçmektedir. Hitit kaynaklarından sonra Azzi-Hayaşa ülkelerinin adına rastlanmaz.

XVI. yy. ortalarında Giresun, cemaat sistemine göre sınıflanan bir yerleşimdir. 1583 kayıtlarında mahalle bölünmesi ile bir kent konumu kazandığı görülmektedir. Bu yıllarda, kent için cuma kılınacak caminin varlığı, pazaryerinin bulunması ve esnafın toplandığı bir caddenin var olması, şehir olma özelliklerine sahip olduğunu anlatmaktadır. Aynı dönemde Hristiyan nüfusa ait 6 mahallenin varlığından söz edilmektedir. Şehrin ilk camilerinden biri olan Selim Cami'nin bulunduğu alan ile 1546 da yapılmış olan ve daha sonra 1593 de genişletilen Hacı Hüseyin Cami'nin olduğu alanlar ise Türk sivil nüfusun yaşadığı alanlardır. 1578-1590 İran seferlerini yaşaması ile savaş ekonomisi kentte ekonomik canlanmayı getirmiştir [Emecen, 2008].

XVII. yy ortalarında Giresun'un Türklerin yoğun olduğu bir kente dönüştüğü anlaşılmaktadır. Türk nüfusa ait mahalleler; Camii-kebir, Sultan Selim, Kapu Camii, Seyyid Paşa Camii, Elhac Hüseyin, Elhac Miktad, Elhac Siyami adlarıyla anılmaktadır [Emecen, 2008].

Genel olarak camii adlarıyla anılan bu bölümler günümüzdeki mahallelere de isimlerini vermişlerdir. Kale Mahallesi, Çınarlar Mahallesi ve Hacı Hüseyin Mahallelerinin içinde kalan kentsel sit alanı, bu mahallelerin komşusu olacak şekilde Hacı Miktad Mahallesi, Kapu Mahallesi, Şeyh Keramettin Mahallesi, Nizamiye Mahallesi, Osmaniye Mahallesi, Hacısıyam Mahallesi, Gemilerçekeği Mahallesi ve Sultan Selim Mahallesi olarak adlandırılmıştır (bkz. Harita 4.1).

1461 den itibaren Osmanlı Devleti egemenliğinde bulunan Giresun'da yerleşme uzun bir dönem Kale içindedir. Yavuz Sultan Selim'in şehzadeliği döneminde başlayan atılım ile Seyyid Paşa'nın imar hareketleri; kentleşmede önemli sayılabilecek oranda rol oynamıştır [Emecen, 1996].

Daha sonra yerleşmenin büyümesi ile Kale eteklerine ve sahile doğru yönelme başlamıştır. Kent merkezinde 19. yüzyıl sonlarına tarihlenen anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri (taşınmaz kültürel miras) ve kentsel sit alanı, sahil kesimi ve Kale

eteklerinden Sokakbaşı yönüne doğru yayılmıştır. Evliya çelebi bu dönemi şöyle anlatmaktadır;

“ .....Çarşı içinde camileri, mescitleri, han, hamam, çarşı ve pazarları vardır. Kalesi deniz kıyısındadır. Bağ ve bahçelerinde meyve çoktur. Limanı iyi demir tutan bir yataktır. Lakin batı rüzgârlarında biraz sıkıntı olur. Limanın batı tarafında küçük bir adası vardır. Çeşitli defalar Akkazaklar, o adanın arkasında yelkenleri saklayıp, karadan asker çıkararak, şehri bol bol yağmalayıp, ateşe vermişlerdir. ”

Kentsel sit alanı ve koruma alanlarındaki anıtsal yapıların birçoğu Osmanlı dönemine tarihlenmektedir. Kentsel sit ve koruma alanlarındaki tescilli anıtsal yapılara ait liste çizelge 4.2. de verilmiştir.

Osmanlı Devleti’nin son döneminde Giresun, Trabzon Vilayetinin, merkez sancağına bağlı bir kaza iken, Milli mücadelenin zafer ile sonuçlanması sonucu il olmuştur ve 1923 Ağustos’unda toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 2. döneminde 4 milletvekili ile temsil edilmiştir. 30 Ocak 1923 tarihinde Yunanistan ile Lozan’da imzalanan Anadolu’da yaşayan gayrimüslimlerin Yunanistan’da yaşayan Türk ve Müslümanlar ile değiştirilmesini sağlayan sözleşme ile Giresun, Türk kenti olmuştur [Kuran, 1996].

Yunanistan’dan gelen göçmen Türklerin mübadele ile doğan mülk edinme haklarına, sözleşme gereği göçen Rumların bıraktıkları konutlara oturarak kavuşmuşlardır. Bu konutların çoğu bugünkü kentsel sit alanında yer almaktadır.

Cumhuriyet döneminde ise kronolojik sıra ile 1924-1925 Merkez Ortaokulu yapılmış, 1938 Ağustos’unda Fiskobirlik fiilen çalışmaya başlamıştır. 1939 depremi ve 2. Dünya Savaşı’nda 1945 yılına kadar ekonomik olarak sıkıntılı geçen dönemler olmuştur. 1945’te Ticaret Lisesi, Erkek Sanat Okulu ve 1946’da Lise öğretime başlamıştır. 1954’te liman inşaatı başlamış 1962’de bitirilmiştir. 1959’da Samsun-Rize sahil yolu ihale edilmiş ve 1965’te kullanıma açılmıştır. 1970’te Aksu-Seka Kağıt Fabrikası ve Giresun Fındık İşletme Tesisleri faaliyete başlamıştır. 1978’de

Giresun Peynir ve Tereyağ Fabrikası ile Köykobir'e bağlı Sunta Fabrikası üretime başlamıştır [Kuran, 1996].

Bu yatırımların yer seçimleri genel olarak kentin doğu-batı aksında lineer gelişimini sağlamış ve kent merkezi (Gazi Caddesi) tarihi doku ve kentsel sit alanı (Zeytinlik mevki) üzerindeki baskıyı azaltmış olmakla beraber sahil yolunun güneyindeki kentsel sit alanı sınırında yüksek katlı yapılaşmaya engel olunamamıştır.

Kentsel sit alanı ile birlikte arkeolojik ve doğal sit alanı olarak tescili yapılmış olan kentsel sit alanının batısındaki Giresun Adası, kuzey batısındaki Kale, güney batısındaki Gedikkaya, kentsel ölçekte önemli doğal ve taşınmaz kültür mirası alanlarıdır.

Kentsel sit alanı yakın çevresinde tarihsel ve görsel bütünlük oluşturan Giresun Adası'nın tarihteki adı Aretias, İlk çağdaki adlarının Areionesos, Nesos, Area, Areos olduğu bilinmektedir. Roma döneminde adanın adı Chalceritis'tir. Giresun Kalesi gibi bu adadaki surlar da Pontus'lar tarafından yapılmıştır. Mitolojide bu adanın tarihin ünlü kadın savaşçıları "Amazon"ların yaşadığı yer olduğu iddiaları yaygındır. Ada'da kalıntısı bulunan Phokas manastırının Amazon kraliçeleri Otrere ve Antiope tarafından yapıldığı zannedilmektedir. Karadeniz'in tek adası olan bu ada, Aksu deresinden 1207 metre, Giresun kent merkezinden 3218 metre kuzeyde yer almaktadır. Yüzölçümü 40.000 metrekaredir. Adanın denizden en yüksek yeri 30 metredir. Adadaki tarihi kalıntılardan iki büyük şarap fıçısı, bir mabet harabesi, tapınak yeri, ayakta kalan surlar önemli arkeolojik buluntulardır. Doğu ucundaki "Hamza Taşı" antik çağlardan kalma bir dikittir. Adada biri surların içinde biri de dışında olmak üzere iki tatlı su kaynağı mevcuttur [Örenç, 2008].

Giresun adası, 17.05.1991 tarih ve -1029 sayılı KTVKBB kararı ile Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir. Adaya ait koruma amaçlı imar planı bulunmamaktadır. Aksu şenliklerinde; her yıl Mayıs ayının 20 'sinde, Aksu deresinin denize döküldüğü yerde, Mitolojik kökenli bir takım geleneksel törenler yapılır. Karagöl Dağlarından doğan Aksu Deresi ağzı ile tam karşısındaki Giresun Adası (Aretia) ve yöresi, tören

geleneklerinin yerine getirildiği mitolojik alan olarak bilinir. Dört bin yıllık geçmişin kültür mirası olarak gelen törenlerin temelinde, Hitit Tanrıçası Kybele ile Anadolu mitoloji tanrılarına Priados adına düzenlenen bahar, bereket ve dölleme törenleri yatar [Giresun Kültür, 2009].

Giresun Kalesi, kentsel sit alanının kuzey, kuzey-batıdaki konumu ile doğal ve arkeolojik sit alanı olarak kentin kimlik ve rekreasyon alanıdır. Kenti ikiye bölen yarımada'nın en yüksek yerindedir. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde ise Bizans yapısı olarak geçmektedir. Kale iç ve dış bölümlerden oluşmaktadır. Kente egemen tepe üzerindeki iç kalede saray kalıntısı vardır. Güney batıdan başlayan kale duvarları kenti çevreleyerek kuzey doğuya uzanmaktadır. Büyük kaba taşlardan örülmüş surların bir bölümü günümüze kadar gelmesine rağmen yıkık durumdadır. Kale'nin kuzeyinde çok büyük mağara sığınakları vardır. Kaleye araç ve yaya ulaşımı oldukça kolaydır. Kale'de Milli Mücadele Kahramanı Topal Osman Ağa'nın anıt mezarı, tarihi saray kalıntıları, mağaralar, kaba taşlarla örülmüş surlar ve taş kabartmalar kentin belleğidir. Ayrıca, dinlenme yerleri park ve bahçelerle düzenlenmiş olan kale ayrıcalıklı bir panorama noktasıdır. 2007 yılı içinde kaleye ait çevre düzenleme projesi yapılmış ve onaylanmıştır [Merkez Şehircilik, 2008] .

Planlama alanı dışında yer alan; kentin doğu kesiminde kartal gagasını andıran Gedikkaya, kentin sahip olduğu doğal miras alanıdır ve kentin en önemli doğal kimlik öğelerindendir. Yükseltisi 200 metrenin üstünde olup, genel yapı bakımından Giresun Kale'sine benzemektedir.

Resim 4.3. Gedikkaya'nın batıdan görünümü

Kentsel yerleşmede, yeni gelişme eğilimlerinin doğu ve batı yönde sahil boyunca olması nedeniyle geleneksel doku içerisinde yapılarda dönüşüm, göreceli olarak daha yavaş olmuştur. Kale eteklerinde kurulan Kale, Sultan Selim, Kapu, Hacı Hüseyin, Hacımiktat, Nizamiye, Osmaniye ve Çınarlar Mahalleleri (bzk Harita 4.1.) geleneksel ve/veya özgün niteliklerini günümüze kadar koruyabilen mahallelerdir.

Kentsel sit alanındaki tarihi doku büyük ölçüde korunmuştur. Özellikle bahçe/konut ve/veya dolu-boş oranlarının bozulmadan korunduğu alanlar çoğunluktadır. Eğimli bir arazide bulunan bölgede, tarihi yapılar bu eğime diğer yapıları kapatmayacak şekilde yerleşmektedir. Yapılar arasında kalan dar sokaklar eğime paralel devam etmektedir. Özgün durumda eğime dik ulaşımın basamaklı sokaklarla sağlandığı anlaşılmaktadır. Günümüzde bu dik sokakların bazıları kilitli beton parke ile kaplanmış ve uygun olmayan şekilde araç trafiğine açılmıştır. Tarihi dokuya en büyük olumsuz etki son zamanlarda (1980'lerden itibaren hızlanarak) yapılan yüksek katlı yapılardır. Bu yapılar geniş taban alanı ile tarihi dokudaki yapı/bahçe oranına aykırı kalarak yeşil dokuyu bozmakta, hem de yüksek kütleleri ile geleneksel yapıların algılanmasını engellemektedir (Resim 4.2.). Bu yapıların eğimi de olumsuz olarak kullandıkları ve deniz tarafından bakıldığında bir duvar etkisi yaratacak bir görüntü ile tarihi yapılar üzerinde ezici etki bıraktıkları görülmektedir.

4.3. Tarihsel Süreçte İmar ve Koruma Planları

Giresun kent merkezinde tespit edilebilen ilk harita çalışmaları 1933 yılında başlamıştır. Aynı tarihte ilk kez yapılan imar planı, Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü'nce hazırlanmış ve Nafia Vekâletince (Bayındırlık Bakanlığı) tarafından onanmıştır. Kent ticaret merkezi bu planla -bugünkü konumunda- Gazi Paşa Caddesi boyunca lineer biçimde yer almaktadır. Ticaret merkezinin kentsel ölçekteki yaşamsal önemine koşut olarak Gazi Paşa Caddesi, dönemin ana ulaşım arteri olarak gerçekleştirilmiş ancak bu yola bağlanan diğer yollar önemsenmemiştir. Kent merkezine sınırdaş olan Liman ve karayoluna yönelik bir düzenleme yapılmamış ve ulaşım kararları da önemli ölçüde uygulanmamıştır. Bu plan, yürürlükte olduğu

dönemde Gazi Paşa Caddesi üzerindeki bir kaç binanın (PTT Binası, Çarşı gibi) cephe hatlarının tayininde esas olmuş ancak bu da yeterince uygulanmamıştır.

1933 tarihli bu imar planının 1952 yılında Nafia Vekâleti tarafından (1/2000 ölçekli avan proje niteliğinde) revizyonu yapılmıştır. Bu revizyon planda da kullanılmış olan haritaların fiziksel olarak eskime, kullanılmaz duruma gelmesi ve hali-hazır durumu yansıtmaması nedeniyle 1/1000 ölçekli imar planı uzun süre hazırlanamayınca, 1960 yılında haritalar yenilenmiştir. İmar planının kentsel gelişme karşısında yetersiz kalmasıyla, 1961 yılında konu İller Bankası'na ele alınarak, imar planı ön çalışmaları yapılmıştır. 1962 yılında hazırlanan 1/5000 ölçekli nazım planı 11.04.1962 tarihinde onanmıştır [Uçkun, Okçuoğlu, 1998].

Giresun'da 1964 yılında uygulama imar planı, onanlı nazım plan esaslarına göre İller Bankası tarafından hazırlanmıştır. 1978'e kadar bu plan üzerinde verilen kentin gelişmesini etkileyecek 152 değişiklik kararı, İmar ve İskân Bakanlığı'na onaylanmıştır. Bunlar kentin gelişmesini etkileyecek önemli değişikliklerdir. Peynir ve Tereyağı fabrikası, SSK hastanesi alanının genişletilmesi, “(Eski) Sunta Fabrikası”, Küçük Sanatlar Sitesi, Orman İşletmesi, Güre Deresi yakınındaki konut alanı, Fiskobirlik Tesisleri çevresindeki gecekondu önleme bölgesi ve Gemiler Çekeği Mahallesi'ndeki yeni konut alanları bu değişikliklerin en önemlilerindendir.

İlk koruma kararı, 1979 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) tarafından kaleye dikilmek istenilen bir haberleşme antenine engel olmak amacıyla alınmıştır. Aynı kararla kentin merkez ve konut alanlarının büyük bir bölümü III. derece kentsel sit alanı¹⁴, bugünkü kentsel sit alanının kuzey-batısındaki kale ve kuzey-doğusundaki Giresun Adası (bkz. Resim 4.5.) ile kalenin etekleri (bkz. Resim 4.2.) I. derece doğal ve arkeolojik sit alanı olarak ilan edilmiş; 100 den fazla anıtsal ve sivil mimari örneği de tescil edilerek koruma altına

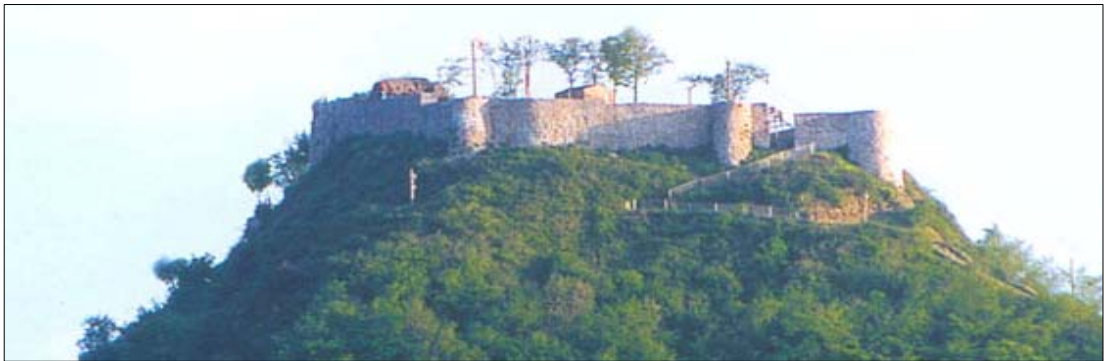
¹⁴ Bu tarihte kentsel sit alanları 3 ayrı derecelendirmeye göre belirlenmekte idi. 1. derece kentsel sit kesin sittir. Eski mimariye tam bir saygı gerektirir. 2. derece kentsel sit, yüksek hacim, malzeme kısıtlamaları ile eski ve yeni arasında bütünlük sağlamayı öngören sitlerdir. 3. derece kentsel sit yeni gelişme ile eski kentin uyumlu gelişmesinin sağlanabildiği alanlar olarak belirlenmiştir.

alınmıştır. Bu kararlara bağılı olarak yerleşme alanı içindeki yapılaşma 3 kat ile sınırlandırılmış, I. derece sit alanlarına yapılaşma yasağı getirilmiştir.

Giresun kent merkezine ait meri'i (yürürlükteki) uygulama imar planı, 1986 yılında onaylanan planın 1997 yılında revize edilmesi ile elde edilmiştir. 1986 tarihli plan kararları ve sonrasında kentsel sit alanındaki uygulama neredeyse durmuş, bu da yüksek katlı yapılaşmanın en hızlı olduğu dönem olan bu süreçte çok yoğun tepki almıştır. Söz konusu tepkiler 1997 yılında revizyon planda yapı yoğunluğunun artması ve genişletilmiş bir ulaşım kurgusu olarak plana girmiştir [Merkez Şehircilik, 2008].

2008 yılında Çevre Bakanlığı tarafından ihale edilen Ordu, Giresun ve Trabzon İllerini kapsayan 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, aynı tarihte başlanan Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı hazırlama sürecinde askıya çıkarılmıştır. Bu plan irdelendiğinde Koruma Amaçlı Revizyon İmar planına bir üst veri olarak alınabilecek herhangi bir karar bulunamamıştır.

Giresun kent merkezindeki taşınmaz kültürel miras (özellikle tarihi yapılar) ve (kentsel sit) alanının korunmasında yukarıda konu edilen imar planları ile birlikte bu plan kararlarını dolaylı olsa da etkileyen, merkezi yönetim tarafından alınan koruma kararları bulunmaktadır.

Resim 4.4. Giresun Kalesinin kuzeyden görünüşü

Resim 4.5. Giresun Adasının güneyden görünüşü

Giresun'da merkez ve ticaret alanlarının büyük bir kesimine getirilen bu karar, yoğun olumsuz tepkiler almış, GEEAYK'nun 10.3.1979 gün ve 1594 sayılı kararı ile sit alanları ve tescilli eski eserlere yönelik alınan koruma kararları yeniden gözden geçirilmiş; I., II. ve III. derece sit alanları yeniden belirlenerek 136 adet sivil mimari örneği ile 32 adet anıtsal yapı tescil edilmiştir. Aynı yıl yaklaşık 4 ay sonra GEEAYK'nun 14.7.1979 gün ve A/1736 sayılı kararı ile, kentin ulaşım sorununa çözüm getirilmesi için Tepe Sokak, Kazancılar Sokak ve Sokakbaşı Caddesi'nin Şehitler Caddesi ile bağlantısının gerçekleştirilmesinden sonra genişletilebileceğine ve bu amaçla 4 adet sivil mimari örneğinin de rölevesi alınarak yıkılabileceğine karar verilmiştir. Aynı kararla kentsel sit alanının güneyindeki Fevzi Paşa Caddesi'ne cephesi olan parsellere 4 kat yapılanma izni getirilmiştir. GEEAYK'nun 10.4.1981 gün ve A/2793 sayılı bir diğer kararında ise 2 adet yapı daha tescil edilmiş, I. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı, kontrollü inşaat yapılabilecek III. Derece Arkeolojik Sit Alanı ve I. Derece Kentsel Sit Alanına dönüştürülmüştür. Böylece bu kararla 10 adet sivil mimari örneğinin yıkılmasına ve 1 adet yapının da tescilden çıkarılmasına izin vermiştir. Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 gün ve A/3852 sayılı kararı ile ise bir işyeri tescil edilmiştir.

GEEAYK dönemi, koruma açısından iyi niyetli kararların alındığı ve fakat genel olarak paydaşların katılımının sağlanamadığı dolayısıyla başarısız bir dönem olmuştur. Yol genişletmeye verilen izin ve Fevzi Çakmak Caddesi üzerinde 4 katlı yapılaşmaya izin verilmesi kentsel sit üzerindeki baskıyı da arttırmıştır.

1983 yılında yayınlanan 2863 sayılı yasaya bağlı olarak, kurulan Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun (TK ve TVKYK) Giresun kent merkezindeki taşınmaz kültürel miras ve alanlarına yönelik ilk kararı 13.1.1984 gün ve 99 sayılı ve yine aynı kurulun 14.12.1984 gün ve 539 sayılı kararları ile 2 yapı tescilden düşürülmüştür.

1985 yılında yörede Kültür Bakanlığı tarafından yeniden irdelemeler yapılmış ve TK ve TVKYK'nun 14.2.1986 gün ve 1917 sayılı kararı ile Giresun kentsel sit alanının tamamı için ilk kez koruma imar planı hazırlanmıştır. Bu planda 42 adet sivil mimari örneği ve 4 adet anıtsal yapı tescil altındadır. Sit alanı dışında kalan tüm tescilli yapılar ve yakın çevrelerinde koruma statülerinde değişiklikler yapılmıştır. Kentsel sit alanı sınırı, 1986 yılındaki planda olduğu şekli ile; güneyinde Fevzi Paşa Caddesi, kuzeydoğusunda Ordu-Trabzon Karayolu geçen, kuzeyi ve batısı kale ile çevrilen alan, Çınarlar, Hacı Hüseyin ve Kale mahallelerinin bir bölümünden oluşmaktadır. Böylece kentsel sit alanı dışında derecelendirme kalkmış bu da kentsel sit alanın mücavirinde hızla yüksek katlı yapılaşmayı getirmiştir. Bu dönemde hazırlanan koruma imar planında; I. derece doğal ve arkeolojik sit alanı, III. derece arkeolojik sit alanı sınırları yeniden belirlenmiş ve 38 adet sivil mimari örneğinin tescil kaydının kaldırılmasına, 10 adet yapının rölövesi alındıktan sonra yıkılabileceğine, 120 adet yapının tescilinin devamına ve 3 adet yapının da tescillenmesine karar verilmiştir. Ayrıca karar kapsamında, sit alanlarındaki geçiş dönemi yapılanma koşullarının hazırlanması ve Koruma Kurulu'na iletilmesi uygun görülmüş ve daha sonraki bir kararla "sit alanları geçiş dönemi yapılanma koşulları" belirlenmiştir. Bu koşullara göre I. derece arkeolojik sit alanlarında kesin inşaat yasağı getirilerek, bilimsel araştırmalar dışında kazı yapılmasına izin verilmemiş, III. derece arkeolojik sit alanlarında ise her türlü hafriyat işlerinin müze denetiminde ve yürürlükteki imar planı ile ilgili yasalar çerçevesinde yapılmasına karar verilmiştir.

Kentsel sit alanına ilişkin yapılaşma koşulları ¹⁵ ise sanki bir şablona uygun alınmış gibi genele uygun olmakla birlikte, kentsel sit alanının korunup-yaşatılmasına olanak tanımaktan çok uzaktır. Özellikle kentsel sit alanlarındaki derecelendirmenin kalkması alan olarak küçülmeye neden olmuş, hem de kentsel sit üzerindeki baskıyı arttırmıştır.

1979 yılındaki Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescil edilen I. derece doğal ve arkeolojik sit alanı ile III. derece kentsel sit alanı, 1981 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve yapılan değişikliklerle 1986'da kentsel sit alanı küçültülmüş ve sadece konut dokusuna indirgenmiştir. Böylece merkezi yönetim, ticari ve idari merkez, sit alanı dışında bırakılmasıyla koruma kararlarının uygulanabilirliğinin arttırıldığını iddia etmiştir. Korumada paydaş olan mülk sahipleri de doğal yapı nedeniyle kısıtlı bir yerleşme alanına sahip olan kentte, özellikle merkezi bölgelerdeki yapılanma yaşağına çok büyük tepkiler göstermiş ve sonuçta pek çok sivil mimari örneği bakımsızlık nedeniyle yıkılmaya terk edilmiştir.

Ayrıca Fevzi Paşa Caddesi ile sahil yolu arasında kalan ve merkezi bir konumda bulunan kentsel sit alanının doğu kesiminde yüksek katlı yapılaşma ve tadilat talepleri oluşmuştur. Kent arazisinin az ve değerli olmasının getirdiği imar rantının, kentsel sit alanına sınırdaş olan yakın çevredeki parsellerde mevcut imar planının çok katlı yapılaşma kararı arttırması, bu talepleri de arttırmıştır.

Daha önceden belediyesince hazırlatılıp uygun bulunarak, Trabzon Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nca onanmış ve yürürlüğe girmiş olan 1986 tarihli

---

¹⁵ Kentsel sit alanlarında geçici dönem yapılaşma koşulları;

- İmar planında yer alan yeşil alan, resmi kurum ve diğer hizmet alanları için ayrılmış alanlar geçerlidir.
- Eski eserler parselleri ile birlikte korunacaktır.
- Yeni yapılar 3 katı geçemez
- Teras ve çekme kat yapılamaz
- Yapı yüzeyinde doluluk- boşluk oranı 3/1 ve pencerelerde genişliğin yüksekliğe oranı 1/2 dir.
- Çıkma yapılabilir
- Eğimli arazide birden fazla bodrum yapılabilir.
- Cephe kaplama ve sıvalarında beyaz ya da krem renklerinin kullanımı zorunludur.
- Müştemilat asıl yapıya 5 metre uzaklıkta ve en çok 40 m² büyüklükte olacaktır.
- Sokak ve meydanlardaki kaplama malzemesi ve kadastral şekiller aynen korunacaktır.

Giresun Koruma Amaçlı imar planı üzerinde bir değişiklik yapılmamıştır. Bu plan, kalenin doğusundaki yamaçları kapsayan kentsel sit alanını ve ayrıca içinde tescilli yapıların ve etkileme alanlarının bulunduğu koruma bölgeciklerini içermektedir. 1997 yılına kadar Koruma Amaçlı İmar Planı ilk hazırlandığı hali ile belediyesince uygulanmaya çalışılmıştır. 1997 yılında belediye tarafından Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı hazırlatılıp tekrar bölge kurulundan onaylatılmıştır ve günümüze kadar bu plan işlerliğini sürdürmüştür [Aksoy, 2002].

1997 revizyonu sonucu tescilli yapı parsellerinde yeni kütle önerilerinin bulunması bunu gerçekleştirmek için Koruma Kurulu'ndan olur alamayan mülk sahiplerinin belediyenin uygulamadan sorumlu birimlerine oluşturduğu baskı, kentsel sit alanında tescilli yapı duvarını da içine alan ulaşım planının uygulanabilir olmaktan uzak oluşu planı işlevsiz kılmıştır. Aynı planda plan hükümlerinde topografyadan kaynaklanan kat artışlarının engellenmesine yönelik açık hükümlerin bulunmayışı dokusal olarak bozulmalara yol açmıştır. 2004 yılında 5226 ile değişik 2863 sayılı yasaya dayandırılarak çıkarılan yönetmeliklerin uygulamaya dönük sağladığı finansal destekten de yararlanmak isteyen yerel yöneticiler, bunun sonucu revizyon planı için ihale sürecini başlatmışlardır. 13/04/2005 Resmi Gazetede yayınlanan 25785 sayılı Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik gereği oluşturulan; Katkı Payından proje bedeli sağlanan koruma amaçlı revizyon imar planı ihalesi 02/04/2007 tarihinde yapılmış ve KTVKBBK.'nın 24/04/2008 tarih, 1567 no.lu kararı ile uygun görülüp 10/06/2008 tarih ve 93 sayılı belediye meclis kararı ile onaylanmıştır.

Hazırlanan 1/1000 ölçekli koruma amaçlı revizyon imar plan kararları ile eski plan karşılaştırıldığında; kentsel sit alanı içerisinde öneri kütle adeti 1997 planında 145 adet iken 2008 yılı planında bu sayının 70'e düştüğü görülmektedir. Koruma alanları için bu sayı 1997 yılında 61 iken 2008 plan revizyonu ile 37 ye düşürülmüştür.

1997 yılı planı ile revizyon plan sonrası iki planın yapılaşma kararları ve tescilli yapı sayısı bakımından karşılaştırması aşağıdaki çizelgede verilmiştir (bkz. Çizelge 4.1.).

Çizelge 4.1. 1997 ve 2008 yılı revizyon planların karşılaştırılması

GİRESUN KORUMA AMAÇLI İMAR PLANLARI (1997 –Eski 2008-Yeni)	PLAN - ÖNERİ YAPILAŞMA KARARLARI						TESCİLLİ YAPI SAYISI			
	ÖNERİ KÜTLE ADETİ		TOPLAM TABAN ALANI (m ²)		TOPLAM İNŞ. ALANI (m ²)		ANITSAL		SİVİL MİMARİ	
	Eski	Yeni	Eski	Yeni	Eski	Yeni	Eski	Yeni	Eski	Yeni
SİT ALANI	145	70	17240	6831	51720	20493	4	5	43	81
KORUMA ALANLARI	61	37	9658	4257	52851	14798	16	16	44	48
TOPLAM	206	107	26898	11088	104571	35291	20	21	87	129

2008 yılında onanmış olan revizyon planda öneri yapı ve kat adetindeki azalış toplam inşaat alanlarındaki değişim verileri ile daha iyi anlaşılmaktadır. Kentsel Sit Alanı ve Koruma Alanları toplamı için 1997 yılı planında önerilen toplam inşaat alanı 104 571 m² iken 2008 yılı koruma amaçlı revizyon imar planı ile 35 291 m²'ye düşmüştür.

Kentsel sit alanında daha önceden tescillenmiş olan 43 adet sivil mimarlık örneği ve 4 adet anıtsal tescilli yapı sayısı 1997 yılında hazırlanmış olan planda sabit kalmış, 2008 yılı revizyon planı kapsamında 49 adet sivil mimarlık örneği ve 1 adet anıtsal yapı tescili önerilmiş ve tescil önerilerinin 42 tanesi sivil mimarlık, 1 tanesi ise anıtsal olarak tescillenmiştir.

Öneri olarak sunulan ve tescillenmeyen 7 adet geleneksel yapı için ise tekrar yapılaşma olması durumunda mevcut yapılaşma koşullarının uygulanması kararı verilmiştir [Merkez Şehircilik, 2009].

Planlama alanı içerisinde olup, çoğunlukla koruma alanlarında bulunan; tescilli anıtsal yapıların koruma alanı ve kentsel sit alanı içinde bulunuş, tescil numaraları ve yapı cinsine göre dağılımı çizelge 4.2 de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Planlama alanı içindeki tescilli anıtsal yapılar

Tescil No	Tescilli anıtsal yapı	Yapı cinsi	KAİP sınırlarında bulunduğu alan
25	Gogara Kilisesi (Müze)	Kilise	Kentsel sit alanı
27	Merkez Ortaokulu	Eğitim	Kentsel sit alanı
29	Ticaret Lisesi	Eğitim	Kentsel sit alanı
130	Eğitim Gönüllüleri Vakfı (eski Necatibey İlkokulu)	İdari	Kentsel sit alanı
212	Trafo Binası	İdari	Kentsel sit alanı
1	Hacı Hüseyin Camii Çeşmesi	Çeşme	1 No.lu Koruma alanı
2	Hacı Hüseyin Camii	Cami	1 No.lu Koruma alanı
10	Şifa Hamamı	Hamam	1 No.lu Koruma alanı
54	Kapı Kahve Camii	Cami	10 No.lu Koruma alanı
55	Millet bahçesi kapısı	Kapı	14 No.lu Koruma alanı
56	Hükümet Konağı	İdari	14 No.lu Koruma alanı
57	Kale Cami	Cami	14 No.lu Koruma alanı
59	Özel İdare Binası	İdari	14 No.lu Koruma alanı
66	Şeyh Keramettin Cami (Şih Cami)	Cami	11 No.lu Koruma alanı
79	Seyit Vakkas Türbesi	Türbe	10 No.lu Koruma alanı
80	Çınarlar Cami	Cami	7 No.lu Koruma alanı
82	Katolik Kilisesi (çocuk kütüphanesi)	Kilise	6 No.lu Koruma alanı
95	Soğuksu Cami	Cami	9 No.lu Koruma alanı
96	Gazipaşa İlköğretim okulu	Eğitim	9 No.lu Koruma alanı
98	Hacı Miktad Cami	Cami	11 No.lu Koruma alanı
60	Antik yol	Yol	13 No.lu Koruma alanı

Koruma alanlarında ise; 1997 yılında sayısı değişmemiş olan 44 adet sivil mimarlık örneği tescilli yapıya, 2008 planı ile 4 adet sivil mimarlık örneği daha önerilmiş ve tescillenerek 48 adede çıkarılmıştır.

Sonuç olarak; eski plan sınırında toplam 107 adet tescilli sivil ve anıtsal yapı, revizyon plan sonucu 150 adede çıkmıştır. 2008 revizyon imar planı ile bir önceki plana göre öneri yapılaşma alanı toplamında %66,7 lik bir azalma, tescilli yapı

sayısında ise %40,1 lik bir artış sağlanmıştır. Yapılaşma ile ilgili alınmış olan bu kararlar plana yansıtılmış ve uygulamada yaşanan sorunların giderilmesi yönelik plan kararları alınmıştır. Söz konusu plan kararları uygulama yöntemlerinde (bkz. Bölüm 4.8) detaylı olarak açıklanmıştır.

4.4. Plan Hazırlama Aşaması; Analitik Çalışmalar

Koruma amaçlı imar planları kent planlamanın özel bir alanıdır ve imar planlarını elde etme sürecindeki aşamalara koşut olarak hazırlanmaktadır. Bu sürecin ilk aşaması hazırlık aşamasıdır ve planlama alanına ilişkin analitik çalışmaları içerir. Giresun kent merkezine ait koruma amaçlı revizyon imar planı elde etme sürecinde de aynı süreç izlenmiştir. Bu yaklaşımla alana ilişkin analitik çalışmalar (doğal, ekonomik, sosyal ve fiziksel-mekansal yapı özellikleri) aşağıdaki bölümlerde açıklanmaktadır.

4.4.1. Doğal yapı

Fiziki ve doğal veriler, alanın jeomorfolojik yapısı ve topografik özellikleri ile flora ve faunası olmak üzere iki farklı alanda incelenmiştir.

Jeomorfolojik yapı ve topografya

Kentsel sit alanı, kentin kuzey ve doğu kısmını geniş bir perspektifte görebilen ve güney yönünden kuzey yönüne doğru giderek azalan eğimli bir topografyaya sahiptir. Okullar bölgesi ve Çınarlar Mahallesi'nin batısında ve sahil karayolunun üst kesimlerinde (Kale'nin etekleri) eğim %25'in üzerindedir. Hacı Hüseyin Mahallesi'nin bir bölümünde ve Fevzi Paşa Caddesi'nde ise %10'un altına düşmektedir. Bu özelliğine rağmen kıyı kesimlerinde yükselen bir yapı kuşağı, alanı karayolundan gözlenemez bir durumda perdelemektedir. Yol kenarında yer alan dik şevler, alanın karayolundan algılanmasını engelleyen diğer bir etkidir.

Kentsel sit alanı sınır olarak doğusunda Karadeniz sahil yolu, batısında ise kaleye kadar uzanan bir yerleşim alanıdır. Alanın deniz seviyesinden yüksekliği 20 m.'den başlayıp, kalenin doğu yamaçlarında 160 m.'ye kadar çıkabilmektedir (bkz. ek-1).

Flora ve fauna özellikleri

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin doğal bitki örtüsü ve coğrafi yapı karakteri planlama alanı bütününde de kendini göstermektedir. Giresun tarihi ve geleneksel yerleşim alanında evler küçük olmasıyla birlikte genellikle bahçelidir. Yerleşme dokusu içinde başlıca peyzaj ögesi bu konut bahçeleridir. Bahçelerde doğal arazi ve toprak yapısı korunmaktadır. Arazi dik eğimi, bina yerleşimlerini etkilediği gibi bahçeleri de etkilemiştir. Bahçeler genellikle taş kademelerle şekillendirilmiştir.

Evlerden dar sokaklara açılan bahçeler, yoğun bir yeşil doku oluşturmaktadır. Bitki dokusunun ana karakteristiğini; portakal, limon, mandalina, incir, elma, armut, fındık, kiraz, karayemiş gibi ağaçlar oluştururken tipik bir şekilde manolya, kıızılağaç, çam ve palmye ağaçlarına rastlanmaktadır. Giresun eski yerleşim alanı, yeşilin yöresel mimari üsluptaki evlerle bütünleşmesine güzel bir örnektir. Bahçeler meyve ve süs ağaçlarının yanı sıra, günlük ihtiyaca yönelik yöresel sebzelerden karalahana ve pazı yetiştirilen ekim dikim alanı olarak da kullanılmaktadır. Özellikle yaz aylarında, yöresel taşlarla yapılmış bahçe terasları dinlenme veya yemek yeme gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Bahçelerde yer yer taş çeşme veya taş ocaklar da tespit edilmiştir. Coğrafi yapı nedeniyle eğimli arazilerde şekillenen bahçelerde, taş kademe duvarları, taş yürüme yolları ve toprak zemini kaplayan yer örtücü bitkiler ile duvar diplerinden evlere kadar uzanan sarmaşıklar en dikkat çekici bahçe elemanlarıdır. Sarmaşıklarla kaplı yöresel taş duvarların çevrelediği bahçeler, ahşap ya da demir kapılarla sokağa açılır (bkz. Resim 4.6.).

4.4.2. Ekonomik yapı

Planlama alanında ekonomik yapı, sektörlere (tarım, sanayi ve hizmetler) göre incelenmiştir. Tarım sektöründe planlama alanı içerisinde organize tarım faaliyeti

dolayısıyla ekonomik faaliyetlere konu olacak düzeyde tarımsal üretim yoktur. Sadece ailelerin günlük ihtiyacını karşılayacak sebze ve meyvecilik yapılmaktadır

Resim 4.6. Kentsel sit alanı konut ve sokak peyzajı

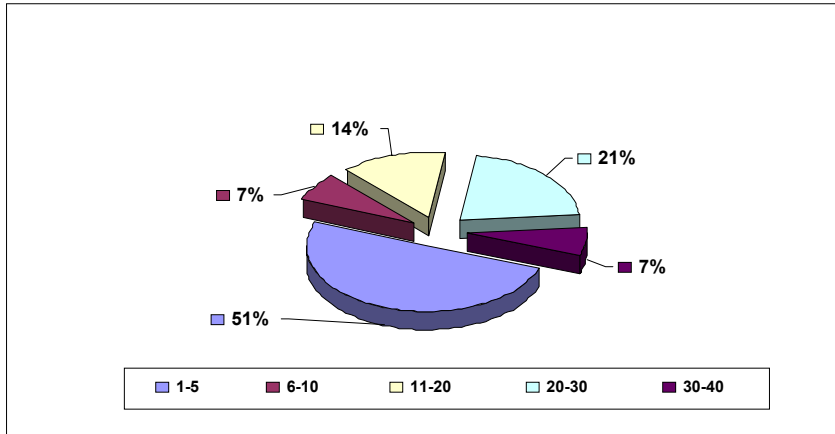
Sanayi sektöründe de planlama alanında bir endüstriyel faaliyet yer almamaktadır. Kent merkezinde ticaret alanında bazı küçük el sanatları birimlerine rastlanmaktadır.

Planlama alanında, hizmetler sektörüne ait bazı ticaret, turizm ve sosyal donatılar yer almaktadır. Bunlar en fazla iki kişinin çalıştığı Sokakbaşı mevkiinde ve Fevzipaşa Caddesi üzerinde yer alan bakkal, kırtasiye, manav, küçük kahvehane ve kafeler gibi günlük ticaret birimleri olarak Sokakbaşı Mevkiinde ve Fevzipaşa Caddesi üzerinde yer almaktadır. Koruma alanlarında faaliyet gösteren ticaret birimleri ise Giresun kent merkezinde yer almalarından ötürü kent bütününe hizmet ettiğinden daha yoğun bir karaktere sahiptir.

Planlama alanında yaşayan hane reisleri genellikle alt gelir (aylık gelir %43 oranında 500-1000 TL, %36 oranında 1000-2000 TL., %14 oranında 2000-3000 TL, %7 oranında 3000 TL.'nin üzerinde) grubundadır (bkz. Ek-2. Şekil-1) .

Planlama alanında yaşayanların mülk sahipliği, ekonomik düzeyi değerlendirmek önemli bir veridir. Araştırmalara göre konut kullanıcılarının %55'i mülk sahibidir (%45'i kiracı). Ayrıca kullanılmayan ve yaz aylarında sahibi tarafından kullanılan

evlerin olmasına bağılı olarak, mülk sahipliği oranının yarıdan fazla olacağını düşünülebilir. Bu araştırmayı destekleyecek nitelikte geleneksel konutta yaşama sürelerine yönelik soruya verilen yanıtlar da bunu desteklemektedir. Planlama alanındaki kullanıcıların yaşadıkları evlerindeki (1–5, 6–10, 11–20, 21–30, 30 yıl ve üzeri olmak üzere sınıflandırılan) yaşama süresi, mülk sahipliği oranını destekleyebileceği gibi kullanıcıların yaşam alanlarındaki kalıcılığını açıklamakta ve böylece kültürel mirasa sahip çıkma, koruma ve kullanma olasılığını arttırıcı bir durum olduğunu göstermektedir. Alanda yapılan anket çalışmasına göre ailelerin yarısı son 5 yıl içerisinde bu alana yerleşmişlerdir. Ancak, 10 yıl–20 yıl süreyle alanda yaşayanların oranı %14,21 yılın üzerinde alanda yaşayanların oranının %28 olması özgün kullanıcıların varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Bakımsız geleneksel konutlarda çoğunlukla kiracıların yaşadıkları ve bunların konutta yaşama süresinin 1–5 yıl arasında değiştiği gözlemsel olarak tespit edilmiştir. Tescilli sivil mimarlık örneği olan ve bakımlı olan konutlarda ise daha uzun süre yaşayan mülk sahiplerinin olduğu görülmüştür (Şekil 4.2.).

Şekil 4.2. Kullanıcının geleneksel konutta yaşama süresi

4.4.3. Sosyo-kültürel yapı

Planlama alanında sosyal yapı, paydaş olarak kullanıcının özelliklerini tanımlama ve böylece korumaya katılım düzeyini ve/veya stratejilerini geliştirmede belirleyici etkenlerden olduğu için incelenmektedir. Sosyal yapı (aşağıdaki bölümlerde) nüfus, eğitim, mesleki durum ve kültürel yapı özellikleri olarak ele alınmıştır.

Planlama alanı nüfusu, ortalama aile büyüklüğünün TUİK verilerine göre 4.62 olduğu kabulü ve toplanan veriler göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Buna göre kentsel sit alanı, 2008 nüfusu 4231 kişi ve koruma alanlarında yaşayan toplam nüfus 6240 kişidir. Koruma alanlarında en yüksek nüfusa sahip olan koruma alanı 11 no.lu koruma bölgesidir. Kent merkezinin de içinde bulunduğu bu alan aynı zamanda alan büyüklüğü olarak da en büyük alan olarak tespit edilmiştir. Tescilli sivil mimarlık örneklerinin ve anıtsal yapı yoğunluğunun en fazla olduğu koruma bölgesi de 11 nolu koruma bölgesi olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.3.).

Çizelge 4.3. Kentsel sit alanı ve koruma alanları 2008 yılı nüfusu

	ORTALAMA KAT SAYISI	YAPI SAYISI	NÜFUS
Kentsel Sit Alanı	2,97	309	4 231
1. Koruma Alanı	3,4	67	1 053
2. Koruma Alanı	3,33	9	138
3. Koruma Alanı	2,33	9	97
4. Koruma Alanı	3,32	25	383
5. Koruma Alanı	4,27	34	669
6. Koruma Alanı	7	1	32
7. Koruma Alanı	4	8	147
8. Koruma Alanı	4,42	12	245
9. Koruma Alanı	3,36	31	480
10. Koruma Alanı	3,65	17	286
11. Koruma Alanı	3,7	130	2 236
12. Koruma Alanı	3,45	9	142
13. Koruma Alanı	5,33	9	221
14. Koruma Alanı	2,5	4	46
15. Koruma Alanı	7	2	65
Toplam	3,35	676	10 471
Ortalama hane halkı büyüklüğü: 4,62			

Planlama alanında yaşayanların yaş gruplarına göre oranları; Çalışma alanı içerisinde yaşayanların yaşları; 0–6 yaş grubunda %2, 7–15 yaş grubunda %12, 16–25 yaş grubunda %15, 26–40 yaş grubunda %22, 41–50 yaş grubunda %15, 51 yaş üzerindeki grubun %34 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre alanda

yaşayanların orta yaş ve üzeri grubun yoğunlukta olduğu görülmektedir (bkz Ek-2 Şekil 2.). Anket sonuçlarına göre; alanında yaşayanların %49' kadın, %51'i erkektir.

Planlama alanında yaşayanların eğitim düzeyi, kentlilik ve koruma bilincinin geliştirilmesi ya da yaygınlaştırılmasında önemli bir etken olduğu için incelenmiştir. Anket sonuçlarına göre; kullanıcıların %10'u okur-yazar değil, %24'ü ilkökul, %17'si ortaokul, %27 lise, %22 üniversite mezunudur (bkz Ek-2, Şekil 3). Lise ve üniversite mezunlarının çoğunlukta olmaları koruma adına ümit var bir durum olarak değerlendirilebilir. Eğitim düzeyi ile birlikte meslek gruplarının bilinmesi de koruma-yaşatma sürecinde etken olduğu bilinmektedir. Anket sonuçlarına göre; kullanıcıların %7'si serbest meslek, %29'u memur, %15'i işçi, %14'u esnaf, %36'sı emeklidir (bkz. Ek-2, Şekil 4).

Planlama alanında yaşayanların kültürel yapısı, sadece taşınmaz değil taşınır kültür varlıklarının ve somut olmayan kültürel değerlerin korunmasında ve sürekliliğinde belirleyici olduğu için incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle kullanıcıların sosyo-kültürel yaşam biçimi ve katıldıkları sosyal aktivite türü ve katılma sıklığı tespit edilmiştir. Anket sonuçlarına göre; kullanıcıların %71'i üç aydan daha uzun süredir herhangi bir sosyal aktiviteye (sinema, tiyatro, konser vb.) katılmamıştır. Sosyo-kültürel aktivitelere katılım sıklığı oranları ise %7 her hafta, %22 ayda bir ve %71 her ay yada haftanın dışında olarak tespit edilmiştir (bkz Ek-2, Şekil 5).

4.4.4. Fiziksel- mekânsal yapı

Fiziksel-mekânsal yapı, taşınmaz kültürel mirasın korumaya değerliliğini tanımlamaktadır. Bu nedenle taşınmaz kültürel mirasın ve alanlarının özgün fiziksel-mekânsal yapı özellikleri belirlenmiştir. Planlama alanında Ne? Ne kadar? Koruma sürecinde hangi özgün yapı ve doku özelliklere nasıl müdahale edilmeli? Soruları da bu özelliklere göre belirlenecektir. Bu ele alışıta, yerleşim ve doku özelliklerinden tek yapı ölçeğindeki sistematik bir yaklaşım önemsenmiştir.

Yerleşim özellikleri, arazi kullanımı

Planlama alanında topografyanın ve/veya arazinin dik eğiminin olanak tanıdığı ölçüde oluşturulan ulaşım sistemine koşut olarak yerleşim deseninin organik düzende olduğu görülmektedir. Dar sokakların şekillenmesinde yine coğrafi yapı etkili olmuştur. Oldukça dik eğimlerin hâkim olduğu sokaklarda eğimin arttığı noktalarda taş merdivenlerle geçişler sağlanmıştır (bkz. Resim 4.7.).

Resim 4.7. Planlama alanı merdivenli sokak dokusu

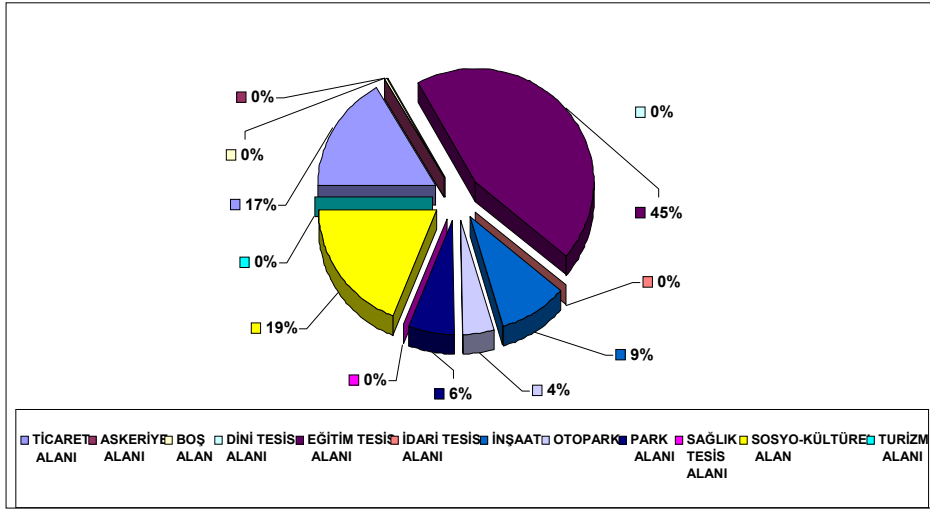
Alanın genelinde konutların bahçeli olduğu görülmektedir. Eğitim tesislerinin Şehitler Caddesi üzerinde, güneybirlik ihtiyaçların karşılandığı ticaret mekânları (kırtasiye, bakkal) konut altı zemin katlarda konumlanmaktadır. Alanın güneyinde de “kadınlar pazarı” olarak adlandırılan yöreye özgü sebze ve meyvelerin satıldığı bir açık pazar alanı yer almaktadır.

Sit alanı içerisinde tescilli yapılarda fonksiyon değişiklikleri sonucu sosyo-kültürel amaçlı kullanımı olan bazı yapılar yer almaktadır. Bunlar; Müze (Gogara Kilisesi), Rehabilitasyon ve Araştırma Merkezi ve Ticaret Lisesi’dir. Bir tescilli bina da restore edilerek kafe olarak kullanılmaktadır. Konut bahçeleri dışında yeşil alan olarak

kullanılan bir adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Alanda bir adet kreş ve öğretmen evi bulunmaktadır. Kentsel sit alanının Fevzi Paşa Caddesi ile sınırlandığı, 6 no.lu koruma alanında Katolik Kapusen rahiplerinin kullandığı kilise (şimdiki kullanımı çocuk kütüphanesi) bulunmaktadır (bkz. harita 4.2.).

Koruma alanlarında arazi kullanım biçimleri farklılıklar göstermektedir. 11 no.lu koruma bölgesi olarak adlandırılan ve kent merkezinin omurgası niteliğinde olan Gazi Caddesi üzerinde yoğun olarak ticaret kullanımı görülmektedir. Ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bu bölge, büro faaliyetleri ve perakende ticaret gibi ihtiyaca ve kent bütününe yönelik hizmet vermektedir. Bu alan içerisinde kamu kullanımına yönelik dini tesis alanları, rekreasyon alanı, belediye hizmet alanının yanı sıra turizm tesisleri ve yer yer konut alanları yer almaktadır. Diğer koruma alanlarında ise ticaret faaliyetlerinin genel olarak konut altı ticaret olarak biçimlendiği görülmektedir. Koruma alanları genelinde, farklı işlevler (rekreasyon alanı, eğitim tesis alanı, sosyo-kültürel alanlar, belediye hizmet alanları ve turizm tesis alanları gibi), kentsel sit alanı (bkz. Şekil 4.3.) ile koruma alanlarında (bkz Ek-2, Şekil 6) farklı oranlarda yer almaktadır. Planlama alanının bütününde arazi kullanım biçimi ve farklı işlevlerin yer seçimi harita 4.3’de gösterilmektedir.

Planlama alanında özgün sokak dokusunun korunmuş olduğu Dik Sokak, Özdemir Sokak ve Merdivenli Sokak gibi birkaç sokakta kesme-taş kullanılmış olmasına rağmen, alan bütününde yol yapım malzemesi olarak kilitli beton parkenin kullanım yoğunluğu göze çarpmaktadır (bkz. Ek-2 Şekil:7). Alanın sokak karakterini yansıtan bir diğer sokak Zeytinlik Sokaktır. Yol malzemesi diğerlerinden farklı olarak beton kaplamadır. Sit alanı güneyinde 10 m.’lik yol asfalt, Fevzi Paşa Caddesi ve doğusunda 35 m.’lik Mustafa Kemal Bulvarı ile sınırlıdır. Kent merkezinin omurgası niteliğinde olan Gazi Caddesi, kent meydanı ve çevresinde malzeme olarak kesme taş’ın yoğun olarak kullanılmasının yanı sıra dekoratif parke ve asfalt malzemelerinin bu bölgede kullanımı görülmektedir. Diğer koruma alanlarında ise kilitli beton parke yoğun olarak kullanılmıştır.

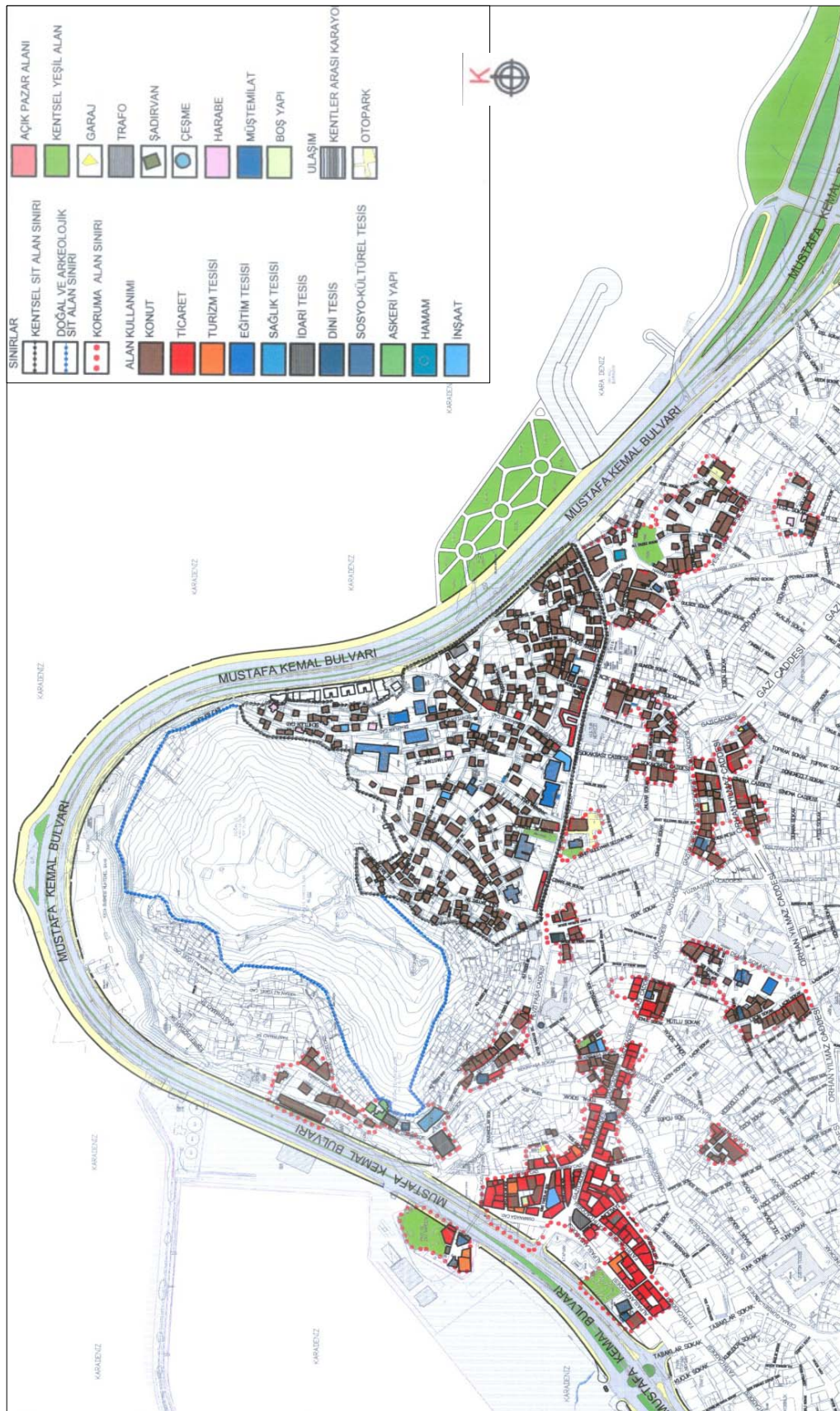
Şekil 4.3. Kentsel sit alanında arazi kullanımı

Parsel özellikleri ve parsel/yapı ilişkisi

Kadastral parsellerin kullanımı (yapılaşma durumu), parsel tipolojisi, parsel mülkiyet durumu ve parsel/yapı ilişkisi incelenmiş ve önce parsellerdeki yapılaşma durumu ve/veya dolu-boş oranları tespit edilmiştir (Çizelge 4.5, Harita 4.4, Şekil 4.4).

Sit alanında bulunan tarihi yapıların büyük çoğunluğunu parsel içine yerleşmiş ayırık nizam yapıların oluşturduğu görülmektedir. Bir tek örnek doğrudan sokağa açılmaktaysa da bu yapının büyük ölçekli bir değişim geçirdiği anlaşılmaktadır. Bahçe hemen hemen bütün konutlarda bulunurken bunun dışında başka bir açık alan kullanımı (avlu ve benzeri) yoktur.

Bahçelere, bazıları oldukça gösterişli olan bahçe kapıları ile ulaşılmaktadır. Parsel içinde kütleler büyük çoğunlukla sokağa yakın olarak konumlandırılmış, yüksek duvarlar arkasında kalan “arka bahçe” açık alan kullanımında ihtiyaç duyulan mahremiyeti sağlamıştır. Bahçe kapısından yapıya kadar olan bölümün koyu renk yerel taş kullanılarak döşendiği anlaşılmaktadır.

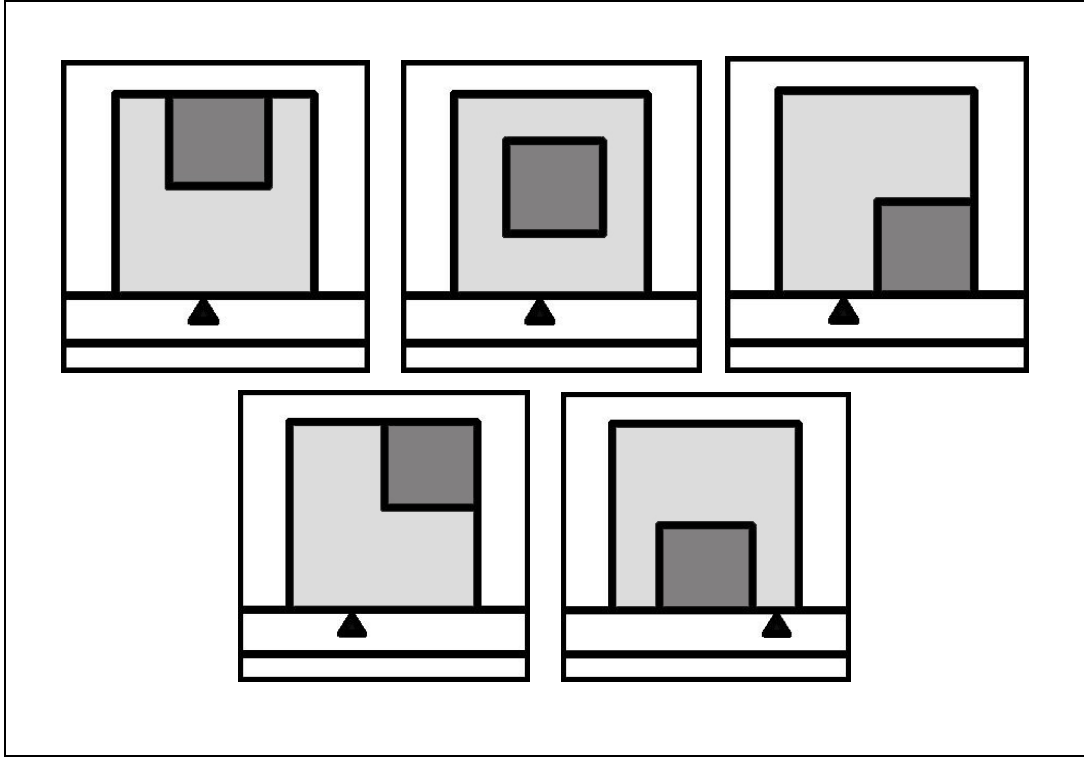

Harita 4.3. Planlama alanı arazi kullanımı

Çizelge 4.4. Kentsel sit alanı ve koruma alanları alan kullanımı

	KONUT ALANI	TİCARET ALANI	ASKERİYE ALANI	BOŞ ALAN	DİNİ TESİS ALANI	EĞİTİM TESİS ALANI	İDARİ TESİS ALANI	İNŞAAT	OTOPARK	PARK ALANI	SAGLIK TESİS ALANI	SOSYO-KÜLTÜREL ALANI	TURİZM ALANI
SİT ALANI	267.999	1.366	0	21	0	3.587	0	755	343	526	0	1.535	0
1. KORUMA ALANI	57.821	17.926	664	199	1.255	713	1.409	586	717	6.626	615	2.239	687
2. KORUMA ALANI	16.355	182	-	-	-	-	-	-	-	1.568	-	89	-
3. KORUMA ALANI	1.978	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. KORUMA ALANI	2.220	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. KORUMA ALANI	5.191	89	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. KORUMA ALANI	7.556	635	-	96	-	-	-	-	-	-	-	1.324	-
7. KORUMA ALANI	437	64	-	-	-	-	-	-	717	323	-	197	-
8. KORUMA ALANI	1.268	232	-	-	249	-	-	-	-	-	-	-	-
9. KORUMA ALANI	1.012	1.615	-	-	-	-	-	-	-	-	-	98	-
10. KORUMA ALANI	6.196	363	-	-	139	713	-	-	-	-	-	-	-
11. KORUMA ALANI	2.356	474	-	-	197	-	-	-	-	-	-	-	-
12. KORUMA ALANI	5.404	13.567	-	103	552	-	577	586	-	1.597	-	186	103
13. KORUMA ALANI	1.819	211	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14. KORUMA ALANI	6.029	92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15. KORUMA ALANI	-	-	664	-	118	-	767	-	-	-	615	-	-
TOPLAM	383.641	37.218	664	419	1.255	5.013	1.409	1.927	1.777	13.778	615	6.013	687

Kentsel sit alanında, yapıların parsellere oturmaının gösterildiği Şekil 4.4'den de anlaşılacağı üzere yapılar parselde kabul edilebilir bir taban alanı kullanımı göstermektedirler. Bu analiz verileri; planlamada kullanılacak olan taban alanı kat sayısının da belirlenmesinde önemlidir.

Şekil 4.4. Kentsel sit alanında yapı/parsel kullanımı

Kentsel sit alanı ve koruma alanlarındaki parsellerin büyüklüğü ve yapılaşma durumu ise çizelge 4.5'te verilmiştir. Genel olarak parsel taban alanında %35 lik bir kullanım tespit edilmiştir. Bunun doğal sonucu küçük parsellerde mütevazi, büyük parsellerde ise orantılı bir taban alanı kullanımı söz konusudur.

Planlama aşamasında plan kararlarını yönlendirmesi amacıyla alanın dolu (parselde yapının var olması) / boş (yapılaşmamış) parsellerin belirlendiği görülmüştür. Kentsel sit alanındaki parsellerinin %13'ünün, koruma alanındaki parsellerin %5.47'sinin boş olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.5. Planlama alanında parsel büyüklüğü ve yapılaşma durumu

	Alan Büyüklükleri	Boş Alan (m ²)	Yapılaşmamış Parsel(%)	Yapılaşmış Parsel(%)
Sit Alanı	136 147	17 798	13	87
1. Koruma Alanı	27 450	1 898	7	93
2. Koruma Alanı	4 061	782	19	81
3. Koruma Alanı	2 244	112	5	95
4. Koruma Alanı	7 649	316	4	96
5. Koruma Alanı	10 676	84	0.7	99.3
6. Koruma Alanı	2 814	1 267	45	55
7. Koruma Alanı	2 591	125	5	95
8. Koruma Alanı	3 525	0	0	100
9. Koruma Alanı	12 491	414	3	97
10. Koruma Alanı	5 109	277	5	95
11. Koruma Alanı	41 787	1 691	4	96
12. Koruma Alanı	2 270	51	2	98
13. Koruma Alanı	8 380	361	4	96
14. Koruma Alanı	5 101	310	6	94
15. Koruma Alanı	5 494	0	0	100

Parsel tipolojisi, parsellerin konumu ve yapının parseldeki konumuna göre belirlenmiştir (bkz. Çizelge 4.6) . Planlama alanındaki parseller bu yaklaşımla; ada orta parsel, ara parsel ve köşe parseller olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflamaya göre planlama alanında ada-orta parsel olarak 34 adet, ara parsel olarak 745 adet ve köşe parsel olarak ta 509 adet olmak üzere toplam 1288 adet parsel tespit edilmiştir.

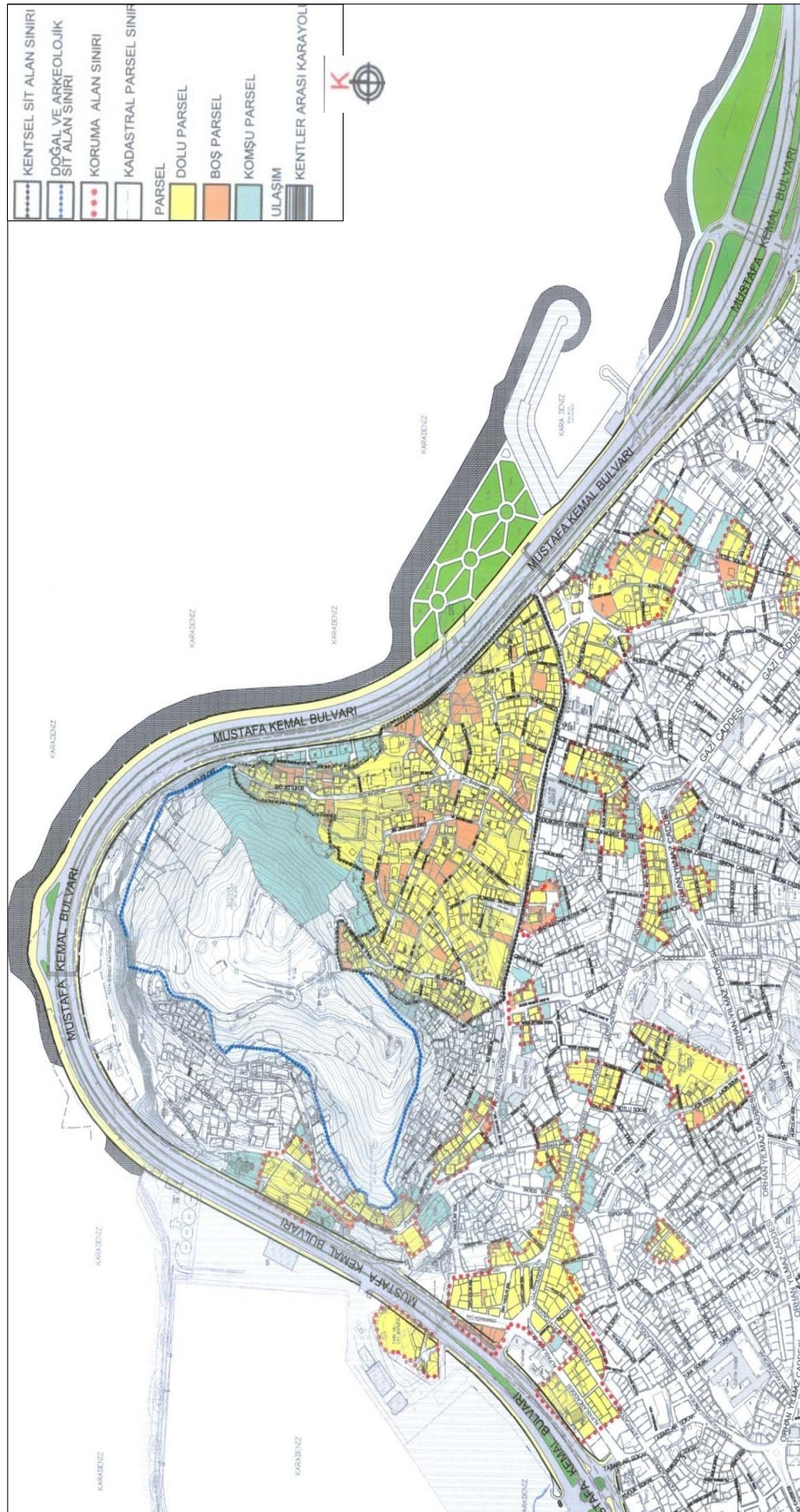
Bu verilere göre, koruma amaçlı imar planında özgün yerleşme deseni ve parsel tipolojisi korunabilecektir. Ayrıca orta parsel olarak adlandırılan hiçbir yoldan cephe almayan parsellerin tespit edilmesinin nedeni bu sorunun planlama aşamasında çözülmesidir. Köşe parseller de planlamada farklı yapılaşma koşulları gösterebilmeleri olasılığı nedeniyle tespit edilmiştir (bkz. Harita 4.5.).

Resim 4.8. Günümüz liman alanının 1940'lı yıllardaki görünümü
 [http://www.resim8.com/resim.php?git=http://www.resimlerden.com/giresun/Eski-giresun-resim.jpg.2009]

Resim 4.9. 1930'lu yıllarda Giresun Kalesi'nin Gedikkaya'dan görünümü
 [http://www.resim8.com/resim.php?git=http://img.webme.com/pic/k/kerassunde/eski-giresun.jpg, 2009]

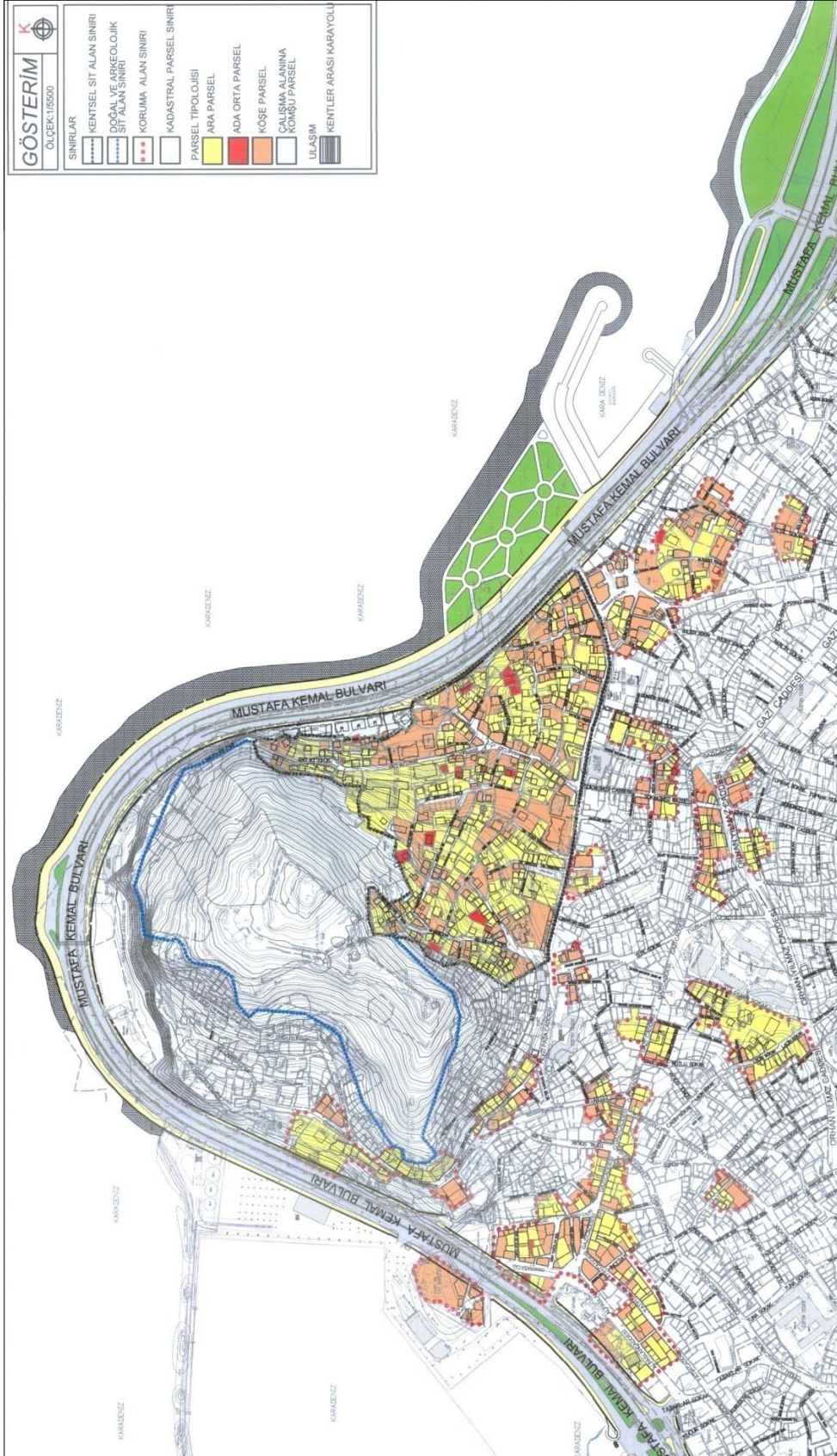
Harita 4.4. Planlama alanı dolu-boş parsel

Çizelge 4.6. Kentsel sit alanı ve koruma alanları parsel tipolojisi

PARSELİN BULUNDUĞU ALAN	ADA-ORTA PARSEL	ARA PARSEL	KÖŞE PARSEL
Sit Alanı	20	237	171
T.Koruma Alanı	7	254	169
1. Koruma Alanı	1	30	37
2. Koruma Alanı	-	5	5
3. Koruma Alanı	-	8	2
4. Koruma Alanı	2	15	14
5. Koruma Alanı	-	28	10
6. Koruma Alanı	-	6	3
7. Koruma Alanı	1	3	8
8. Koruma Alanı	-	7	3
9. Koruma Alanı	-	22	10
10. Koruma Alanı	-	14	8
11. Koruma Alanı	3	94	56
12. Koruma Alanı	-	7	4
13. Koruma Alanı	-	10	3
14. Koruma Alanı	-	5	1
15. Koruma Alanı	-	-	5
TOPLAM	34	745	509

Parsellerin mülkiyet durumu, planlama stratejilerini ve kararlarını belirlemede önemli olduğu için incelenmiştir. Alanda (Çizelge 4.7’de) hazine mülkiyeti oranı yüksektir (bkz Şekil 4.5.,Harita 4.6). Parsellerin konumu da plan kararları açısından etkili olduğu için ayrıca değerlendirilmiştir (bkz Harita 4.5).

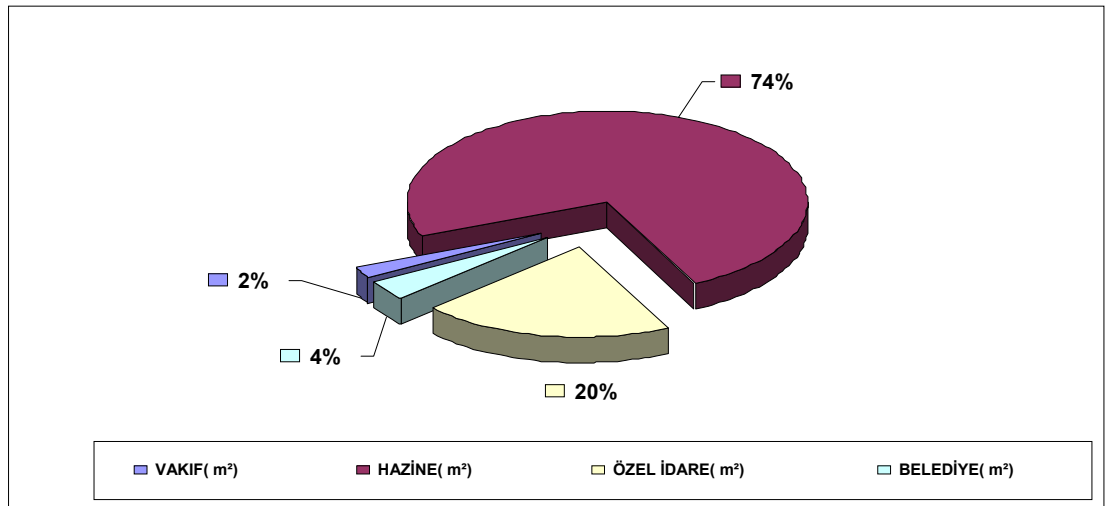
Planlama alanında yapı/parsel ilişkisi alanın özgün yerleşme desenini tanımlama ve yönlenme ile koruma kararları alma açısından önemlidir. Planlama alanında mevcut yapıların parsel içerisindeki konumlanışı ve yapı parsel oranlarının tespitine yönelik araştırmaya göre; sit alanında bulunan yapıların büyük çoğunluğunun bahçeli ve ayırık nizam yapılar olduğu görülmektedir (bkz. Resim 4.10).

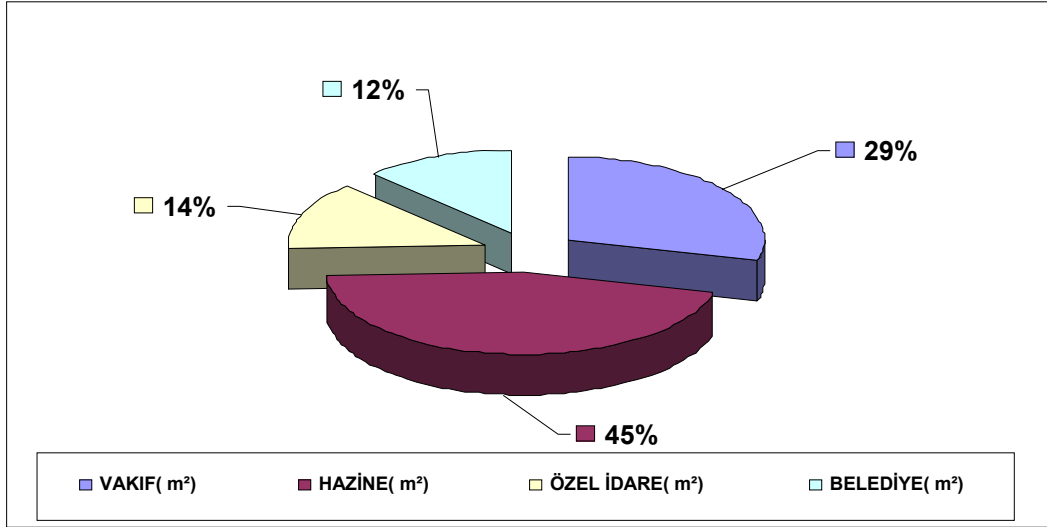
Harita 4.5. Kentsel sit alanı ve koruma alanları parsel tipolojisi

Çizelge 4.7. Kentsel sit alanı ve koruma alanları parsellerin mülkiyeti

	VAKIF (m ²)	HAZİNE (m ²)	ÖZEL İDARE (m ²)	BELEDİYE (m ²)
Sit Alanı	421	14876	4083	708
T. Koruma Alanı	2220	3424	1043	920
1. Koruma Alanı	217	-	-	-
2. Koruma Alanı	-	-	-	-
3. Koruma Alanı	-	-	-	-
4. Koruma Alanı	-	508	-	-
5. Koruma Alanı	-	887	509	-
6. Koruma Alanı	-	515	-	-
7. Koruma Alanı	215	-	-	-
8. Koruma Alanı	-	-	-	-
9. Koruma Alanı	144	-	180	-
10. Koruma Alanı	479	-	-	-
11. Koruma Alanı	820	-	-	440
12. Koruma Alanı	-	-	-	-
13. Koruma Alanı	-	-	-	-
14. Koruma Alanı	345	1514	354	-
15. Koruma Alanı	-	-	-	480

Şekil 4.5. Kentsel sit alanı mülkiyet durumu

Şekil 4. 6. Koruma alanları mülkiyet durumu

Bahçeler dışında başka bir açık alan kullanımı (avlu ve benzeri) yoktur. Bahçeler duvarlarla çevrelenmiştir ve sıklıkla gösterişli bahçe kapıları bulunmaktadır (bkz. Resim 4.11). Bu özelliğe uymayan yapılar zaman içinde değişim geçirmiş yapılardır. Adalara göre yapı yoğunlukları irdelendiğinde (bkz Harita 4.6) konutların oturumu ile üzerinde bulundukları parsel büyüklüğü arasındaki oran ortalama olarak %31 olarak tespit edilmiştir. Eğimli arazi konutlara erişim için merdivenlerin kullanılmasını zorunlu kılmaktadır (bkz. Resim 4.7). Bu nedenle kapıların önünde teraslar ve bu teraslara ulaşan basamaklar yaygındır. Sayıca az olmakla birlikte doğrudan sokağa açılan konutlar da bulunmaktadır (bkz. Resim 4.12).

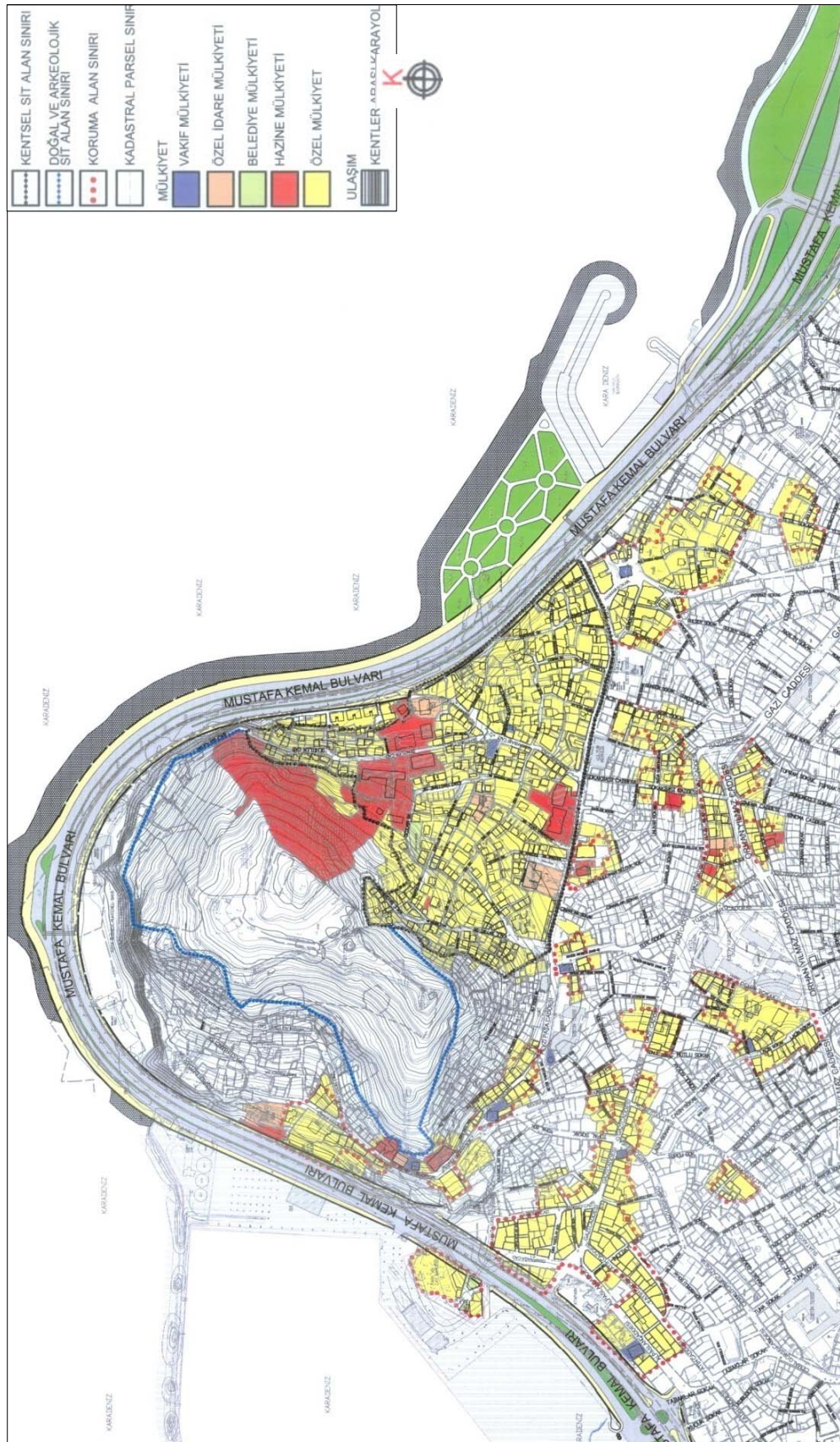
Resim 4.10. Planlama alanından ayırık nizam konut örnekleri

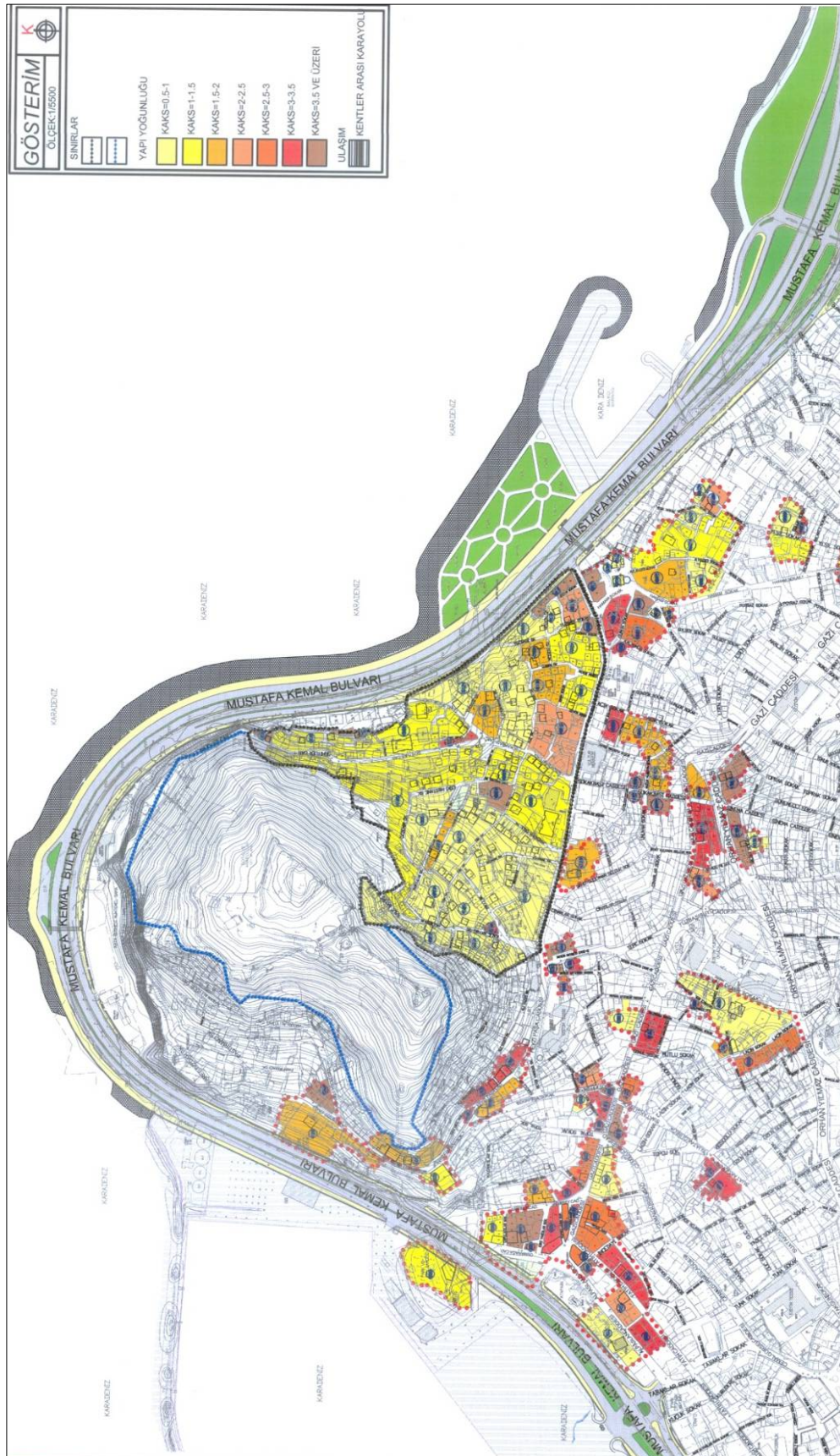
Resim 4.11. Planlama alanından konut dış bahçe kapıları

Resim 4.12. Planlama alanından konut tipleri

Harita 4.6. Kentsel sit alanı ve koruma alanlarında mülkiyet

Harita 4.7. Kentsel sit alanı ve koruma alanlarında yapı/parsel ilişkisi

Yapı stoku ve özellikleri

Planlama alanındaki yapılaşma, taşınmaz kültürel miras (tescilli sivil mimari yapılar, tescilli anıtsal yapılar, geleneksel yapılar) ve yeni yapılar olarak gruplandırılmıştır. Elde edilen verilere göre, kentsel sit alanı içerisinde 4 adet tescilli anıtsal yapı, 43 adet tescilli sivil mimari yapı bulunmaktadır. Bu yapıların, Kentsel Sit alanının omurgası niteliğinde olan Dik Sokak ve Düz Sokak üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (bkz. Resim 4.6.). Koruma bölgeleri olarak belirlenmiş olan etkileme geçiş alanları içerisinde 14 adet tescilli anıtsal yapı ve 44 adet tescilli sivil mimari yapı yer almaktadır. Bu yapılar Gazi Caddesi ve yakın çevresinde yoğunluk göstermektedir (bkz. Resim 4.13.). Yukarıda verilen rakamlar sınırlar içerisindeki yapı sayılarını vermektedir. Koruma alanı sınırlarının dışında 1 adet anıtsal kapı (Millet Bahçesi Kapısı) ve 1 adet anıtsal türbe (Seydi Vakkas Türbesi) tespit edilmiştir.

Sit alanında büyük ölçüde korunmuş olan dokuyu tescilli yapılar ve bunlarla aynı mimari özellikleri gösteren, aynı döneme tarihlenen diğer yapılar oluşturmaktadır. Bu yapıların tarihi dokuya görsel katkıları bağlamında yapı/açık alan ilişkisi, yapısal özellikler ve cephe elemanları açısından incelenmiştir.

Resim 4.13. Gazi Caddesi'nden (koruma alanından) tescilli yapı örnekleri

Taşınmaz kültür varlıklarının özgün nitelikleri

Planlama alanındaki mevcut yapıların ve özellikle taşınmaz kültür mirası olan yapıların fiziksel olarak iyi durumda oldukları tespit edilmiştir. Böylece bu yapıların özgün niteliklerini büyük ölçüde devam ettirdikleri söylenebilir. Kentsel sit alanı içindeki orta nitelikli yapılarda strüktürel yıpranmışlık olmamakla birlikte malzeme kayıpları, cephede bozulmalar, doğrama ve çatılarda eskimeler tespit edilmiştir. Bakımsız ve özgün değerleri korunma açısından iyi durumda olmayan yapılarda, bu bozulmaların yanı sıra strüktürel olarak da yıpranma tespit edilmiştir (bkz. Harita 4.8.). Kent merkezindeki örneklerin çoğunlukla yeniden onarım ve bakım ile kullanımlarını sürdürdükleri tespit edilmiştir. Sit alanı içerisinde de restorasyon uygulamaları devam eden bazı yapılar yer almaktadır (bkz. Resim 4.14.).

Resim 4.14. Planlama alanındaki restorasyon örnekleri

Planlama alanındaki yapıların cepheleri ile ilgili yerinde yapılan araştırmalar sonucu elde edilen tespitlere göre; kütlelerin sadeliği, cephe hareketlerinin cephe elemanları ile sağlanması sonucunu doğurmuştur. Açıklıklar çoğunlukla simetrik olarak ve katlar arasında değişim göstermeden cepheye yerleştirilmiştir. Katlar kullanılan yapı malzemesine bağlı olarak ahşap ya da taş kat silmeleri ile ayrılmıştır. Köşelerde, yine kullanılan malzemeye bağlı olarak, ahşap ya da taş plasterler kullanılmıştır. Plasterlerin çoğunlukla bir başlıkla sonlanmaktadır. Bazı yapılarda hareketli derin saçak silmeleri bulunmaktadır. Balkon kullanımı yaygındır. Çoğunlukla girişin hemen üzerinde yer alan balkonlar bazı yapılarda sütunlarla taşınırken bazı yapılarda

da demir payandalarla desteklenmişlerdir. Sit alanında bulunan kültür mirası niteliğindeki konut yapılarında, pencere ve kapıların hepsi dikdörtgen formludur. Pencere kat silmeleri arasında ritmik olarak yerleştirilmişlerdir. Pencere büyüklükleri, kısa ve uzun kenarlar arasında $\frac{1}{2}$ oranında belirlenmiştir. Bodrum katlarda pencere açıklıkları küçülmekte ve oranları çeşitlenmektedir. Ahşap ya da taş söveler ve lentolar sade doğramalardan, konsollu, başlıklı plaster formunda söveler ve derin profilli lentolara kadar çeşitli formlar alabilmektedir (Resim 4.15.).

Resim 4.15. Sit alanından tescilli yapı pencere örnekleri

Günümüzde çok çeşitli pencere sistemleri gözlenmekteyse de bunların bir bölümünün zaman içerisinde değiştirilmiş olduğu açıktır. Özgün durumunda konutlarda en yaygın olan pencere sistemlerinin giyotin pencereler ve iki kanatlı pencereler olduğu anlaşılmaktadır. Bazı örneklerde giyotin pencerenin alt bölümü kanatlı pencere olarak düzenlenmiştir. Giriş kapıları genelde çift kanatlıdır. Daha gösterişli ve büyük yapılarda tercih edilen düzenleme kapının iki yanında iki dar pencere ve kapı üstünde de yatay bir başka pencere açıklığı ile tamamlanmasıdır. Alt katlardaki pencerelerin hemen hepsi demir ya da ferforje parmaklıklar, ya da ahşap kepenklerle korunmaktadır. Bazı örneklerde üst katlarda da ahşap kepenkler bulunmaktadır (Resim 4.16.)

Resim 4.16. Sit alanından tescilli yapı cephe elemanları örnekleri

Planlama alanındaki yapıların yapım teknikleri ve yapım malzemeleri, korumaya yönelik fiziksel müdahalelerde belirleyici olması açısından tespit edilmiştir (Çizelge 4.8, Harita 4.10, Resim 4.17). Sit alanı ve koruma alanlarında, kültür mirası niteliğindeki yapılarda çoğunlukla yapım tekniği olarak taş dolgulu ahşap iskelet sistem kullanılmıştır. Yapılar kaba yonu kesme taş örgü bir temel ya da bodrum kat üzerine oturmuştur. Zemin ve alt katlarda yığma taş, üst katlarda ahşap iskelet sistemde yapılmış örnekler de bulunmaktadır. Aynı kat içinde de farklı yapım tekniği

ve malzeme kullanılması çok yaygındır. Bu nedenle duvar kalınlıkları değişiklik gösterir. Kaba yonu ya da moloz taş örgülerde köşelerde bir sıra kesme taş kullanıldığı örnekler de vardır. Tek bir örnekte cephe ahşap kaplamadır. Az sayıda yapıda bağdadi tekniğinde duvarlar kullanıldığı görölmektedir. Ahşap ve ahşap karkas duvarlar kireç sıva ile sıvanmıştır. Yalnız bir örnekte bu sıvanın üzerine yapılmış bitkisel motifli bezemeler günümüze gelebilmiştir.

Kentsel sit alanı içerisinde yer alan tescilli sivil mimarlık yapı örneklerinde çok büyük oranda geleneksel yapım malzemesi olarak strüktür elemanı olarak ahşap, dolgu malzemesi olarak taşın kullanıldığı gözlemlenmiştir. Tescilli anıtsal yapılarda ise malzeme olarak taşın kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak müdahale görmüş geleneksel yapılarda beton kullanımına rastlanmaktadır.

Resim 4.17. Planlama alanından yapım malzemesi ve yapım tekniğine örnekler

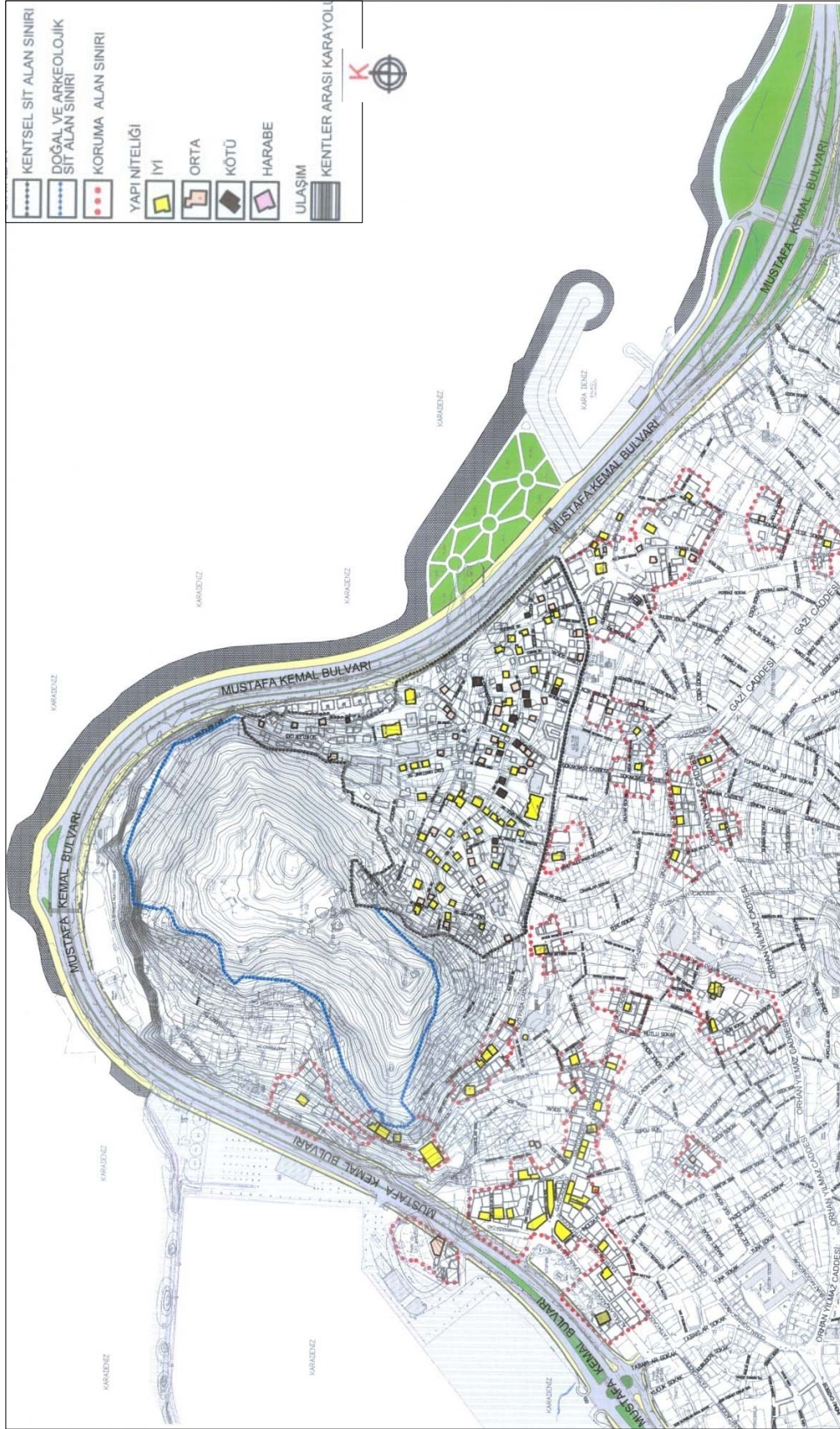
Çizelge 4.8. Kentsel sit alanı ve koruma alanlarındaki yapım tekniği

YAPIM SİSTEMİ	SİT ALANI		KORUMA ALANI	
	ADET	YÜZDE	ADET	YÜZDE
Ahşap iskelet	2	2,02	1	1,56
Yığma+Ahşap+Betonarme	2	2,04	-	-
Yığma+Ahşap iskelet	69	70,4	24	37,6
Yığma+Ahşap isk.+Betonarme	2	2,04	-	-
Yığma+Betonarme	10	10,2	3	4,68
Yığma	13	13,3	36	56,16
TOPLAM	98	100	64	100

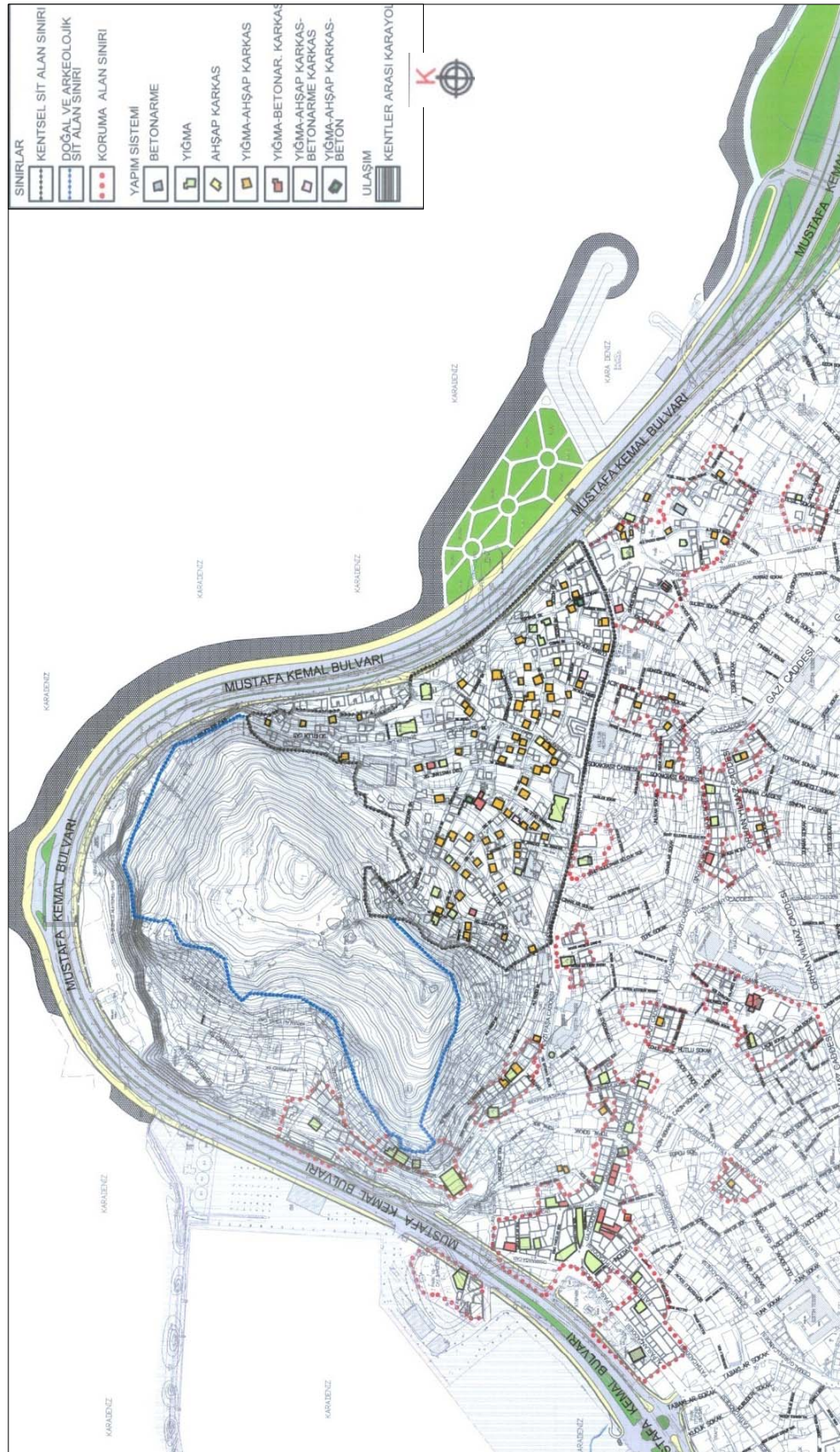
Çalışma alanında bulunan tescilli sivil mimari yapılar, tescilli anıtsal yapılar ve bu yapıların özelliklerini taşıyan tescil edilmemiş geleneksel yapılarda kullanılan çatı malzemesi tespiti de yapılmıştır (bkz Çizelge 4.9.). Böylece, planlama kararlarında sokak sulietinin korunması yönünde temel veriler elde edilmiştir. Ayrıca, yapılacak esaslı bakım ve onarımlara, restorasyon eylemlerine ve yeni yapılaşmaya ilişkin kararlarda, dokuya aykırı kararlar önlenmiş olacaktır.

Çizelge 4.9. Kentsel sit alanı ve koruma alanları çatı malzemesi

	SİT ALANI		KORUMA ALANI	
	ADET	YÜZDE	ADET	YÜZDE
Alaturka	17	17,9	13	19,4
Levha-Alaturka	8	8,47		
Beton	-	-	1	1,5
Kurşun	-	-	3	4,5
Levha Marsilya	5	5,25	9	13,5
Marsilya	30	31,58	16	23,8
Marsilya- Alaturka	2	2,1		
Oluklu Levha	29	30,5	24	35,8
Teras	4	4,2	1	1,5
TOPLAM	95	100	67	100

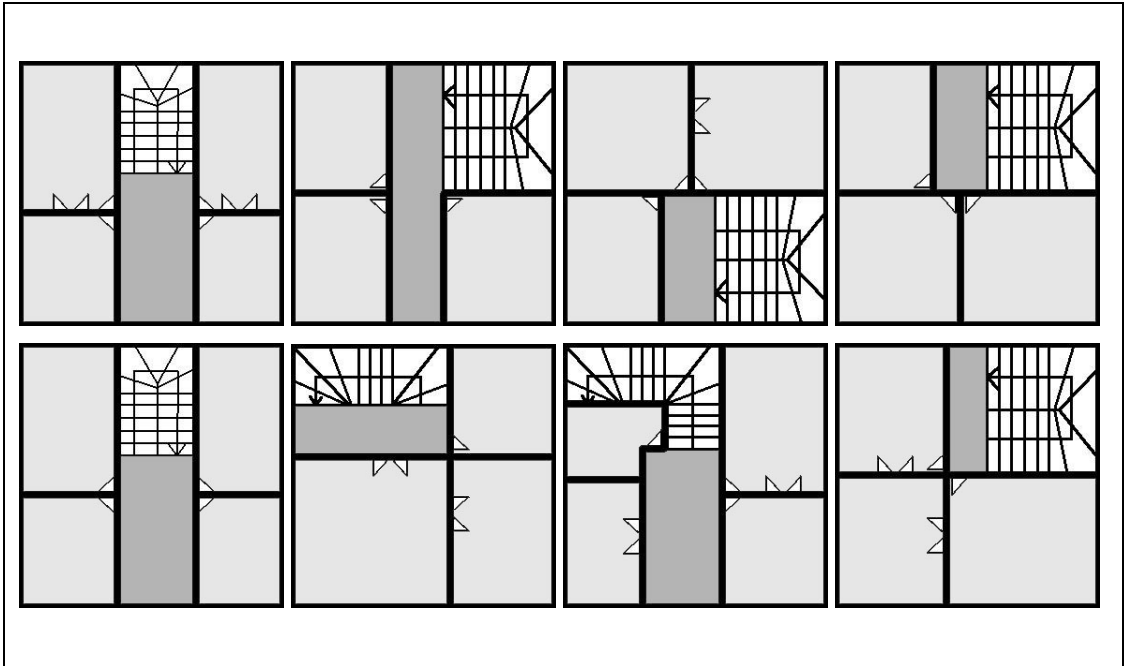
Harita 4.9. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yapı niteliği

Harita 4.10. Kentsel sit alanı ve koruma alanları yapım tekniği

Planlama alanında %31.58 oranında Marsilya kiremidin kullanıldığı görülmüştür. Kıрма çatı ile kapatılan konutlarda özgün çatı örtüsü olarak alaturka kiremit kullanıldığı anlaşılmıştır. Pek çok yapıda özgün alaturka kiremit örtü Marsilya kiremidi ya da oluklu levha ile değiştirilmiştir, bunun yanı sıra dini tesislerde çatı örtüsü olarak geleneksel biçimde kurşun kullanıldığı görülmektedir.

Kentsel sit alanı ve koruma alanlarındaki tescilli sivil mimari yapıların planları ve/veya mekân organizasyonu incelendiğinde; plan şemalarında çok fazla çeşitlilik göstermemektedir. Giriş katı bütün odaların açıldığı bir giriş holü etrafında gelişmiştir. Odalar bu holü iki ya da üç yandan çevreler. Benzer şekilde üst katta da bir orta hol ve bunu iki ya da üç yandan çevreleyen odalar bulunur. Odalar birbirine kapılarla bağlanır. Holün iki yanına yerleşmiş odalardan oluşan ve orta sofalı geleneksel Türk evi tipine yakın olan plan daha çok büyük konutlarda tercih edilmiştir. Merdivenin giriş holünde bağlandığı yer üst kat planının biçimlenmesinde belirleyici olmaktadır. Bu nedenle alt ve üst kat planları birbirinden farklı olabilmektedir (bkz. şekil 4.7.).

Şekil 4.7. Tescilli sivil mimari yapıların plan tipolojileri

Çoğunlukla sahansız olarak çözülen merdiven basamakları dönerek iki ya da üç kollu yükselir. Merdiven altı tuvalet olarak kullanılırken, merdivenin üstü çatı arasında alçak tavanlı bir depo olarak değerlendirilmiştir. Odaların boyutları dışında birbirlerinden farklılıkları yoktur. Geniş bir ocak ve taş lavabo/tekne ile diğer odalardan ayrılan mutfak bazı evlerde üst kata yerleştirilmiştir.

Planlama alanında kat yüksekliklerinin bir kat (müştemilat) ile 8 kat arasında değiştiği görülmektedir. Sit alanı ve koruma alanları içinde yer alan geleneksel ve tescilli yapıların genellikle zemin+2 katlı ya da 3 katlı yapılardan oluştuğu gözlenmektedir. Bu yapıların bazıları 2 metre yüksekliğinde depo amaçlı kullanılan müştemilatlara sahiptir. Yeni yapılaşmış ve inşaat halindeki yapıların kat adedinin 4’den fazla olduğu tespit edilmiştir (bkz Harita 4.11).

Yürürlükteki imar planı ve mevcut yapılaşmaya ilişkin tespitler incelendiğinde; kat adetlerinde uyumsuzluklar gözlenmektedir. Bu uyumsuzluk çalışma alanının topografik yapısından kaynaklanmaktadır. Alanın topografik durumu göz önünde tutulduğunda çok miktarda eğimden kazanılan katlar gözlemlenmiştir. Kent merkezinde 4-5 katlı yapıların yoğunluğu gözlemlenirken, kentsel sit alanı içerisinde genellikle 2-3 katlı yapılaşmanın devamlılığını sürdürdüğü gözlenmektedir. Koruma alanları incelendiğinde yeni yapılaşmaların 7-8 kata kadar çıktığı gözlenmektedir (Resim 4.18).

Resim 4.18. Planlama alanında kat adetlerine örnekler

4.5. Analitik Çalışmaların Değerlendirilmesi: Sorun ve Olanaklar

Analitik çalışmalar değerlendirilerek, sürdürülebilir koruma yaklaşımına göre sorun ve olanaklar belirlenmiştir. Bu değerlendirme sonuçları, koruma amaçlı imar planına ilişkin kararların alınmasında yönlendirici hatta belirleyici olması açısından, planlama sürecinde önemli görülmektedir.

4.5.1. Değerlendirme

Kentsel sit alanı ve koruma alanlarında elde edilen analitik çalışma verilerinin değerlendirilmesiyle, öncelikle planlama alanının ve/veya kültürel miras alanının korunması-yaşatılması gereken özgün nitelikleri tanımlanmıştır. Bu nitelikler;

- Kentsel sit alanında; 4 adet tescilli anıtsal, 43 adet tescilli sivil mimarlık örneği yapı, 38 adet yeni tescilli sivil mimarlık örneği yapı; koruma alanlarında 16 adet tescilli anıtsal yapı, 44 adet tescilli sivil mimarlık örneği ve 4 adet yeni tescilli sivil mimarlık örneği yapı için, toplam 149 adet yapı ile 23 adet ağaç (22 adet ağaç tescilli, 1 adet yeni tescilli) tespit edilmiştir.
- Planlama alanında arazi özel mülkiyet dışında maliye hazinesi, İl özel idaresi, belediye, vakıf arazileri olmak üzere sıralanmaktadır. (Hazine % 74, özel idare %20, belediye %4 ve vakıf %2)
- Kentsel sit alanı parsellerinin %55.4'ü (237 adet) ara parsel, %4.7'si (20 adet) ada orta parsel ve %39.9'u (171 adet) köşe parseldir. Koruma alanlarındaki parsellerin ise, %59'u (254 adet) ara parsel, %1.7'si (7 adet) ada orta parsel ve %39.3'ü (169 adet) köşe parsel olduğu tespit edilmiştir.
- Kentsel sit alanındaki parsellerin %13'ü, koruma alanındaki parsellerin ise %5.47'si yapılaşmamış parsellerdir.
- Sit alanında bulunan yapıların büyük çoğunluğunun bahçe içine yerleşmiş ayırık nizam yapılar olduğu görülmektedir. Koruma alanlarında ise bitişik nizam görülmektedir.
- Koruma alanlarında genellikle 4-5 katlı yapıların yoğunluğu gözlemlenirken, kentsel sit alanı içerisinde genellikle 2-3 katlı geleneksel dokunun devamlılığını sürdürdüğü gözlenmektedir.

- Sit alanı ve koruma alanlarında, tarihi yapılarda en fazla kullanılan yapım tekniği taş dolgulu ahşap karkas sistemdir.
- Kentsel sit alanı içerisinde yer alan tescilli sivil mimarlık yapı örneklerinde çok büyük oranda geleneksel yapım malzemesi olarak strüktür elemanı olarak ahşap, dolgu malzemesi, olarak da taşın kullanıldığı gözlemlenmiştir. Koruma alanlarında ise geleneksel yapılarda taş kullanılırken, yeni yapılarda beton malzeme kullanılmıştır.
- Kentsel sit alanı içerisinde genellikle Marsilya kiremit, çatı malzemesi kullanılmıştır, oluklu levha bunu takip etmektedir. Koruma alanlarında ise genellikle oluklu levhayı Marsilya tipi çatı malzemesi takip etmektedir.
- Yapı kalitesi; Koruma alanı içindeki yapılarda orta ve kötü nitelikteki yapılara rastlanmaktadır. Sit alanında ise yapıların genellikle iyi durumda olduğu söylenebilir.
- Konutlar prizmatik kütleler halindedir ve çıkmalar gibi kütle hareketleri çok nadir görülmektedir. Bu kütlelerde ise, giriş üzerine bütün yapı boyunca devam eden bir çıkma altında bir veranda oluşturacak şekilde yapılmıştır.
- Kütle hareketlerinin fazla olmaması cephelere de yansımıştır. Katların kullanılan malzemeye bağlı olarak ahşap ya da taş kat silmeleri ile ayrılmasının yaygın olarak kullanılmış olması göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra köşelerde yine kullanılan malzemeye bağlı olarak ahşap ya da taş pilasterler kullanılmıştır. Pilasterler çoğunlukla bir başlıkla sonlandığı gözlemlenmiştir. Bazı yapılarda hareketli saçak silmeleri bulunmaktadır. Çıkmaların nadiren görüldüğü tarihi konutlarda balkon yaygın kullanılmıştır. Çoğunlukla girişin hemen üzerinde yer alan balkonların, bazı yapılarda sütunlarla taşınırken bazı yapılarda da demir konsollarla desteklendiği tespit edilmiştir.
- Sit alanı ve koruma alanlarında bulunan tarihi konutlarda pencere ve kapıların hepsinin düz dörtgen formda olduğu görülmektedir. Pencere kat silmeleri arasında ritmik olarak yerleştirilmiştir. Pencere açıklıklarının kısa ve uzun kenarları arasında $\frac{1}{2}$ oranının uygulandığı gözlenmiştir. Kullanılan duvar malzemesine göre ahşap ya da taş sövelerin pencereleri çerçevelediği, bu sövelerin sade doğramalardan, alınlıklı ve pilasterli sövelere kadar çeşitli formları aldığı tespit edilmiştir. Çok çeşitli pencere sistemleri uygulanmışsa da giyotin pencereler ve iki kanatlı pencereler yaygın olarak kullanılmıştır.
- Kapılar genelde çift kanatlıdır ve özgün halinde iki yanında iki dar pencere ve kapı üstünde de yatay bir başka pencere açıklığı ile tamamlanan bir düzenle yerleştirilmiştir. Bezemelere nadiren rastlanan konutlarda yapılar pencere söveleri ve korkuluklar ile dekore edilmişlerdir. Önemli sayıda yapıda özgün demir parmaklık ve korkuluğun günümüze kadar geldiği göze çarpmaktadır. Özellikle zemin ve bodrum katlarda parmaklıkların yanı sıra ahşap kepenkler de kullanılmış olduğu tespit edilmiştir.

4.5.2. Sorunlar

Analizlerin değerlendirilmesiyle belirlenen sorunlar; fiziksel mekan/çevre/dokuya ilişkin, sosyal / ekonomik sorunlar ve korumaya ilişkin sorunlar olmak üzere 3 alt başlıkta değerlendirilmiştir.

Fiziksel Mekân / Çevre / Dokuya İlişkin Sorunlar; Planlama alanındaki kentsel sit alanında geleneksel yapıların oluşturduğu fiziksel mekânda, önemli bir bozulma görülmemektedir. Ancak, kentsel sit alanı sınırına yakın ve bitişiğinde yapılaşmış olan Fevzi Paşa Caddesi ve Atatürk Bulvarı üzerindeki yeni dönem yapılaşmaları kentsel siti oluşturan doku ile uyumsuz ve aykırı nitelikler taşımaktadır. Kentsel sit alanında var olan yapıların asıl kullanıcıları veya mülk sahipleri tarafından terk edilmesi ve sit alanı sınırları dışında yapılmış olan yeni yapıların tercih edilmesi, kentsel sit alanında var olan dokunun yeni yapılaşmalarla bozulmasını engellerken, diğer yandan bir bölüm yapının bakımsızlıktan zarar görmesi gibi bir sonuca da yol açmıştır. Geleneksel yapılara son yıllarda özellikle orijinal yapım malzemeleri dışında yapım malzemeleri kullanılarak yapılmış olan eklentiler, fiziki mekânda önemli bir sorun olarak görülmekte ve görsel açıdan kötü bir görüntü oluşturmaktadır.

Özellikle geleneksel yapı ve bahçe duvarlarının onarılması adına yapılan uygulamalar geleneksel dokuya aykırı bir görünüm oluşturmaktadır. Aynı şekilde sit alanı içinde birçok yolda kaplama malzemesi seçimi olarak kullanılan kilitli beton parkeler de bu dokuya aykırı düşmektedir.

Kentsel sit alanı içindeki yeni yapıların dokuya uyumsuz/orantısız oluşu geleneksel konut dokusunda bozulmalara neden olmaktadır. Yine kentsel sit alanının topografyasından kaynaklanan kat kazanımları dokuya aykırı yapılaşmada en önemli etkenlerden biridir denilebilir. Geleneksel konutların çatılarında kimi örnekte boyanmış kiremit kullanımı ve cephelerin ortalarında geçen elektrik ve telefon

kabloları önemli bir görsel kirlilik oluşturmaktadır, bu uygulamalar da yöresel mimariyi bozan önemli sorunlardan biridir.

Ulaşım problemleri olarak ana aks servis ve otopark ile sosyal donatı eksiklikleri de kentsel sit alanı için sayılabilecek başlıca sorunlardır.

Koruma alanları olarak adlandırılan tescilli yapıların etrafındaki yapılaşmalarda özellikle yoğunluk artışı ve yüksek katlı yapılaşma dikkat çekicidir. Bu bölgelerde geleneksel dokudan bahsetmek mümkün gözükmemektedir. Keza tescilli sivil mimarlık örnekleri ve tescilli anıtsal yapıların bulunduğu yapı adalarındaki yapılaşma nizamının genel olarak bitişik yapı nizamında ve yüksek katlı olmasından kaynaklanan geleneksel dokuya aykırı yapılaşma oluşmuştur.

Sosyo / Ekonomik Sorunlar; Kentsel sit alanı içinde kullanıcıların değişimi, göçle gelen nüfusun eski kullanıcıların yerini alması, kültürel bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Kentsel sit alanı içindeki dokuyu sahip oldukları kültürle üreten nüfusun, yerini eski kullanıcılara göre daha yoksul ve kırsal nitelikli göçle gelen bir nüfusa bırakması, planlama alanında sosyal ve ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sorun, gerek yapılan eklentilerde ve gerekse yapıların bakımına ilişkin sorunlar olarak gözlemlenmektedir.

Kentin kültüründe çok önemli bir yere sahip mahremiyet olgusu, yapıların büyük oranda aynı tarafa yönelmeleri ve eğime göre bir veya maksimum iki katlı konut inşası ile başarılmıştır. Yakın dönemlerde inşa edilen betonarme yapılar iklim koşulları da dikkate alınarak yine güneşe yönelmiş ancak yüksek katlarda inşa edilen yapılar diğer parsellerdeki konutların mahremiyetini bozmuştur.

Yakın döneme kadar geleneksel konut dokusunun üzerindeki yüksek katlı yeni yapılaşma baskısı da ekonomik olarak daha cazip gözüktüğünden geleneksel konut dokusu bozulmalara uğramıştır.

Koruma-Yaşıtmaya İlişkin Sorunlar; Kentsel sit ve koruma alanları tanımlamaları Giresun kenti için oldukça eski olmasına rağmen, koruma amaçlı imar planlarının uygulanamaması, alınmış koruma kararlarının plan üzerinde kalması ve paydaşların katılımını sağlayabilecek bir stratejinin henüz hayata geçmemiş olması, kentte koruma bilincinin yeterince yerleşmemiş olması, Giresun açısından korumaya ilişkin sorunların başında gelmektedir. Revizyon öncesi plandaki; tescilli eser, plan notları ve planın koruma konusundaki hassasiyeti dikkate alındığında sorunun ne denli büyük olduğu da ayrı bir tartışma konusudur. Tescilli yapılar başta olmak üzere, geleneksel yapıların bakım korunmasına ilişkin iş ve işlemlerin ekonomik açıdan önemli bir maliyet oluşturması, bunun yanında kullanıcı profilinde yaşanan yoksullaşma, koruma açısından önemli bir açmazdır. Dokuyu oluşturan geleneksel yapıların çağdaş konfor olanaklarına sahip olmaması, gereksinimlere yanıt verememesi, yapıların kullanılabilir duruma getirilmesi için değişikliklere ve ilave yapılaşmalara gereksinim duyulması da korumaya ilişkin sorunlar arasında yer almaktadır. Burada geleneksel dokudaki birçok yapının ya kiracılar tarafından kullanılıyor olması ya da ev sahiplerinin dönemsel olarak kullanımlarının yapıların korunarak-yaşıtılmasına menfi yönde etkisi olduğu söylenebilir.

4.5.3.Olanaklar

Analizlerin değerlendirilmesi sonucu planlama alanına ilişkin olanaklar yasal, yönetsel ve finansal olanaklar olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Yasal Olanaklar; Kentsel sit alanı ve koruma alanları içinde var olan korunması gerekli kültür varlıklarına ilişkin tescil ve koruma kararları korumaya ilişkin somut adımların atılabilmesi için bir olanak sağlamıştır. Bugün için, gerek Giresun kentsel sit alanı gerekse koruma alanlarının sınırlarının belirlenmiş olması, planlama alanı içinde çok sayıda anıtsal kültür varlığı ve sivil mimarlık örneğinin tescil edilmiş olması, yasal açıdan kent dokusunun korunması için olanakların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Giresun koruma amaçlı revizyon imar planının tamamlanması, Koruma Bölge Kurulu'na uygun görülmesi ve Belediye Meclisi tarafından onaylanması

sonrasında, koruma kararlarının yaşama geçirilmesi bakımından yasal açıdan yeni bir adım atılmış, yeni bir olanak yakalanmıştır.

Yönetmelik Olanaklar; Giresun Belediyesi'nin Mayıs-2003 ten bu yana Tarihi Kentler Birliği'nin etkin bir üyesi olması, koruma konusunda yerel yönetimde ve halkta artan bilinç, geleneksel dokunun korunması açısından önemli bir yönetmelik olanak olarak görülmelidir. Koruma bilincinin yerleşmesi ve yaygınlaşması için yerel yönetimlerin, meslek odalarının ya da diğer kamu kurum ve kuruluşlarının öncü ve örnek olması, korumanın ekonomik kalkınma modeline dönüşmesine önemli bir katkı yapacaktır. Belediye-Valilik ve Koruma Bölge Kurulu ilişkilerinin koruma konusundaki son dönem gelişmeleri ve bakış açısı değişikliği bir olanak olarak görülmelidir. Ayrıca belediye bünyesinde KUDEB oluşturulması isteği de bir yönetmelik olanak olarak görülebilir.

Finansal Olanaklar; Korumaya ilişkin mevzuatta son yıllarda yapılan yeni bazı düzenlemeler ile yeni kaynakların oluşturulması ve kaynakların düzenli hale getirilmesi, koruma açısından yeni finansal olanakların oluşmasını sağlamıştır. Giresun'un içinde bulunduğu coğrafyanın taşıdığı doğal zenginlik turizm olanaklarını da beraberinde getirmektedir. Giresun kentsel sit alanı ve koruma alanları içerdikleri doğal güzellikler, tarihi ve dini mekânlar ile doğal-kültür turizminin potansiyel noktalarından birisidir. Ancak yerleşme içerisinde turizm faaliyetleri için altyapı henüz yetersizdir. Turizm yatırımları günümüze kadar çok kısıtlı bir çerçevede gelişimini sürdürmüştür. Bölge içerisinde yapımına başlanan turizm tesislerinin niteliklerinin iyileşmesi ile beraber turizm etkinliğinin de artacağı düşünülmektedir. Artan turizm etkinliği, kentsel sit alanı ve il merkezinde (koruma alanlarında) de ticari açıdan da önemli gelişmelere yol açacaktır.

Finansal olanaklar başlığı altında yeni düzenlemelerle TOKİ'nin yıllık %4 faizli 10 yıl vadeli kredi, Kültür Bakanlığının proje için 50.000 YTL, uygulama için 200.000 YTL ye kadar Nakdi yardımı ve emlak vergisinden %10 oranında "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" olarak kesinti ayrılması finansal olanaktır.

4.6. Plan Hedefleri

Planlama alanına ilişkin plan hedefleri fiziki mekân, ekonomik ve yönetsel hedefler olarak sınıflandırılmıştır.

Fiziki Mekâna Yönelik Hedefler; Alan genelinde doluluk-boşluk oranlarının korunması, dokuyu oluşturan asli unsurların, parsel yapısı, sokak dokusu vb. korunması, yapılara sonradan yapılan ve yapıya zarar veren eklentilerin kaldırılması, görsel kirliliğe yol açan malzeme kullanımının engellenmesi, yapıların sahip olduğu süsleme vb. özelliklerin öne çıkarılması, yeni yapılaşmaların dokuyu oluşturan diğer yapılarla uyum içinde gerçekleşmesinin sağlanması planlama çalışmasının fiziki mekana yönelik başlıca hedeflerindendir. Dokunun yapı yoğunluğunun korunmasına yönelik kitle önerilmesi planlamanın fiziki mekana yönelik hedeflerindendir.

Ekonomik Hedefler; Koruma çalışmalarının başarıya ulaşmasını sağlayacak ekonomik canlanmanın yaratılması, bu alanlara yeni girdilerin sağlanmasıyla olanaklıdır. Sit alanında özellikle tescilli yapılarda ve özel proje alanında turizm amaçlı (pansiyon, restaurant, cafe vb.) işlev değişikliklerinin kontrollü olarak gerçekleştirilmesi, sit alanı içinde yaşayanların ekonomik açıdan gelişmesinin desteklenmesi de planlama çalışmasının hedeflerindendir. Koruma alanları içerisinde fonksiyon farklılaşma isteği tespitine dayalı ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması amacı ile kullanıcıyı rahatlatacak plan notlarının oluşturulması hedeflenmiştir.

Yönetsel Hedefler; Koruma kararlarının yaşama geçirilmesinde kullanıcının bilinçlenmesi en önemli unsurdur. Bu nedenle sürekli bir bilgilenmenin sağlanması, teknik ve ekonomik açıdan kullanıcıların desteklenmesi gerekmektedir. Bu desteğin sağlanması için başta yerel yönetim olmak üzere, kamu kurumlarının önemli sorumluluğu bulunmaktadır. Korumanın sürekli kılınması için gerekli desteklerin sağlanması, sorumlulukların tanımlanması, uygulamanın kolaylaştırılması, yapılan planlama çalışmasının yönetsel hedeflerindendir.

4.7. Planlama Kararları

Planlama kararları çalışma alanı bütününe yönelik ve tek parsel, yapı ölçeğinde olmak üzere iki alt başlıkta toplanmıştır.

4.7.1. Planlama alanı bütününe yönelik kararlar

Koruma amaçlı revizyon imar planında alanın bütününe ilişkin kararlar, bütüncül bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Bunlar;

- Planlama alanı içinde yer alan ve Koruma Kurulu Kararı ile tescil edilen anıtsal kültür varlıkları ve sivil mimarlık örneklerinin korunmasını, bakımını ve kullanılmasını sağlayacak öneriler geliştirilecektir.
- Planlama alanında yapılacak düzenlemeler ile dokunun özelliklerinin korunmasına yönelik paylaşımlı yol düzenlemeleri önerilecektir.
- Planlama alanında yapılacak düzenlemeler sonrasında artması kaçınılmaz olan taşıt trafiğinin yönlendirilmesine, duraklama ve otopark noktalarına ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilecektir.
- Yaya ulaşım sistemi yerleşmeye özgü dokunun, sivil mimarlık örneklerinin ve anıtsal yapıların izlenebileceği bir tur güzergâhı olarak planlanacaktır. Bu güzergâh üzerinde yer yer oluşan meydanlara dinlenme noktaları ve park olarak işlev kazandırılacaktır.
- Planlama sınırları içinde alınacak ulaşım kararlarında, kentsel sit sınırları içindeki alanlarda “mevcut sokak dokularının korunması” ana belirleyicilerdendir. Bu kapsamda; alan içinde yer alan dar yollar, çıkmaz sokaklar olanaklar elverdiğince korunacaktır.
- Yeni yapı yapılacak olan parsellere ilişkin yapılaşma kararları, geleneksel dokuyu oluşturan yoğunluk, yapı yüksekliği ve malzeme verileri dikkate alınarak, her bölge ya da ada için ayrı ayrı ele alınacak, planlama alanı bütününde parsel bazına kadar inilerek, yapılaşma önerileri ayrıntılı olarak gerçekleştirilecektir.
- Kentsel sit alanı sınırları içinde yer alan ve boş veya tam olarak işlev kazanmamış parsellerde, geleneksel pazarın canlandırılmasına yönelik öneriler geliştirilecektir.
- Çalışma alanının kentin merkezinde bulunması, arsa stoku yönünden sıkıntılı durumdaki kentte, yapılaşma baskısının kentsel sit alanları içerisinde de hissedilmesi kaçınılmazdır. Bu baskıyı olanak olarak değerlendirecek, nitelikli bir konut alanı alternatifini yaratacak planlama kararları oluşturulacaktır.
- Planlama alanı içerisinde kullanılacak her türden kent mobilyasına, yol döşeme malzemesine ilişkin tasarım ve malzeme özelliklerini tanımlayacak öneriler geliştirilecektir.

- Genel niteliği konut olsa da, zaman içinde daha da artma olasılığı bulunan turizm etkinliğini değerlendirecek, fonksiyon değişikliğine yönelik düzenlemeler ve plan notları geliştirilecektir.
- Planlama alanı içerisinde turizm ve ticari faaliyetlerin geliştirilmesine yönelik öneri alanlar tanımlanacaktır. Bu alanlarda kentsel dokuya uygun yapılaşma şartları önerilecektir.
- Kentsel sit alanı içerisinde kentsel dış mekânlarda bulunan altyapı ve haberleşme şebekeleri, teknik altyapı tesisatlarının toprak altından geçirilmesi plan kararına dönüştürülecektir [Merkez Şehircilik, 2008].

4.7.2. Tek parsel ve yapı ölçeğinde kararlar

Koruma amaçlı revizyon imar planında, makro ölçekten mikro ölçeğe inen ve bu ölçekleri ilişkilendirebilen sistematik yaklaşımla, tek parsel ve yapı ölçeğindeki alınan kararlar aşağıda kısaca açıklanmaktadır. Bu kararlar;

- Yapılan tespitlerde, alanın geleneksel dokusunu oluşturan ve bozulmaya uğramamış ve dönemini temsil eden tescilsiz yapılara öneri tescil kararları geliştirilecektir.
- Yapılan tespitlerde, alanın geleneksel dokusunu oluşturan ve bozulmaya uğramamış tescilsiz yapıların sahip oldukları özelliklerin (cephe, gabari, konum ve büyüklük gibi) korunmasına yönelik kararlar geliştirilecektir.
- Geleneksel doku içinde yapılacak yeni (öneri) yapılarda; Her boş parsel için ya da yıkıp yeniden yapı yapılacak parseller için, alan genelinde var olan ortalama geleneksel yapılaşma yoğunlukları, gerek parsel şekli ve yönlenmesi ve gerekse sokak ile ilişkisi değerlendirilerek yeni yapılaşma önerileri geliştirilecektir. Bu önermeler, parsel ölçeğinde plan üzerinde kütle tanımlamasıyla gösterilecektir.
- Alanın genel görünümünü bozan, dokuya aykırı yapıların, aykırılıklarının giderilmesine ilişkin müdahale olanakları geliştirilecek, plan dönemi içerisinde bu tür yapıların bulunduğu çevreye uyumlu hale gelmesine yönelik kararlar oluşturulacaktır.
- Planlama alanı içerisinde yer alan boş parsellere yapılacak yeni yapıları, çatı tipi, çatı malzemesi, yapım tekniği, yapım malzemesi, girişi, pencere oranları ve pencere yapım malzemelerine dair plan notları geliştirilecektir.
- Planlama alanının topografyasından kaynaklanan kot ile kütle oturumları ile ilgili gerekli plan notları oluşturulacaktır.
- Planlama alanında özellikle sit alanı içindeki tescilli yapıların mevcut duvarlarının korunmasına ve yeni yapılacak yapılarda oluşturulacak bahçe duvarlarının dokuya uyması için gerekli plan notları oluşturulacaktır [Merkez Şehircilik, 2008].

4.8. Uygulama Yöntemleri

Uygulamada daha önce yapılmış olan planlarda uygulamaya dönük sorunlar dikkate alınarak, süregelen sorunlar nedenleriyle tespit edilmiş ve tanımlanan sorunların çözümüne yönelik yöntemlerin geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu ele alış biçiminde farklı boyutlardaki hedeflere göre bir değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır.

Fiziki mekana yönelik hedeflerin başında özgün yapı yoğunluğunun korunmasına yönelik kitle önerilmesidir ve planlamada yapılaşma yöntemi de özgün kitle düzenine göre oluşturulmuştur. Dokuyu oluşturan esas unsurların, parsel yapısı, sokak dokusu vb. korunması, yapılara sonradan yapılan ve yapıya zarar veren eklentilerin kaldırılması, görsel kirliliğe yol açan malzeme kullanımının engellenmesi, yapıların sahip olduğu süsleme vb. özelliklerin öne çıkarılmasıdır. Yeni yapılaşmaların dokuyu oluşturan diğer yapılarla uyum içinde gerçekleşmesinin sağlanması da koruma amaçlı planın fiziki mekana yönelik hedeflerindendir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için, plan dışında plan notları ile destekleyici notlar oluşturulmuştur. Bu notlarla fiziki mekanın, doku ölçeğinde korunabilmesi amacı ile minimum ifraz şartı 250 m² olarak belirlenmiştir. Kadastrodan kaynaklanabilecek sorunlarda ise uygulamaya dönük 2 metreye kadar idare yetkili kılınarak, kitle nizamın uygulanabilirliğine destek verilerek çözümlenmiştir.

Plan notlarında Uygulama ve Denetim başlıklı bölümde bu konu aşağıdaki ifadelerle açıklanmaktadır;

“MADDE-28: Giresun Kentsel Sit Alanı ve Koruma Alanları Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı Sınırları içinde, tescilli yapı parseline komşu olan ya da aralarından yol geçse dahi bu parsellere cephe veren parsellerdeki her türlü inşaat ve fiziksel uygulama için (yeni yapı ve onarım dahil) K.T.V.K.B.K.’ndan izin alınması gerekir; diğer parsellerdeki uygulamalar için Giresun Kentsel Sit Alanı ve Koruma Alanları Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı paftalarında ve plan notlarında belirtilen koşullar doğrultusunda Giresun Belediyesi ilgili biriminin onayı gerekir. Açık olmayan ya da eksik konularda K.T.V.K.B.K.’nın görüşü alınır.

MADDE-29: K.T.V.K.B.K.’nca onaylı projesiyle yapılaşma izni alan ve yapımı biten yapılara, onaylı projesine dair fenni mesul ve Giresun Belediyesi’nin hazırlayacağı teknik rapor ile uygulama sonrası fotoğraflarının K.T.V.K.B.K.

Müdürlüğü'nce incelenmesinin ardından, Müdürlüğün uygun görüş yazısı doğrultusunda iskan izni verilir.

MADDE-30: Varsa Giresun Belediyesi KUDEB, yoksa Giresun Belediyesi ilgili birimince projesi onaylanarak yapılaşma izni alan ve inşaatı biten yeni yapılara, uygulamanın Giresun Kentsel Sit Alanı ve Koruma Alanları Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı'na ve projesine uygun olduğuna dair hazırlanacak teknik rapor ve uygulama sonrası fotoğrafının Giresun Belediyesi İmar Müdürlüğü'ne iletilerek, Müdürlüğün uygun görüş yazısı doğrultusunda iskan izni verilebilir.

MADDE-31: Giresun Kentsel Sit Alanı ve Koruma Alanları Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı'na ya da projesine aykırı uygulama yapılması durumunda, varsa Giresun Belediyesi KUDEB, yoksa Giresun Belediyesi ilgili birimince hazırlanacak teknik rapor ve fotoğraflar değerlendirilmek üzere K.T.V.K.B.K.'na iletilir, inşaat yarım ise K.T.V.K.B.K. kararı olmadan inşaaata devam edilemez. İnşaat tamamlanmış ise iskân izni verilemez. Yapının geleceği ile ilgili olarak K.T.V.K.B.K. tarafından karar alınır. Onaylı projesine ve Giresun Kentsel Sit Alanı ve Koruma Alanları Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı'na aykırı uygulamaların teknik ve mesleki uygulama sorumluları (TUS ve MUS) hakkında İmar Kanunu ve Koruma Kanunu'nda belirtilen yaptırımlar uygulanır" [Merkez Şehircilik, 2008], denilmiştir.

Plan notları ile koruma konusunda yetkili kurumlar üzerindeki sorumluluğun kayıt altına alınması hedeflenmiş, bahse konu sorunların çözümünde daha etkin olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Planın ekonomik hedefi olarak, alanın ekonomik yapısının iyileştirilmesi amacına yönelik plan kararları ve notları geliştirilmiştir. Özel proje alanları (2 adet), turizm amaçlı kullanım isteğinin değerlendirilmesine yönelik plan notları oluşturularak alanın kullanılmasına yönelik cazibesi ve prestijini arttırıp kullanmaya yönelik plan notları oluşturulmuştur. Böylece, bu özel proje alanlarından, Sokakbaşı Caddesi üzerinde olanın mevcut yöresel Pazar kullanımı dışında turizm destekleyici nitelikte tur otobüsü park yeri ile yeni bir düzenlemeye gidilmesi düşünülmüştür. Sokak düzenlemelerine yönelik olarak sokak sağlıklılaştırma projelerine atıfta bulunulmuştur. Diğer özel proje alanında yapılaşma şartları belirlenmiş olmakla beraber bu alanın turizm amaçlı kullanımına yönelik kentsel tasarım projesinin bölge kurulu oluru ve yerel yönetim onayı ile uygulamaya geçileceği konusunda plan notu oluşturulmuştur.

Planın yönetsel hedefleri ise; Korumanın sürekli kılınması için gerekli desteklerin sağlanması, sorumlulukların tanımlanması, uygulamanın kolaylaştırılmasıdır. Bu anlamda alınan kararların hayata geçirilmesi paydaşların korumayı sahiplenmesi ile mümkün olabilecektir. Plan notlarında özellikle uygulayıcı idareye, paydaşların teknik ve ekonomik olarak desteklenmesi gerekliliğinden hareketle görevler yüklenmiştir. KUDEB ‘in birçok plan notunda görev üstlenmesine dönük kararlar alınmıştır. Kullanıcıların bilinçlenmesine yönelik olarak broşürler hazırlanmış ve “alan yönetimi”, “KUDEB”, “kredi” ve “katkı payı” gibi yasal düzenlemeler konusunda bilgi verilmiştir.

Ancak, plan kararları ve plan notlarında alan yönetimine ilişkin herhangi bir karar alınmamış, önerilmemiş olması en azından planlama aşamasında bu yaklaşımın yadsındığını göstermektedir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Taşınmaz kültür miras ve alanları, sahip oldukları birçok özgün değerlerin yitirilmemesi için korunmalı ve fiziksel eskime, sosyal ve ekonomik çöküntü nedeniyle kent bütününden kopan bu alanlar yeniden kazanılmalıdır. Bu süreçte, fiziksel müdahalelerle eskime ya da yıpranma önlenabilir, özgün değerleri silmeden, unutturmadan, sosyal coğrafyayı değiştirici olmayan ekonomik değer kazandırılabilir. Bu müdahalelerde, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için kültürel miras ve alanlarının gelecek kuşaklara geçmişi yansıtacak biçimde iletilmesi esas olmalıdır.

Kültürel miras ve alanları, bu alanlarda yaşayanların olduğu kadar kültürel sürdürülebilirlik açısından, tüm insanlığın ortak malı olarak korunması, yaşatılması gereken değerlerdir. Ancak, Türkiye’de taşınmaz kültür mirasını koruma, yaşatma tarafların koruma bilinci ile kendiliğinden sahip çıktığı bir olgu değildir. Koruma süreci ve/veya koruma planlaması yasal mevzuatla tarif edilmektedir. Kültür mirası ve alanlarını koruma ve yaşatmada en etkin araç koruma amaçlı imar planlarıdır. Ancak, koruma amaçlı imar planı hazırlamaktan sorumlu olan yerel yönetimler, korumada elde edilecek rantın yeni yapılaşmanın getirdiği rantın gerisinde kalması nedeniyle çoğunlukla bu planları hazırlamayı sürekli ertelemektedirler.

Koruma planlarını elde etme kadar uygulama sürecindeki sorunlar korumada başarıyı engellemektedir. Özellikle, uygulamada katılımın yaygınlaştırılamaması, finansman kaynaklarının kısıtlılığı, yetki ve kavram kargaşası, bürokratik sıkıntılar, bilgi ve donanım yetersizliği gibi olumsuzlukların süregeldiği bilinmektedir. Bu tür sorunlar, genel-geçer tanımla, kültür mirasının ve alanının özgün nitelikleri, kentsel ve tarihsel değeri, koruma, yaşatma yöntemleri, paydaşların (kentliler, yerel yöneticiler, mülk sahipleri, kullanıcılar gibi) koruma bilincinin düzeyi gibi farklı boyutlarda ve çeşitli nitelikte birçok değişkene bağlı olarak gündemdedir.

Sorunların nedeni olan değişkenlere göre tanımlanması ve her sorunun nedeninin çözümlenmesi ile korumada başarı sağlanacağı bu tezin çıkış noktası ve/veya temel hipotezidir. Diğer bir deyişle, koruma-yaşatmanın kültür mirasının özelliklerine göre farklılaşan süreç bileşenleri dikkate alınarak, korumada etken olan değişkenler Giresun kentsel sit alanı özelinde tanımlanmış ve koruma, yaşatma sürecinde yasal olarak da belirleyici olan koruma amaçlı (revizyon) imar planı ve uygulama süreci (Bkz. Bölüm.4) eleştirel bakışla değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir koruma yaklaşımının esas alındığı bu değerlendirme ile koruma sürecindeki değişkenlerin, kültür mirasına ve alanına özgü niteliklere göre oluştuğunun ve etkin olduğunun gösterilmesi amaçlanmaktadır. Diğer bir deyişle bu tez, kültür miras (kentsel sit) alanlarını koruma, yaşatmada süregelen sorunları çözme değil, bu süreçte en etkin araç olan koruma amaçlı imar planlarını elde etme (Bkz. Bölüm 5.1) ve uygulamaya (Bkz. Bölüm 5.2) yönelik sorunları tespit ederek, çözüme yönelik ip uçları (Bkz. Bölüm 5.3) elde etmeye yöneliktir. Böylece, koruma amaçlı imar planlarının, taşınmaz kültür mirası ve alanlarında koruma-kullanma dengesini sağlayan, kültürel süreklilikle birlikte yaşanabilir mekânlar yaratabilen, bütüncül bakış açısıyla çok katılımlı, tüm tarafların çıkarlarını koruyan, savunan, adil ve çok boyutlu, sosyal coğrafyayı değiştirmeyen, ekonomik ve fiziksel iyileşmeye hedefleyen, yasal sorunlarla ve bürokratik sıkıntılarla baş edebilen ve bu hedeflere varmada özellikle uygulama sürecini iyi yönetebilen imar planları elde edilebilir.

5.1. Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Planlama Sürecine ve Plan Elde Etmeye İlişkin Sorunlar

Planlama süreci ve plan elde etmeye ilişkin sorunlar; genel olarak yürürlükteki koruma mevzuatının yaptırımları olan “yasal-yönetmelik yapıdan kaynaklanan sorunlar”, korumanın sahiplenmesi ve kollanmasını engelleyen dolayısıyla koruma planlamasını da engelleyen “ kamuoyu ve kullanıcının koruma bilinci, katılım” ve koruma planlamasındaki giderleri karşılamada yetersizlikler ve/veya “ekonomik ve finansal sorunlar” olarak ifade edilebilmektedir.

5.1.1. Yasal ve yönetsel yapıdan kaynaklanan sorunlar

Kültürel miras alanlarında, koruma amaçlı imar planı elde etme sürecinde Türkiye’de yürürlükte olan koruma mevzuatından ve bu çerçevede yapılanan yönetim biçimi ve teşkilatlanmadan kaynaklanan sorunlar aşağıda belirtilmektedir;

- Koruma amaçlı imar planı yapım yetki ve sorumluluğu yerel yönetimlerde dir. KTVKYK 04.10.2006 tarih 720 karar no.lu ilke kararına göre; *“İdareler 2 yıl içerisinde koruma amaçlı imar planını yaptırırlar. Yapılmadığı takdirde, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının uygulaması durdurulur. Bu iki yıllık sürede zorunlu nedenler ile plan yapılmadığı takdirde Koruma Bölge Kurulu bu süreyi 1 yıl uzatabilir”*. Söz konusu sürenin aşılmış olması durumunda, müeyyide olarak; *“geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının uygulaması durdurulur”* ifadesinin de imar planlarının hazırlanması için yeterli olmadığı, koruma imar planı olmayan kentsel sit alanlarındaki mülk sahiplerinin hatta yaşanabilir mekânlar sağlanamadığı için tüm kullanıcıların mağdur olduğu bilinmektedir. Ayrıca bu belirsizlik, birçok özgün değer kaybedilmesine de neden olmaktadır. Plan elde edilemeyen bu alanlarında ne tür bir uygulama olması gerektiğinin yasal olarak belirlenememiş olması da bir başka sorundur ve *“ortaya çıkan belirsizlik, sürdürülebilir korumanın ve yaşanabilir mekânların yaratılmasının lehine değildir”*. Bu durum Giresun kentsel sit alanında mer’i koruma amaçlı imar planından kaynaklanmıştır. Diğer bir deyişle, revizyon imar planının onaylandığı 2008 tarihine kadar, yaklaşık 22 yıl, mevcut planının gereksinimleri karşılayamadığı, gelişmeyi kısıtladığı hatta engellediği söylenebilir. Türkiye’de korumaya ilişkin her türden faaliyetin yasal yaptırımlarla belirlendiği dikkate alındığında, bu türden durumlara ilişkin müeyyidelerin olmaması da, kültür mirası alanlarında plansızlık kadar sıkıntılara, fiziksel eskimeye hatta bunu aşamadığı için sosyal coğrafyanın değişmesine ve böylece kültürel ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Giresun kentsel sit alanındaki taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki birçok kültür mirası özellikle konutlar ve mülk sahipleri bu durumun tanıklarındandır. Bir önceki planda yol genişletilmesi olarak tasarlanan ve koruma- yaşatmadan uzak, plan kararına

karşın alandaki mülk sahiplerinin geleneksel dokuyu oluşturan bahçe duvarlarını sahiplenmesi ile plan uygulanamamış, daha da kötüsü paydaşların koruma planına bakış açısı menfi yönde etkilenmiştir.

- Koruma sürecinde yetki ve sorumluluklar açısından, “merkezi yönetimin teşkilatlanma yapısının karmaşıklığı”, yasal ve yönetsel yapıdan kaynaklanan en önemli sorundur. Bakanlığa bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün yetkisinde yürütülmeye çalışılan koruma çalışmaları bu genel müdürlüğün yapılanmasındaki karmaşıklık nedeni ile etkin yürütülememektedir. Genel müdürlüğün sürekli bilimsel kurullar biriminden olan KTVKYYK tarafından alınan ilke kararlarına bağlı kararlar almak üzere görev yapan ve sürekli bilimsel kurulun bir diğer birimi olan KTVKBBK işleyişi ile ilgili sorunlar bulunmaktadır. Bu sorun, ilke kararlarına gerekli önem verilmemesi ve işlerliğinin tam olarak sağlanamaması şeklinde tanımlanabilir. Bu durum genellikle son düzenlemeler ile oluşturulan Koruma Bölge Müdürlüğü’nün ve Kurulları’nın ilke kararlarından yeterince bilgi sahibi olmamasından ve denetlenmemesinden ve/veya işlerliğin ve denetimin sağlanmasında herhangi bir biriminin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Koruma Bölge Kurulları’na plan teklifi ile gelecek olan idare ve müellifin de aynı oranda bilgi sahibi olması kurulda görüşülen konu üzerinde dil birliğinin sağlanması bakımından oldukça önemlidir. Giresun kentsel sit alanı ve koruma alanlarına yönelik koruma amaçlı revizyon imar planının hazırlanması ve onaylanması sürecinde taslak plan notlarının oluşturulması aşamasında kurulda yaşanmış olan tartışmalar bu tespitin yapılmasında etken olmuştur.
- Bölge kurullarındaki gündem yoğunluğu ve iş yükü de görüşülecek konuların gerekli hassasiyetle ele alınmasını engellemektedir. Böylece, bu kurullarda raportör olarak çalışan uzmanların, sorumluluklarının ve iş yoğunluğunun artmasıyla, koruma amaçlı imar planları gerekli hassasiyette irdelenememektedir. Bu çalışma ortamında, planın, raportörün uzmanlığına, görüşülen konuya ilişkin bilgi düzeyine, deneyimine hâkimiyetine bağlı raporu doğrultusunda değerlendirilmesi bu işleyişteki en belirgin sıkıntıdır. Bugünkü Koruma Bölge

Kurulları'nın fiziki yapılanması, yeni düzenlemeler ile seçilen üyelerin çoğunluğunun sadece meslek adamı olup, korumada uzman olmamaları da doğru ve hızlı karar almada bu sistemin en zayıf halkasına bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Giresun kentsel sit alanı revizyon imar planının hazırlanması ve onaylanmasında tahammül edilemeyecek sürelerde beklemek, tüm tarafların plana yada işleyişe ilişkin güveni sarsmıştır. Kurulda görüşülmek üzere, belediye meclisinden geçmesi için bir ay meclis toplantısını bekleyen plan, gündem yoğunluğu nedeni ile 2 ay da kurul gündemine getirilememiş böylece sadece 1. aşama için 3 ay süre kaybı oluşmuştur. Söz konusu süre kaybı özellikle plan ile ilgili paydaşların ilgisiz kalmasına sebep olmuştur.

- 06.05.2009 / 27220, Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile; KTVKKBK üyeliklerine bakanlıkça atanan beş üye ve YÖK tarafından belirlenen iki üyenin kurulda görev süreleri ile ilgili, üç yıl sınırlaması getirilmiştir. Koruma Bölge Kurulu'na atanan üyenin genellikle yerelin özelliklerini tanımamasıyla, bölgedeki koruma faaliyetleri ile ilgili bilgi sahibi olma süresi uzatmakta ve bilgi sahibi olduğu dönemde de üyelik süresi bittiği için 3 yıllık süre yeterli olmamaktadır. Ayrıca "Bakanlık tarafından atanan 5 üyenin uzman olması tercih edilir" denilmekle beraber, uzmanlık ile ilgili kriterler belirgin olmadığı için, kriter olduğu da söylenemez. Bu da beraberinde; uzmanlık gerektiren bu işin, siyasallaşması sorununu ortaya çıkarmaktadır. Böylece, koruma amaçlı imar planları (özellikle Şehir Plancısı üye için korumada uzmanlık koşulu olmadığı dikkate alındığında), bu konuda bilgi ve deneyimi olmayanlar tarafından hatta siyasi yakınlık, hemşehrilik, ticari ortaklık gibi bilimsel olmayan kriterlerle değerlendirilebilmekte ve onaylanabilmektedir. Özellikle Büyükşehirlerin dışında bulunan Koruma Bölge Kurulu üyeliklerinde yerelden ve veya serbest çalışan üye atanması da maruz kalınabilecek siyasi ve sosyal baskı bakımından bir sorundur. Bu durum kurul üyelikleri dışında, kurul çalışanları ve idari kadro için de geçerlidir. Giresun koruma amaçlı revizyon imar planının kurulda görüşülmesi aşamasında çok sayıda itiraz dilekçesi sahibinin hem idarede (Giresun

Belediyesi), hem de bölge kurulunda tanidik arama çabası planda öneri tescilli yapının önerisinin kabul edilmemesi için baskı oluşturmaya çalışmış olması ve bunda az da olsa başarılı olması bu sorunun tespitiinde etken olmuştur.

- 5226 ile değişik 2863 sayılı koruma kanunun 13. maddesi ve 11.06.2005 / 25842, KUDEBEBKUEDY ile kurulmaları öngörülen KUDEB.'ler koruma özellikle bürokratik sıkıntıları aşma açısından, iyi niyetli bir yaklaşım olmakla beraber, çoğunlukla hayata geçirilememiş ve böylece kurulma amacına yönelik bir birim olamamıştır. KUDEB aslında KTVKKBK'nun iş yükünün azaltılmasında dolayısıyla gecikmelerin önlenmesinde etkin olabilecek bir birimdir. Bu bürolarda görev alacak uzmanlar arasında harita mühendisinin olmayışı görev, yetki ve sorumlulukları açısından değerlendirildiğinde, uygulamanın izlenmesi bakımından bir sorun olarak sayılabilir. Ayrıca büroların oluşturulması sonrası, görev alacak uzmanların KTVKKBK'nda üç ay süre ile staj görme zorunluluğu Bölge Kurullarının görev alanları dikkate alındığında; uygulanabilir olmaktan uzak görülmektedir. Bürolarda görev alacak uzmanlar genel olarak idarenin bir biriminde görevli olan ve aynı zamanda KUDEB'de görev alan çalışanlardır. Hatta birçok yerde İl Özel İdareleri kendi bünyesinde bulundurmadıkları teknik elemanları başka idarelerden sağlamak ve KUDEB oluşturmaktadır. Bu büroların teşkil edilişleri ve bağlı oldukları birim içerisindeki diğer işleri de eş zamanlı olarak yürütmeleri işlerliği açısından bir sorun yaratmaktadır. Giresun belediyesi KUDEB için gerekli teknik eleman kadrosunu bünyesinde barındırdığı için, Koruma amaçlı imar planı revizyon ihalesi yapılmadan önce 2005 yılsonu itibarı ile Bakanlıktan KUDEB oluşturma iznini almıştır. Sadece staj eksiğini tamamlaması söz konusu olduğundan, plan notlarında özellikle KUDEB'e uygulamada etkin olacak şekilde, atıfta bulunulmuştur. Planın kurul tarafından uygun görülüp belediye meclisince onaylandığı 2008 tarihine kadar, yani 3 yıllık dönemde henüz faaliyete geçememiştir. Sadece staj eksiğinin 3 sene kadar sürede tamamlanamaması yukarıda bahse konu sorunun tespiti anlamında etken olmuştur.

- Plan elde etme sürecinde, 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun İstisnalar başlıklı 3. maddesinin “i” fıkrasına; (Ek: 14/7/2004–5226/21 md.) *21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki kültür varlıklarının rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri, sokak sağlıklılaştırma, çevre düzenleme projeleri ve bunların uygulamaları ile değerlendirme, muhafaza, nakil işleri ve kazı çalışmalarına ilişkin mal ve hizmet alımları, ibaresi eklenmiş ve fakat koruma amaçlı imar planı dışarıda tutulmuştur.* Planlama işinin uzmanlık(lar) gerektiren bir özel durumu olduğu yine yönetmelikler ile belirlenmiş olmasına karşın, koruma amaçlı imar planının elde edilmesi sürecinin ihale yasası kapsamında düşünülmesi ve sonuç olarak yapılan ihalede, şartnamedeki şartları yerine getiren herkesin bu işin ihalesine katılabilirliğinin önünü açmıştır. Bu durumda da ihaleyi alan planlama ekibinin yetkinliği, daha önce bu tür uzmanlık gerektiren bir işi yapıp yapmadığı, sonuçlandırabilirliği vb. sorgulanmaksızın, işin ihale edilmesini ortaya çıkarmaktadır. Doğal olarak plan elde etme sürecinin uzaması ve doğru plan kararların sağlanamadığı bir planın uygulanması da sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Giresun koruma amaçlı revizyon imar planı ihalesinde pazarlık usulü bir uygulama yapılmış olup, konusunda uzmanların davet edilmesi ile ihale gerçekleştiği için bu sorun asgari düzeyde yaşanmıştır denilebilir. Ve fakat Giresun dışında açık ihale ile elde edilmeye çalışılan birçok koruma amaçlı imar planı ihalesinde, yukarıda bahsedilen sorunların yaşandığı süreç söz konusudur.
- Koruma mevzuatına bağlı olmayan en önemli yasal sorunların başında, kültür mirası alanlarında parçalı mülkiyet yapısına bağlı durumun aşılammaması gelmektedir. Kentsel sit alanlarındaki yapıların fiziksel ömrünün, mülk sahibinin çok üstünde olmasıyla, günümüzde bu yapıların birden fazla varisi olmasıyla, anlaşma/uzlaşma sağlanamamaktadır. Hatta birçok koruma amaçlı imar planı bu nedenle hayata geçirilememektedir. Giresun’da de mülkiyet durumu ve parsel büyüklükleri, (Bkz. Bölüm 4.4.4.Fiziksel- mekânsal yapı) Parsel özellikleri ve parsel/yapı ilişkisi başlığı ve harita 4.6. Mülkiyet durumu paftasından da anlaşılacağı üzere küçük mülkiyetler, yukarıdaki sorunun tespitinde etken olmuştur.

5.1.2. Koruma bilinci ve katılım

Koruma amaçlı imar planı elde etme sürecinde korumada taraf/paydaş olanların koruma bilinci düzeyi, korumaya bakış açısı hatta siyasi politikalar etkin olmaktadır. Bu durumdan kaynaklanan sorunlar aşağıda açıklanmaktadır;

- Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar, söz konusu alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plandan etkilenen hemşehrilerin katılımı ile toplantılar (en az 2 kez) düzenleyerek koruma amaçlı imar planını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırmak üzere Koruma Bölge Kurulu'na vermek zorundadır. Bu toplantılardan ilki planın analiz aşamasında ve planlanan alanda yaşayanların sorunları, olanakları ve vizyon, hedefler, araçlar ve stratejilerin oluşturulması üzerine görüşlerinin alınması amacı ile yapılmaktadır. Ancak, Giresun Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı sürecinde bu toplantılar yapılmışsa da katılımın (Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünden 3 Öğretim Üyesi, İl Kültür Müdürü, Çevre İl Müdürü ve ilgili idarenin planlama şubesi sorumluları resmi kurumlar adına 1. toplantıya katılım sağlamıştır. Sivil toplum örgütleri ve meslek odaları adına 24 adet davetiye yapılmış olmasına karşın sadece mimarlar odası, şehir plancıları odası ve inşaat mühendisleri odası temsilcileri 1. toplantıya katılmışlardır. Daha da vahimi paydaş olarak mülkiyet sahibi sadece 1 kişi toplantıya katılım sağlamıştır. Plandan etkilenmesi muhtemel 3 mahalle muhtarından sadece çınarlar mahallesi muhtarı 1. toplantıya katılmıştır. Yerel yöneticiler ve planlama ekibinin katılım ile ilgili yoğun eleştirisine rağmen 2. toplantıya belediye meclis üyelerinin neredeyse zorunlu katılımı dışında daha da az katılım olduğunu söylemek yanlış olmaz) azlığı nedeniyle bu amaca ulaşılamamıştır. Benzer durumların, birçok koruma amaçlı imar planı hazırlık sürecinde yaşandığı bilinmektedir.
- Yukarıda açıklanan toplantılara katılımın yeterli düzeyde ve bilinçte olmamasının nedeni, kentsel sit alanlarında özellikle tescilli yapıların kullanıcılarının yaklaşık yarıya yakın kısmının (bkz. 4.4.2. Ekonomik yapı) kiracı olmalarıdır. Kiracılar

genellikle yaşadıkları konutu ya da mekânı sahiplenmedikleri için bu toplantılara katılmamaktadırlar. Bu sorun Giresun Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planı'nı hazırlama aşamasında, ikinci taslak plan toplantısında da devam etmiştir. Toplantılara katılımının az olması planın sahiplenilmesi ve uygulanması anlamında da sorun olarak görülmektedir.

- Koruma alanı ve kentsel sit alanlarında yaşayanlarla, plan analiz aşamasında yapılmış olan mülakatlarda koruma konusunda sahip oldukları bilginin yetersizliği, koruma planlamalarında önemli bir diğer sorundur. Ancak, koruma konusunda yapılan her çalışmanın bu bilinçlenmeye yardımcı olacağı gerçektir. Bu durum, alan çalışmasının başlangıcındaki bilinç ile planın onayı sonrasındaki kullanıcı bilincinin gelişimiyle izlenmiştir. En azından plan onay aşamasında belediye meclis toplantısını izlemeye gelen katılımcı sayısı bu toplantılara katılanlardan daha fazla olmuştur. Giresun koruma amaçlı imar planının hazırlanması aşamasında özellikle yerinde yapılan çalışmalar sırasında paydaşlara elden dağıtılan broşürler ile nelerden faydalanabilecekleri konusunda bilgi verilmesi, plan sonrası uygulamanın gerçekleşmesi durumunda nasıl bir ortamda yaşayabilecekleri konusunda fikirler verilmesi, paydaşların da ilgisini çekmiş, yapılan arazi çalışmaları sırasında yapılan işin ciddiyeti konusunda fikir sahibi olan paydaşlar daha etkin katılım sağlamışlardır.
- Halkın katılım toplantılarına yerel yöneticilerin de katılım sağlaması yerel basın da ilgisini çekmiş olmalı ki; muhabirler ve kameramanların da katıldığı bu toplantılar sonunda, ertesi gün yerel gazeteler konuya gazetelerinde yer vermişlerdir. Bu yapılan çalışmanın yerelde kabul görmesi anlamında etkin bir rol oynamıştır. Söz konusu toplantılar dışında arazi çalışmaları sırasında özellikle evlerdeki iç mekana yönelik tespit çalışmaları çok samimi bir ortam yaratılmasında etken olmuştur.

5.1.3. Ekonomik ve finansal sorunlar

Koruma amaçlı imar planı elde etme sürecinde yaşanan ekonomik ve finansal sorunlar aşağıda açıklanmaktadır;

- 5226 ile değişik 2863 sayılı Koruma Kanunu'ndaki değişiklikler hayata geçmeden önce; yani 2004 yılı öncesi plan elde etme amaçlı ekonomik kaynak yetkili idarelerce bulunmak zorunda idi. Kısıtlı kaynak sahibi idareler, bu durumda koruma konusunda elde edecekleri kaynakları ya müze, ören yeri vb. kullanımlara yönelik düzenlemelerle ya da kamu kurumlarının bütçelerinden ayırdıkları paylardan sağlamak zorunda kalmışlardır. Söz konusu kaynakların yetersizliği sonucu koruma amaçlı imar planı elde etmeye yönelik idarelerin isteksizliği ya da bir başka deyiş ile ekonomik yetersizlikleri, sürecin gecikmesine ve birçok yerde koruma adına olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Aynı süreç Giresun Belediyesi için de geçerli olmuş, 1997 de yapılan planın uygulamaya geçememesi gibi bir büyük neden ortada durduğu halde maddi anlamda yaratacağı külfet düşünüldüğünden 10 yıl boyunca yaşanan sorunlar askıya alınmış ve gereksiz bir zaman kaybı oluşmuştur. Ne zaman ki kullanılabilecek bir kaynak söz konusu olduğunda revizyon talepleri yerel yöneticilerce dikkate alınmaya başlanmıştır.
- 27.07.2004 tarih ve 25535 sayılı resmi gazetede yayınlanan 5226 kanunun 6. maddesinde, 2863 sayılı Koruma Kanunun 12. maddesinin¹⁶ başlığı "Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı" olarak değiştirilmiş ve getirdiği hükümlerle koruma amaçlı imar planlarının yapımı için

¹⁶ 27.07.2004 tarih ve 25535 sayılı resmi gazetede yayınlanan 5226 kanunun 6. maddesinde, 2863 sayılı Koruma Kanunun 12. maddesi; "Belediyelerin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılmak üzere 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin %10'u nispetinde "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" tahakkuk ettirilir ve ilgili belediyesince emlak vergisi ile birlikte tahsil edilir. Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanır. Bu miktar; belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılmak üzere il sınırları içindeki belediyelere vali tarafından aktarılır ve bu pay valinin denetiminde kullanılır."

kamu finansal kaynak sağlamıştır. Katkı payı olarak alınan ve il özel idarelerinin açtırdığı ayrı bir hesapta toplanan kaynak vali denetiminde, 13.04.2005 tarih ve 25785 sayılı resmi gazetede yayınlanan TKVKAKPDY hükümleri gereği kullandırılmaktadır. Söz konusu yönetmelikte katkı payının; kamulaştırma alanı ile projelendirme ve planlama alanında olmak üzere iki ana başlıkta kullandırılacağı belirtilmektedir. Böylece bu yönetmelik ile bu katkı payının nasıl ve nerede kullanılacağı belirlenmiş olması olumlu olarak değerlendirilebilir ve fakat bu kaynağı kullanabilecek idarelerin bu yönetmelikten ne kadar haberdar olduğu tartışma konusudur. Giresun için de; İl özel idare hesabında toplanmaya başlanan paranın yeterli ve talebi karşılayabilecek miktara ulaşması sonucu ihale süreci hızlandırılmıştır. Burada idarenin ekonomik yönden kendi bütçesi dışında bir kaynak bulabilmiş olmasını ihalenin yapılmasında birincil neden olarak görmek yanlış olmayacaktır. Zira hem ihale sürecinde, hem de planın yapım süreci içinde bu konu birçok defa dile getirilmiştir.

- 27.07.2004 tarih ve 25535 sayılı resmi gazetede yayınlanan 5226 kanunun 8. maddesinde, 2863 sayılı Koruma Kanunun 17. maddesinin başlığı “Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ile Koruma amaçlı imar planı” olarak değiştirilmiş ve “*Koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için belediyelere aktarılacak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü Bütçesine yeteri kadar ödenek konur. İl özel idareleri ise bütçelerinde koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için ödenek ayırırlar*” metni eklenmiştir. Ancak, İller Bankası Genel Müdürlüğü Bütçesine yeteri kadar ödenek konulması konusu niteliksel olarak yeteri kadar denilerek ifade edilmeye çalışılmıştır. Burada iyi niyetli bir ifadelendirme yöntemi seçilmiş olmasına karşın, ne kadar uygulanabilir olduğu tartışma konusudur. Keza Giresun Belediyesi’nin bu yöntemi eski plandan sonraki 10 yıllık süreçte hayata geçirmeyişi de bu tespiti doğrulamaktadır. Aynı durum İl Özel İdareleri ile ilgili yasa maddesi için de geçerlidir.

5.2. Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarını Uygulama Sorunları

Elde edilen Giresun Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Revizyon İmar Planını uygulama sorunları yönetim, ekonomik, teknik yetersizlik ve yasal bakımdan aşağıda irdelenmektedir.

5.2.1. Yönetim sorunları

- Taşınmaz kültür mirası alanlarında koruma amaçlı imar planlarını uygulamada yönetim sorunları merkezi yönetim ve yerel yönetim sorunları olarak iki farklı düzlemde başlıkta değerlendirilmiştir. Bu tezin, “5.1. Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Planlama Sürecine ve Plan Elde Etmeye İlişkin Sorunlar” bölümünde, yönetsel yapıdan kaynaklanan sorunlarda açıklanmaya çalışılan; ilgili Bakanlık adına görev yapan KTVKB. Kurullarının çalışma biçimindeki sorunlar, genel olarak uygulama sürecinde de geçerli olmakla beraber Bakanlığın, yerel yönetimlerin uygulama konusunda eğitim ve denetimini yapabilecek bir biriminin olmaması ya da bu konuda etkin çalışmıyor olması ayrı bir sorundur.
- Koruma amaçlı imar planı uygulamasının sorumluluğu yerel yönetimde olmasına karşın, uygulama yapılmaması durumunda ne olacağı konusunda merkezi yönetimin her hangi bir kararının olmaması önemli bir sorundur.
- Yerel yönetimlerin koruma amaçlı imar planlarının uygulamasında karşılaştıkları sorunların başında siyasi ve yerel baskı sayılabilir. Özellikle 2004 tarihinden önceki doku ile uyuşmayan yanlış uygulamaların emsal gösterilmesi, siyasi baskı, oy kaygısı, vb. nedenler planın uygulamasında sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

5.2.2. Ekonomik yetersizlikler, rant baskıları

- Özellikle koruma kanununda 2004 tarihinde yapılan değişiklik öncesi yerel yönetimlerin ekonomik yetersizlikleri sonucu plan uygulama şansı bulunamadığından, çöküntü alanları olarak değerlendirilebileceğimiz kentsel koruma alanları ortaya çıkmıştır.
- Kentsel koruma alanları genelde yerleşimin merkez diyebileceğimiz, kentsel spekülasyon ve rantın yüksek olduğu bölümlerine yakın olması özellikle mülk sahiplerinin gelir beklentileri doğrultusunda koruma amaçlı plana karşı gizli bir direnç ortaya çıkartmaktadır.
- Kentsel ekonomik yapı içinde zamanla oluşan döngüler özellikle koruma alanları üzerinde olumsuz yönde baskı oluşturmaktadır. Genel olarak mülk sahiplerinin ekonomik yetersizlikleri sahip oldukları mülk ile ilgili beklentileri korumayı olumsuz yönde etkilemektedir. Koruma alanlarının yakın çevresinde oluşan imar rantı (yapılaşma emsallerinin çok yüksek olmasıyla) söz konusu tescilli eser sahiplerinin beklentilerini de yükselterek rant baskısı oluşturmaktadır.
- Yakın döneme kadar plan uygulayıcı olarak yerel yönetimlerin bu konudaki kaynak yetersizlikleri, gerekli uygulamaların yapılamayışı, özellikle kentsel yenileme konusunda yasal düzenlemenin 16.06.2005 tarihine kadar yapılmamış olması da koruma alanları üzerindeki baskıyı arttıran bir sorun olarak değerlendirilebilir. 5366 sayılı “Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” olarak yapılan yasal düzenleme de nüfusu 50.000 üzerinde olma şartı koyarak, daha küçük yerleşimlerde yer alan koruma alanlarını bu kapsam dışında bırakmıştır. Ancak, Türkiye dışındaki birçok ülkede, kentsel yenileme, koruma alanlarının çöküntü alanı olmaktan kurtarılabilmesi anlamında uygulanan bir yöntem olarak çok uzun zamandır kullanılmaktadır.

5.2.3. Teknik yetersizlikler

Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarının uygulamasında karşılaşılan sorunlardan biri de teknik yetersizliklerdir

- Genel olarak idarelerin uygulamayı yapacak birimlerinde teknik eleman istihdamı konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Koruma amaçlı imar planı, planlama ekibi içinde yer alması zorunluluk olarak gösterilen tüm teknik elemanların uygulama aşamasında da bulunması gerekliliğinden yola çıkıldığında; uygulayıcı idare bünyesinde bu yeterlilikte teknik personel bulunduran neredeyse yok denecek kadar azdır.
- Teknik eleman konusundaki yetersizlikler haricinde; uygulamanın yapılacağı alanın sayısal ortamda güncel durumunu gösterir halihazır harita ve kadastral haritalarını da elde etmek bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuda güncelleme yapabilecek aletlerin de yerel yönetimlerde bulunmayışı bir başka sorundur.

5.2.4. Koruma mevzuatından kaynaklanan sorunlar

Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarının uygulamasında karşılaşılan sorunlardan bir diğeri de yasal yaptırımlar başlığında verilebilir.

- Zira uygulama yapılmaması durumunda ne tür bir yasal yaptırımın uygulanacağına dair bir düzenleme bulunmamaktadır. 2863 sayılı koruma kanunun 18. maddesinin 3. fıkrasında “Sit alanları, korunması gerekli kültür varlıkları ve bunların koruma alanlarında onaylı plân ve proje dışı uygulama yapan veya yapılmasına yol açan sorumlularının, koruma bölge kurulları ile ilgili konularda plân ve proje düzenlemesi ve uygulama sorumluluğu yapması beş yıl süre ile yasaklanır. Uygulama sorumlularının denetimi, ilgili belediye veya valilikçe yapılarak aykırı hareket edenler, Bakanlığa ve ilgili meslek odasına

bildirilir” denilmektedir. Buradan anlaşılabacağı üzere; aykırı uygulama yapana bir ceza ve yaptırım söz konusudur. Aynı kanunun 65. maddesi a,b,c ve d bentlerinde; yasaya aykırı davranışların cezai hükümleri ortaya konulmuştur. Yasada genel olarak yaptırım olarak verilmiş maddeler irdelendiğinde; para ve hapis cezası öngörülmüş ve fakat bu cezalar ancak suçüstü ve ihbar hallerinde uygulanabilmektedir. Aynı durum elde edilmiş planın uygulanmasına yönelik herhangi bir işlem yapmamış idare ve sorumlu müdür için de geçerlidir. Bu da sonuç olarak uygulamanın yapılamaması ya da gecikmesi gibi bir sorun doğurmaktadır. Çözüm önerilerinin geliştirilmesi için belirlenmeye çalışılan sorunları ve değerlendirmeyi gösterir şekil 5.1 de verilmiştir.

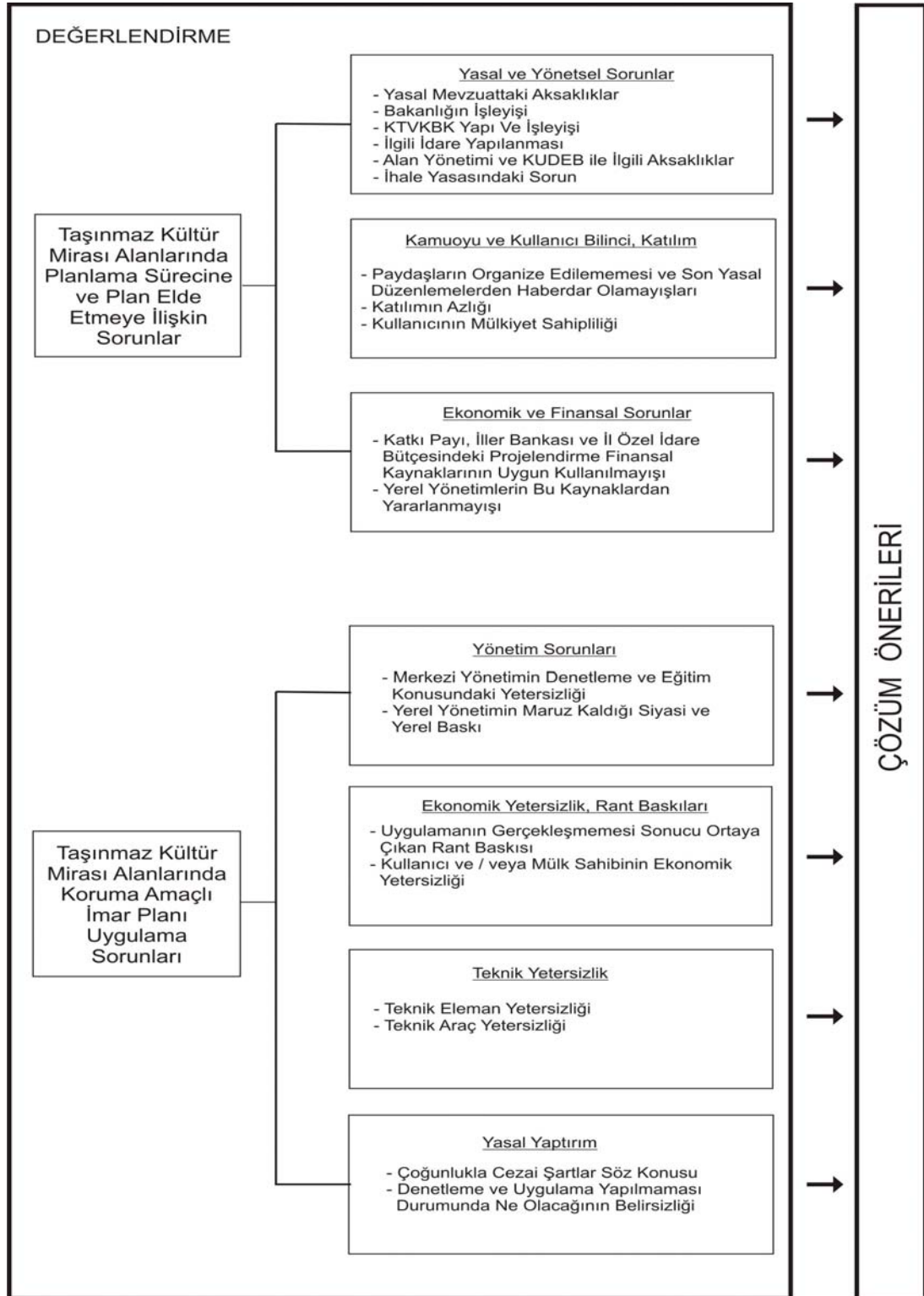
5.3. Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarını Hazırlama ve Uygulamaya Yönelik Sorunsalın Çözümlemesine Yönelik Öneriler

Çözüme yönelik öneriler genel olarak sorun tespiti ve sıralaması göz önünde bulundurularak oluşturulmaya çalışılmıştır. Taşınmaz kültür mirası alanlarında koruma amaçlı imar planlarını hazırlama ve uygulamaya yönelik sorunsalın çözümlemesine yönelik öneriler aşağıda verilmektedir.

- Koruma konusunda Kültür Ve Turizm Bakanlığının hem merkez hem de taşra teşkilatı yapılanmasının, çok daha yalın ve aktif duruma getirilmesi için gerekli düzenleme yapılmalıdır.
- Bakanlık merkez teşkilatı bünyesinde, gerektiğinde taşrada da görev yapabilecek bir eğitim birimi ivedi olarak kurulmalı ve bu birim teşkilat içerisinde dil birliğini sağlamak konusunda öncelikli hedeflerini belirlemelidir.
- Söz konusu eğitim birimi, KTVKKBK üyeleri, raportörleri (Bakanlığa bağlı çalışanları), ilgili yerel yönetim birimi çalışanlarını (varsa KUDEB çalışanları) ve koruma plan ve projelerinde yer alan teknik personele bağlı oldukları meslek odaları aracılığı ile eğitim süreçleri düzenlemelidir.
- Bakanlık bünyesinde ivedi olarak oluşturulması gerekli bir diğer birim de denetleme birimidir. Yukarıda anılan aktörlerin aktif çalışmasının denetlenmesi

ve koruma konusundaki verilerin tek elde toplanabilir hale gelmesi amacı ile bu birim hayati önem taşımaktadır.

- Bakanlık tarafından yasal anlamda bir düzenleme de koruma amaçlı planlarını elde edemeyen idareler ile ilgili olarak yapılmalıdır. Ayrıca, Yüksek Kurul ilke kararı gereği verilen süre ve uzatma bitmiş olmasına rağmen birçok sit alanında Koruma amaçlı imar planı henüz elde edilememiştir. Bu durumdaki yerel yönetimlerden plan yapma-yaptırma yetkisi bakanlığa alınmalı ve planlar ivedilikle elde edilmelidir.
- Koruma politikasının belirli bir standarda oturması açısından mümkün olduğunca siyasetten ve günlük politikalardan uzak tutulması gereklidir. Bu durumda, koruma bölge kurulu üyeliklerine Bakanlık tarafından atanan üyelerin belirlenmesine dair yönetmeliğin ilgili maddesi “koruma konusunda ve alanında uzman kişiler olması tercih edilir” ibaresi yerine “koruma konusunda uzman olması şarttır” şeklinde değiştirilmelidir.
- Koruma Bölge Kurulu üyeliğine serbest çalışan üye atanması durumunda; etik olarak serbest çalışan üyenin hizmet verdiği alanın, Bölge Koruma Kurulu yetki alanına girmiyor olması şartı yönetmelikle belirlenmelidir.
- Koruma Bölge Kurullarında, bürokratik işlemleri yürüten Bakanlık çalışanlarının atanması konusunda, kamu personeli seçme sınavında elde edilen başarı puanının tek kriter olmaktan çıkarılıp, koruma konusunda mutlak uzmanlık şartı aranması gerekmektedir.
- Koruma bölge kurullarının iş yükünün azaltılması ve yerelden korumanın denetlenmesi konusunda iyi niyetli bir yaklaşım olarak ortaya çıkan KUDEB in eğer kurulacak ise bağımsız bir birim olarak çalışması sağlanmalıdır. Uygulamadaki görev ve sorumlulukları dikkate alındığında KUDEB’de bulunması gerekli uzmanlara harita mühendisi de eklenmelidir. Yukarıda bahsedilen bakanlığın eğitim birimi tarafından eğitim programına alınmaları sağlanmalıdır.
- Koruma amaçlı imar planı elde edilmesi ile ilgili doğru işleyişin sağlanabilmesi amacı ile Kamu ihale kanunun istisnalar başlıklı kısmına mutlak surette “Koruma amaçlı imar planı” ibaresi de eklenmelidir.

Şekil 5.1. Türkiye’de koruma amaçlı imar planı sürecinin değerlendirilmesi

- Koruma konusunda kaynak yaratmaya yönelik olarak katkı payı düzenlemesi yapılmış olması iyi niyetli bir yaklaşımdan öte daha aktif kullanılan bir düzenleme halini almalıdır. Bunu sağlamaya yönelik olarak en azından harcama programına alınmayan katkı paylarının yılsonu itibari ile Kültür ve Turizm Bakanlığında kurulacak, koruma fonuna alınması ve oradan amacına uygun olarak kullanılması sağlanmalıdır.
- Koruma yaşatma konusunda yenileme alanlarının belirlenmesi anlamında bakanlık merkez biriminin daha aktif rol alıp, örnek bir uygulama yapması bu konuda lokomotif görevi üstlenmesi zorunluluk olarak görülmektedir. Ayrıca nüfus sınırlamasının kaldırıldığı bir yasal düzenleme de ivedilikle yapılmalıdır.
- Finansal kaynak yaratılması amacı ile koruma kanununda İller Bankası ve İl Özel idaresi bütçesine konulacak olan koruma amaçlı imar planı ödeneğinin kullanılmayan kısmının, teknik yetersizliklerin giderilmesi amacı ile güncel hâlihazır harita elde edilmesi amacı ile kullanılmasının sağlanması gerekmektedir.
- Aynı şekilde özellikle KUDEB’lerde çalışacak teknik eleman ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak Bakanlıkça, idarelerin mali yönden teşvik edilmesini sağlayacak bir yasal düzenleme de acil olarak gerçekleştirilmelidir.

Yukarıdaki öneriler, koruma konusunda günümüzde karşılaşılan sorunların büyük bölümünün çözümlenmesini amaçlamaktadır. Bu önerilerin tamamının gerçekleşmesi dahi koruma uygulamalarında farklı öneriler geliştirilmesini engellemeyecektir. Sonuçta koruma süreci tek bir şablona sığamayacak kadar geniş bir yelpazede uygulama alanına sahiptir. Türkiye’de asıl sorunun koruma konusunda yalın bir yasal düzenlemenin olmaması ve aktörler arasında dil birliğinin sağlanamamış olması gerçeğinden hareketle; yukarıdaki önerilerin bu sorunu aşmaya katkısı olacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak önerilerin gerçekleşmesinin; Taşınmaz Kültür Mirası Alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planlarını Hazırlama ve Uygulamaya Yönelik sorunların çözümlenmesine katkısı olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Akozan, F., “Türkiye’de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilâtı ve Kanunlar”, *D.G.S.A. Yayını*, 47:, İstanbul, 24-52 (1977).
- Aksoy, A., “Giresun Zeytinlik mevkii kentsel sit alanı üzerine bir araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü*, Trabzon, 15-29 (2002).
- Avcı, N., “Kültürel ve doğal mirasımızın korunmasında örgütlenme ve koruma sorunları Türkiye’de risk altındaki doğal ve kültürel miras”, Ed. H. Sezgin, *Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı Yayın.*, İstanbul, 103-122 (2001).
- Candaş, N., Sağsöz, A., “Kentsel sitlerde değişim, Doğu Karadeniz bölgesi kentsel sitleri”, *Planlama*, 2004/4, 57-65 (2004).
- Dinçer, İ. Akın, O., “Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kapsamında koruma planı ve idari yapısı”, *2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kollokyumu*, İstanbul, 127-131 (1994).
- Ekinci, O., “Kültürel ve doğal mirasın korunması”, *Kültürel Açidan Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu*, İstanbul, 236-240 (2003).
- Emecen, F.M., “Giresun tarihinin bazı meseleleri”, *Giresun Tarihi Sempozyumu*, Giresun, 21-24 (1996).
- Emecen, F.M. “Giresun şehrinin tarihi gelişim sürecine dair kısa notlar”, *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Giresun, 19-20 (2008).
- Feilden, B.M., Jokilehto J., “Management guidelines for world cultural heritage sites”, *ICCROM*, Rome, 23-95(1998).
- Gültekin, N., Yürü, N., “Kentsel sit alanlarında alan yönetimi kent yönetimi”, *İnsan ve Çevre Sorunları Sempozyumu’08*, İstanbul, 126-137 (2008).
- Gültekin, T.N., Kentsel korumada yenile(n)me tercihli yasal yaptırımlar, kent ve bölge üzerine çalışmalar, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası*, Ankara, 385-398 (2007).
- Gültekin, T.N., "Türkiye’de Taşınmaz Kültür Varlıklarını Koruma Sürecinde Yaşanan Açmazlar", TAÇ Vakfı’nın 25 Yılı Anı Kitabı, Türkiye’de risk altındaki doğal ve kültürel miras, Ed. H. Sezgin, *Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı* İstanbul, 213-218 (2001).
- Gültekin, N.T., “Sürdürülebilir korumada ‘sorun-amaç-yöntem’ ilintisi”, *7. Kentsel Koruma-Yenileme ve Uygulamaları Semineri, Kentsel Kültür Mirasının Kollanması-Korunması ve Değere Konmasında Yeni Gelişmeler ve Kavramlar*, İstanbul, (1999)

Gültekin, N., “Geleneksel kentsel konut ve dokusunun yeniden kazanımı”, *Şehircilik Çalışmaları*, Ankara, 377-394 (2005).

Görer,N., Gültekin,N., Gültekin,T., “Kentsel sit alanlarının koruma amaçlı imar planlamaları ile turizme açılması, uygulama sorun ve sonuçları”, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, **3. Türkiye Şehircilik Kongresi**, İzmir, 347-355 (1991).

İnan, K., “Giresun ve havalisinde Türkmenler”, *Giresun Tarihi Sempozyumu*, Giresun, 72-73 (1996).

İnternet: Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü “Sık Kullanılan Uluslararası Sözleşmeler”
www.uhdigm.adalet.gov.tr/uluslararasısozlesmeler.htm (2009).

İnternet: Avrupa Konseyi,
www.avrupakonseyi.org.tr/haberler/200809.htm(2008)

İnternet: Europe Nostra
<http://www.europanostra.org>(2008)

İnternet: Giresun Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü “Uluslararası Karadeniz Giresun Aksu Fındık Film Festivali (20-24 Mayıs)”
<http://www.giresunkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CF4329F0A36BFEFBCD65EEFD1584C88A42&Vurgulanacak=aksu>(2009)

İnternet: ICCROM “ What is ICCROM”
<http://www.iccrom.org>, (2008).

İnternet: ICOMOS “1931 Atina Tüzüğü”,
http://www.icomos.org/athens_charter.html, (2009).

İnternet: ICOMOS “World Heritage Convention”
<http://www.icomos-uk.org> , (2008).

İnternet: ICOMOS “16th General Assembly of ICOMOS Quebec”
http://www.international.icomos.org/charters/interpretation_e.pdf(2009)

İnternet: Icomos Türkiye “Icomos Uluslararası Anıtlar Ve Sitler Konseyi Türkiye Ulusal Komitesi Yönetim Kurulu”
<http://www.icomos.org.tr/uyeler.php>(2009)

İnternet: Jokilehto J. “İnternational Charters On Urban Conservation: Some Thoughts On The Principles Expressed İn Current İnternatioanal Doctrine”,
<http://www.ct.ceci-br.org> (2007).

İnternet: Kültür Bakanlığı “Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”
<http://www.kultur.gov.tr/teftis/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF20F60137B44E34F5F16253C00C474F71> (2009)

İnternet: Tarihi Kentler Birliği “Tarihi Kentler Birliği Tarihçe”,
<http://www.tarihiKentlerBirligi.org/> (2009).

İnternet: UNESCO “Operational Guide 2008”
<http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf> (2008).

Kapan, D., Aydın, M., “AB kültürel miras mevzuatı ve Türkiye projesi”, Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, 2, Ed. A.K. Öz, S.Güner, **KÜMİD**, İstanbul, 53-62 (2007).

Kejanlı, D.T., Akın, C.T., Yılmaz, A., “Türkiye’de koruma yasalarının gelişimi üzerine bir inceleme” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(19): 179-196 (2007).

Kuban, D., “Tarihsel miras ayakta kalabilir mi?”, İstanbul Bir Kent Tarihi, **Yurt Yayınları**, İstanbul, (2004).

Kuban, D., “Koruyucu kent yönetmesi ve yerel yönetimler”, **Mimarlar Odası**, Ankara., (1991).

Kuran, E., “Cumhuriyet döneminde Giresun”, **Giresun Tarihi Sempozyumu**, Giresun, 359-363 (1996).

“Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurulları Çalışmaları İle Koruma Yüksek Kuruluna Yapılacak İtirazlara Dair Yönetmelik ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerinin Çalışma Esaslarına İlişkin Yönerge, 3239”, **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları**, Ankara ,7-8 (2009).

Madran E., Özgönül N., Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, **TMMOB Mimarlar Odası, DÖSİM**, Ankara, 17-18 (2006).

Madran E., Özgönül N., “Yasal Düzenlemelerde Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ve Yerel Yönetimler”, **TMMOB Mimarlar Odası, DÖSİM**, Ankara, 25-52 (2006)

Merkez Şehircilik, “2008- Giresun koruma amaçlı revizyon imar planı araştırma raporu, Giresun”, **Giresun Belediyesi, Giresun** 5-17,66-94,109-111,116-119,130-134 (2008).

Örenç, A.F., “Geçmişten günümüze Giresun Adası”, **Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu**, Giresun, 40-43 (2008).

Özsoydan, G., “Kentsel korumaya stratejik yaklaşım (Beşiktaş Köyiçi kentsel sit alanı örneği)”, Y.Lisans Tezi, **Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 15-16 (2007).

Salman, A., “Taşınmaz Eski Eserlerde ve Etrafında Yapılacak İnşaata Uygulanması Gereken Hükümler”, **İmar Ve İskan Bakanlığı**, İstanbul, 23-31(1976).

Seraft, S.E., “Sustainability income measurement and growth, population”, **Technology and Lifestyle** (Ed. R. Goodland, H.E. Doly, S.E. Seraft), Island Pres, Washington D.C., (1992)

Tankut, G., “Doğal ve tarihi çevrenin korunması: sorunlar ve olası çözümler”, **Planlama**, (2005/1), 9-12 (2005).

Tekeli İ., “Türkiye’de cumhuriyet döneminde kentsel gelişme ve kent planlaması”, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Bilanço’98, **Tarih Vakfı Yayınları**, İstanbul, 56-64 (1998).

Tekeli, İ., “Birleşmiş Milletler Konferansları’nın yapısal sınırları, iç gerilimleri, konferanslar arası işbölümü ve Habitat II”, **Habitat II KonferansıYazıları**, , Ankara, 68-69 (1996).

Uçkun, E., Okçuoğlu, Y., “1998- Giresun koruma amaçlı imar planı araştırma raporu, Giresun”, **Giresun Belediyesi, Giresun** 5-17 (1998).

Yücel, C., Gülersoy, N.Z., “Türkiye’de kentsel sit alanlarının planlanması için bir sistem önerisi”, **İTÜ Dergisi/a, Mimarlık Planlama Tasarım**, 5 (1):, 3-14 (2006).

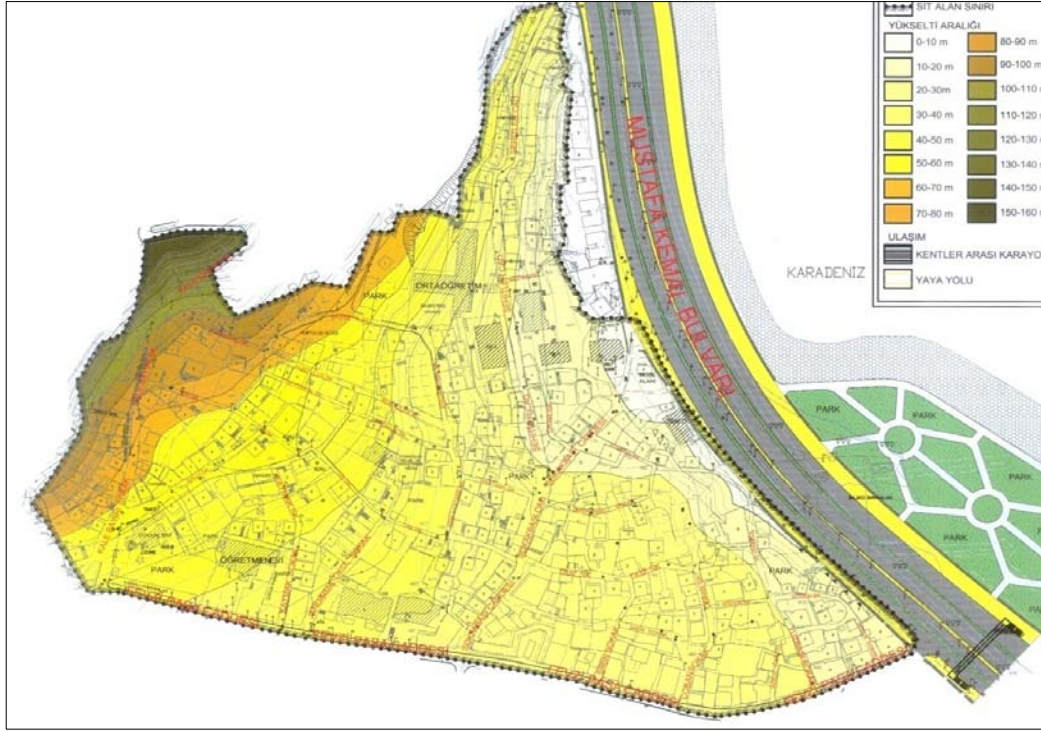
Yücel, C., “Türkiye’de kentsel koruma alanlarının planlanmasına yönelik bir sistem önerisi”, Doktora Tezi, **İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul, 104-107 (2004).

Yürü, N., “Kentsel sit alanlarında alan yönetimi”, Y.Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 74-89 (2007).

Zeren, N., “Kentsel alanlarda alınan koruma kararlarının uygulanabilirliği”, Doktora Tezi, **İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi**, İstanbul, 6-14 (1981).

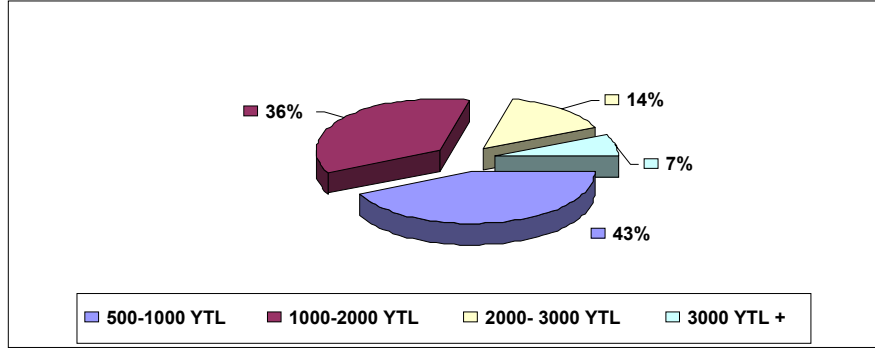
EKLER

EK-1. Jeomorfolojik durum haritası

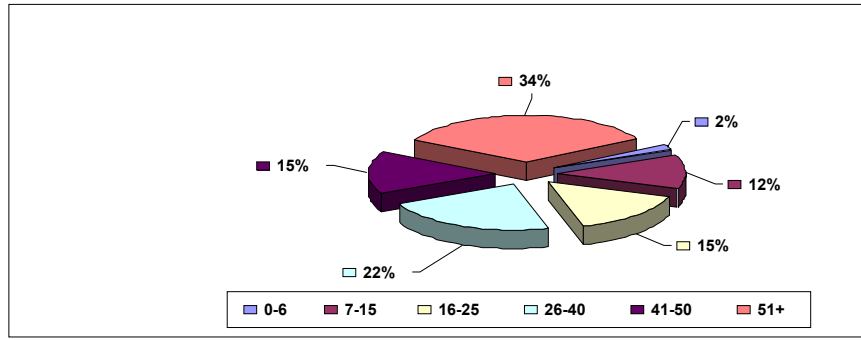

Harita1.1. kentsel sit alanı jeomorfolojik durum haritası

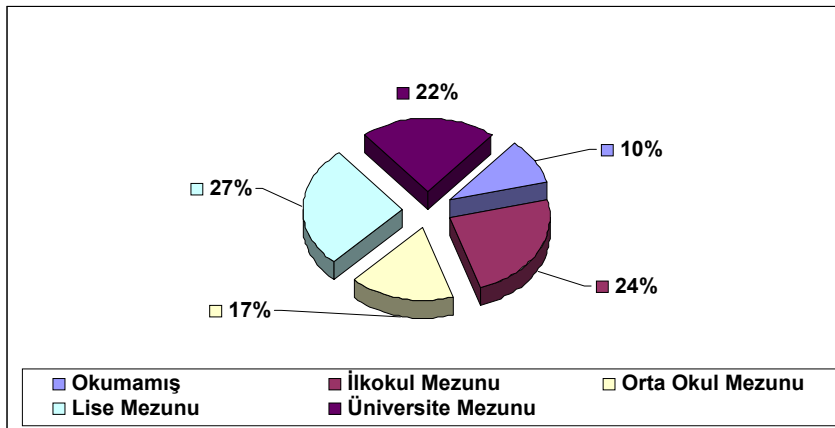
EK-2 Şekiller

Şekil.2.1. Hane reisi aylık geliri

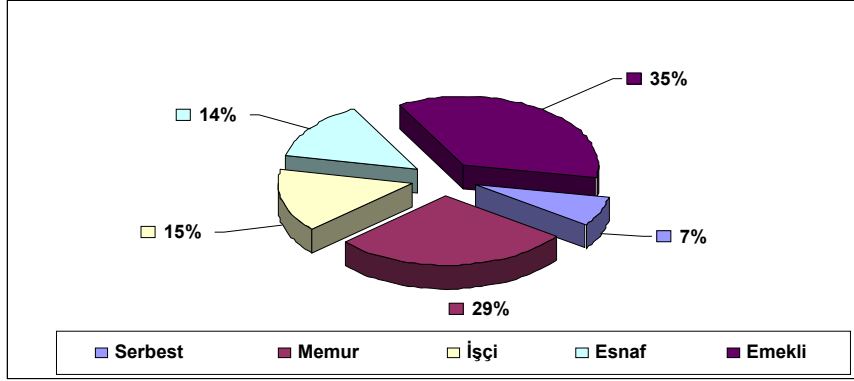

Şekil. 2.2. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı

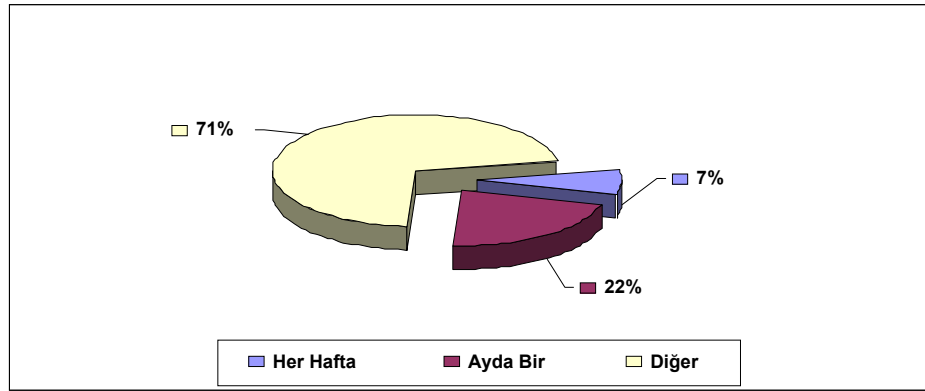

Şekil. 2.3. Eğitim düzeyi dağılımı

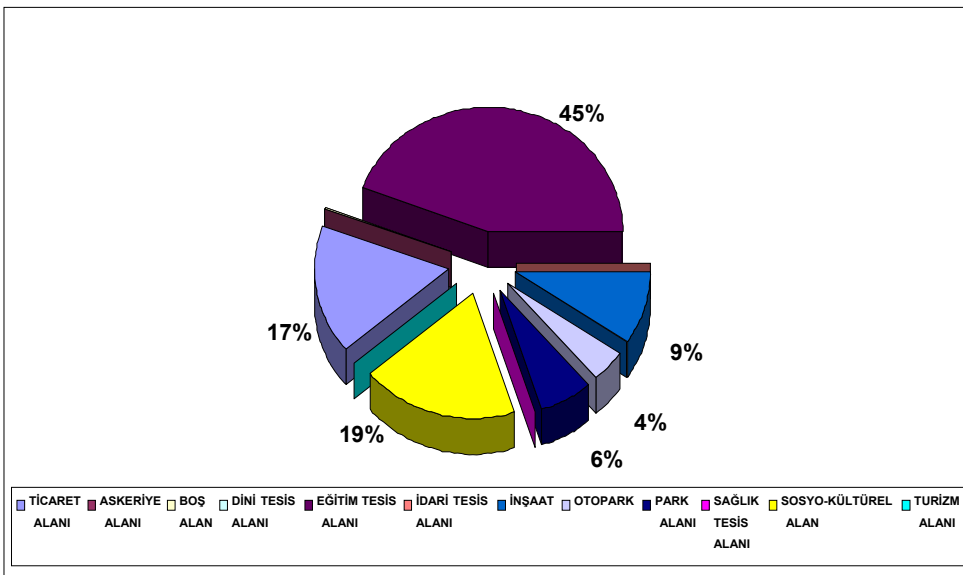
EK-2 (Devam) Şekiller

Şekil 2.4. Kullanıcıların meslekleri

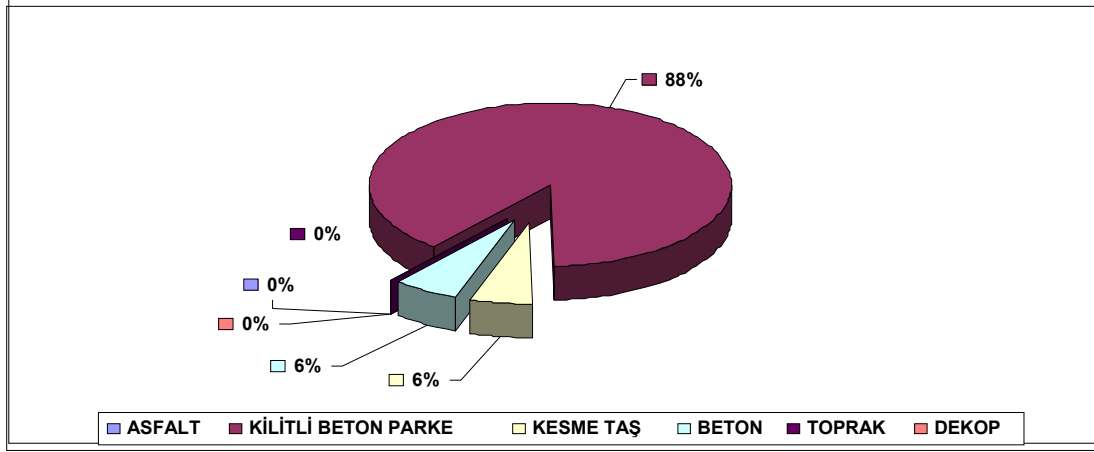

Şekil 2.5. Sosyo-kültürel aktivitelere katılım sıklığı

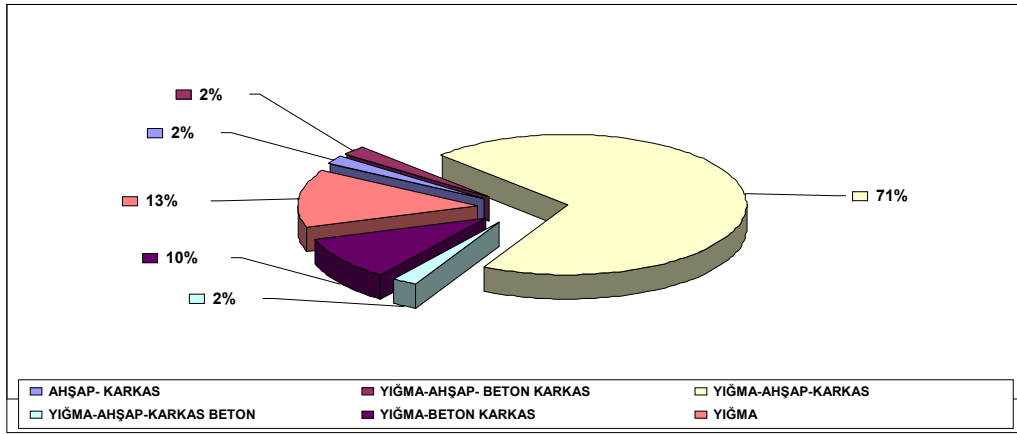

Şekil 2.6. Koruma alanlarında arazi kullanımı

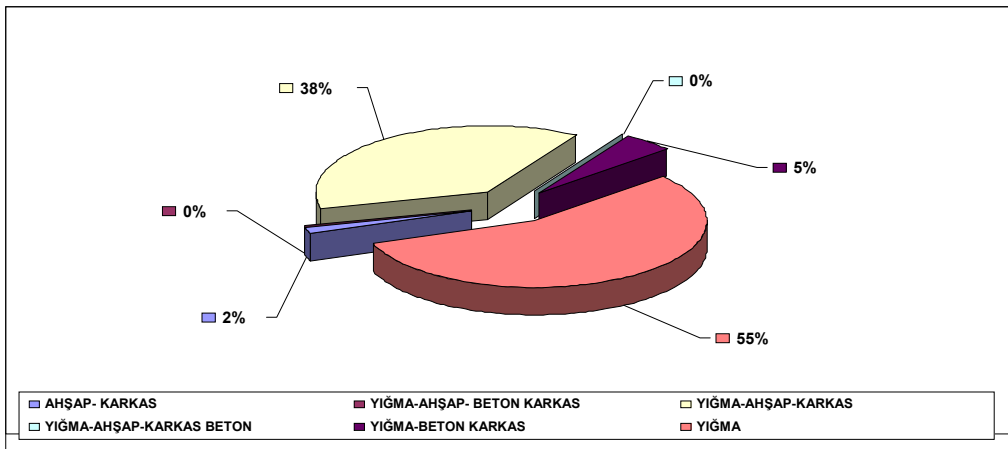
EK-2 (Devam) Şekiller

Şekil 2.7. Kentsel sit alanı yol yapım malzemesi

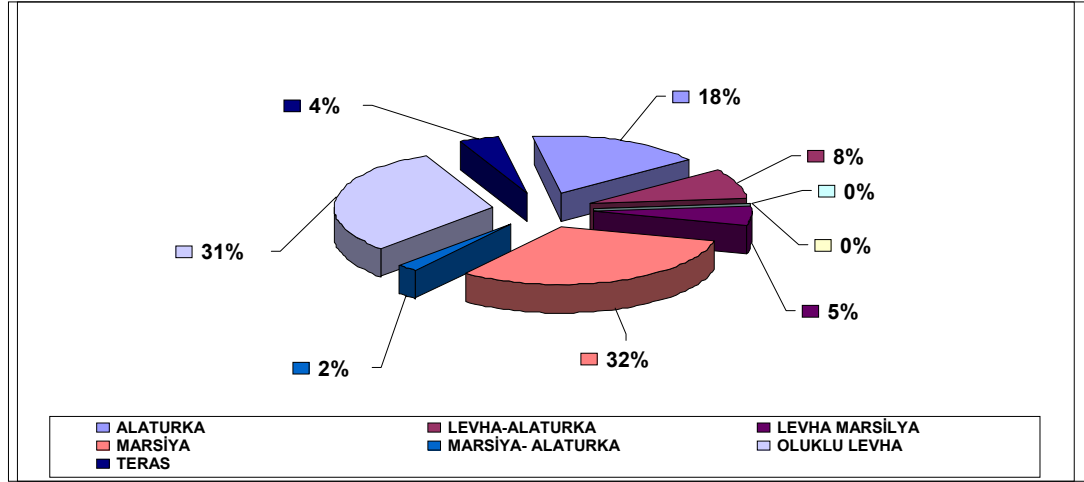

Şekil 2.8. Kentsel sit alanı yapım sistemi

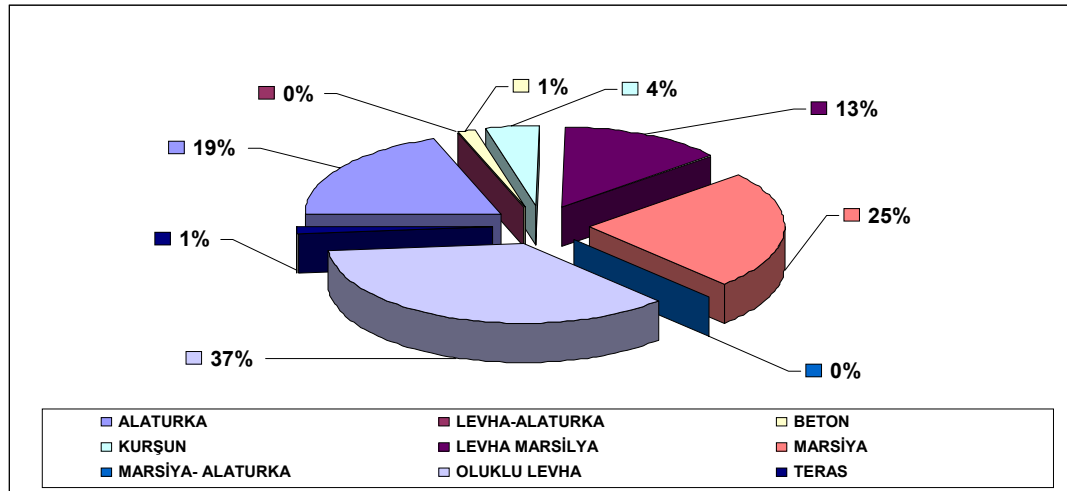

Şekil 2.9. Koruma alanları yapım sistemi

EK-2 (Devam) Şekiller

Şekil 2.10. Kentsel sit alanı çatı malzemesi

Şekil 2.11. Koruma alanları çatı malzemesi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : CİNEL, Tamer
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 25.09.1967 Trabzon
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (352) 222 06 60
 Faks : 0 (352) 222 57 03
 e-mail : tamercinel@hotmail.com.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet
tarihi		
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı	----
Lisans	Gazi Üniversitesi/Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	1992
Lise	Samsun Anadolu Lisesi	1986

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
1992-1996	Ankara	Serbest
Şehir		Plancısı
1996-2009	Kayseri	Serbest
Şehir		Plancısı

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Masa tenisi, Bilgisayar teknolojileri, Futbol